

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**DIPLOMOVÁ PRÁCA**

**2012**

**Bc. Dominik Makva**

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**SLOVENSKÁ TELEVÍZIA V ROKOCH 1969-1979**

**Diplomová práca**

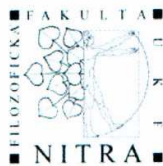
Študijný program: učiteľstvo histórie a výchovy k občianstvu

Školiace pracovisko: Katedra histórie

Školiteľ: Mgr. Alena Mikulášová, PhD.

**Nitra 2012**

**Bc. Dominik Makva**



Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre  
Filozofická fakulta

## ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

**Meno a priezvisko študenta:** Dominik Makva  
**Študijný program:** učiteľstvo histórie a výchovy k občianstvu (Učiteľské štúdium, magisterský II. st., denná forma)  
**Študijný odbor:** 1.1.1 učiteľstvo akademických predmetov  
**Typ záverečnej práce:** Diplomová práca  
**Jazyk záverečnej práce:** slovenský

**Názov:** Slovenská televízia v rokoch 1969-1979

**Anotácia:** Televízia mala výrazný podiel na „normalizovaní“ pomerov v ČSSR po potlačení Pražskej jari. Práca na podklade archívneho výskumu v Slovenskej televízii mapuje situáciu v tejto inštitúcii v období začiatkov normalizácie až do konca 70. rokov. Zameriava sa na situáciu v televízii, personálne zmeny, ale aj produkciu a vzťah s vládou. Prínosom práce bude spracovanie doteraz nepublikovaných materiálov tejto inštitúcie a realizácia rozhovorov formou oral history.

**Školiteľ:** Mgr. Alena Mikulášová, PhD.  
**Oponent:** PaedDr. Veronika Slnková, PhD.  
**Katedra:** KHIS - Katedra histórie  
**Vedúci katedry:** prof. Janka Hečková, CSc.  
**Dátum zadania:** 28.10.2010

**Dátum schválenia:** 10.02.2012

prof. Janka Hečková, CSc.  
vedúci/a katedry

## **ČESTNÉ VYHLÁSENIE**

Vyhlasujem, že som diplomovú prácu na tému: **Slovenská televízia v rokoch 1969-1979** vypracoval samostatne a pri jej tvorbe som použil literatúru a pramene, ktoré uvádzam v zozname použitej literatúry a prameňov.

**Dominik Makva**

V Nitre, 19.04.2012

.....

## ABSTRAKT

MAKVA, Dominik: *Slovenská televízia v rokoch 1969-1979*. [Diplomová práca] Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra histórie. - Školiteľ: Mgr. Alena Mikulášová, PhD. - Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister. - Nitra : FF UKF, 2012. 75 s.

Téma „*Slovenská televízia v rokoch 1969-1979*“ sa zaoberá situáciou a postavením televízie v sedemdesiatych rokoch. Ukazuje na technické možnosti televízie, ako sú nové televízne centrum, začiatok vysielania na druhom programe, farebné vysielanie. Vývoj televízie v tomto období. Stručne opisuje aj na rok 1968 v televízií. Zaoberá sa produkciou a tvorbou programov. Poukazuje na televíziu ako na nástroj moci Komunistickej strany Československa, ktorý sa odráža v tvorbe a vo vysielaní Slovenskej televízie. Konkrétne v spravodajstve a publicistike, v dramatickej tvorbe, v zábavnej tvorbe a tvorbe pre deti a mládež. Odráža pohľad divákov na televízne vysielanie. Práca obsahuje aj výpovede tvorcov, reakcie divákov a archívny materiál Slovenskej televízie.

**Kľúčové slová:** Slovenská televízia, farebné vysielanie, druhý program, normalizačná tvorba, dramatická tvorba, spravodajstvo.

## **ABSTRACT**

MAKVA, Dominik. *Slovak Television in the years 1969-1979*. [Thesis] Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Arts; Department of History. - Trainer: Mgr. Alena Mikulášová, PhD. – Degree of expert qualification: Master. – Nitra: FF UKF, 2012. 75 p.

Topic "*Slovak Television in the years 1969-1979*" deals with the situation and status of television in the seventies. It shows the technical possibilities of television as a new television center, the beginning of the second broadcast program broadcast color. The development of television in this period. Briefly describe to the year 1968 in television. It deals with production and programming. It refers to television as an instrument of power of the Communist Party of Czechoslovakia, which is reflected in the creation and broadcasting of Slovak Television. Specifically, the news and journalism, in drama, entertainment in the creation and development of children and youth. It reflects the view of television viewers. The work also includes testimony makers, audience response and archival material of the Slovak Television.

**Keywords:** Slovak Television, color broadcast, the second program, standardization production, drama, news.

# Obsah

Úvod.....	5
1 Vznik Slovenskej televízie.....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
1.1 Vznik Československej televízie .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
1.2 Vznik Slovenskej televízie.....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
1.3 Prvé personálne obsadenie Slovenskej televízie.....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
1.4 Redakcie Slovenskej televízie .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
1.5 Československá televízia Košice .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
1.6 Medzinárodná spolupráca Slovenskej televízie (ČST).....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
1.7 Rok 1968 v Slovenskej televízii .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
2 Slovenská televízia v rokoch 1969-1979 .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
2.1 Televízne stredisko Mlynská dolina .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
2.2 Televízna veža Kamzík.....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
2.3 Farebné vysielanie .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
2.4 Druhý program.....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
2.5 „Federalizácia Slovenskej televízie“ .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
2.6 Vysielací čas a koncesionári Slovenskej televízie .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3 Obdobie normalizácie v Slovenskej televízii.....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3.1 Miloš Marko – riaditeľ televízie (1973-1984) .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3.2 Televízne spravodajstvo a publicistika .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3.3 Dramatická tvorba.....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3.3.1 Seriály Slovenskej televízie .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3.3.3 Televízna filmová tvorba .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3.4 Zábavné programy .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3.5 Tvorba pre deti a mládež .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3.6 „Červený archív“ .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
3.7 Reakcie divákov na televízne vysielanie .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
Záver .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>
Zoznam použitej literatúry a prameňov .....	<b>Chyba! Záložka nie je definovaná.</b>

## Úvod

Televízia ako médium sprostredkováva informácie cez televíznu obrazovku už viac ako polstoročie. Dnes je pevnou súčasťou každej domácnosti. Od svojho vzniku v roku 1956 prešla Slovenská televízia (ČST) funkčným vývojom a každým rokom vzrastal jej rozsah, ale i obsah a mocenský potenciál. O tom ako televízia vznikla vo svete sa môžeme dozvedieť z viacerých publikácií. Avšak ako vznikla a vyvíjala sa televízia na Slovensku, sa budem zaoberať v tejto diplomovej práci „*Slovenská televízia v rokoch 1969-1979.*“ Televízia ako súčasť štátneho aparátu napomáhala šíreniu myšlienok vládnucej strany. Je to možné vidieť hlavne vo vysielaní Slovenskej televízie v 70-tych rokoch, ale aj rokoch nasledujúcich.

Dôvod prečo som sa rozhodol písať práve túto tému, spočíval v predchádzajúcom písaní mojej bakalárskej práce o histórii športového spravodajstva v Slovenskej televízií. Ďalším dôvodom bol aj môj osobný záujem sa podieľať na spracovaní témy z oblasti televízie. Po nie dlhom váhaní som sa nakoniec rozhodol pre tému Slovenskej televízie 70-tych rokoch. V prvotných chvíľach sa zdalo, že materiálu bude dostatok, takže by nemal byť problém s napísaním práce. Avšak pri spracovávaní práce som narazil na niekoľko prekážok, ktoré bolo potrebné odstrániť. Jednou z nich bol nedostatok archívnych zdrojov, keďže Slovenská televízia nevedie archív písomného charakteru, v čom som sa zhodol aj s archivárom Slovenskej televízie. Samozrejme, je to pochopiteľné, keďže je to médium audiovizuálnej tvorby, a preto archivuje hlavne audiovizuálny materiál, ktorého je nespočetné množstvo, a ktoré by sa nedalo preštudovať za ten čas, ktorý je určený na spracovanie diplomovej práce. Avšak využil som aj takýto typ prameňa. A ďalším faktom je, že téma Slovenskej televízie je z historického hľadiska málo spracovaná, preto ani nebolo veľmi možné čerpať z nejakých doteraz spracovaných tém a zdrojov, na porovnanie s Českou televíziou, kde sa histórii venujú oveľa viac. Dôkazom toho je publikácia od Martina Štolla *1.5.1953 - Zahájení televizního vysílání, či Zrození televizního národa* a množstvo iných článkov a publikácií od Jarmily Cysařovej alebo Daniela Ružičku (pracovník ČT), ktorý sa tiež



venuje histórii Českej televízie a publikuje množstvo článkov. Toto predstavovalo asi najväčší problém pri spracovaní témy, pretože som sa musel opierať o ďalšie dostupné materiály ako ročenky, publikácie vydávané STV a podobne. Ďalším zdrojom, ktorý mi veľmi pomohol pri písaní diplomovej práce bol časopis Televízia, z ktorého som čerpal ako z dobového týždenníka, ktorý podával vtedajšie informácie. Týždenník Televízia podával čitateľom informácie, čo sa deje v zákulisí televízie, čo sa bude vysielat', aké novinky budú môcť diváci vidieť vo vysielaní. Poukazoval aj na rôzne výročia rôznych významných predstaviteľov, čo sa dialo v spoločnosti, rozoberal aj politické otázky dopadajúce na štruktúru vysielania televízie. Lenže po roku 1975 dostal tento týždenník nový formát, nový obal a aj obsah sa zmenil. Dalo by sa povedať menej informácií o televíznej tvorbe, skôr zameraný na populárny štýl písania. Z tohto týždenníka som čerpal hlavne články, ktoré sa priamo dotýkali televízie, teda ako sa budovala televízia, akým smerom sa mala televízia orientovať. Tento zdroj mi neposkytol žiadne kritické pohľady. Možno iba v nepatrnej miere. Zdroj, ktorý mi ale najviac objasnil situáciu v televízii boli jej zamestnanci, či terajší alebo minulí. Vďaka nim som sa dostal do prostredia televízie a mal som možnosť zistiť ako fungovala a pracovala. Avšak aj tu musím podotknúť, že nie všetci boli ochotní spolupracovať a podeliť sa o informácie. Nie je možné posúdiť, či to bolo zaneprázdnenosťou alebo istými osobnými dôvodmi. Našťastie tých, ktorí sa chceli podeliť o svoje skúsenosti z televíznej praxe bolo viac. Ďalšie zdroje pochádzali od rôznych autorov a ich publikácií. Išlo hlavne o dobové publikácie, ktoré presne popisovali situáciu v televízií, jej úlohy, spôsoby fungovania a podobne. Samozrejme som využil aj zdroje písané po roku 2000. Uvádzam autorov ako Petr Bednářik, Irena Reifová, Macek Václav, Pašteková Helena a ďalší. Zaujímavým faktom je, že Slovenská televízia ako známa a veľká inštitúcia nemá žiadnu takúto publikáciu. I keď sa niektorí autori príklad Jozef Darmo sa pokúsili vydať. Ani pri rôznych výročiach neboli vydané žiadne komplexnejšie knihy, ktoré ukázali historickú stránku televízie. Ale je to podmienené jedným zásadným faktom a to: na danú tému je množstvo materiálu, ale žiaľ, nie veľa je archivovaného a spísaného. Autor takéhoto diela by musel mať obrovské množstvo času, aby dokázal spracovať televíziu za 55 rokov svojej existencie.

V tejto práci sa nezameriavam len na politické pomery, či personálne otázky, ale predmetom môjho záujmu je aj technický rozvoj, pomery v televízii, výdobytky

moderných poznatkov, tvorba programov a ďalšie. V práci sa snažím konfrontovať jednotlivé zdroje, aby som sa vyhol neobjektívnemu či až subjektívnemu pohľadu. Stalo sa, že sekundárne zdroje, z ktorých som čerpal sa nezhodovali s výpoveďami zamestnancov televízie, prípadne divákov. Ale myslím si, že je dobré ukázať aj iný, možno doteraz nepublikovaný, pohľad na Slovenskú televíziu.

Cieľom mojej práce je nahliadnuť na Slovenskú televíziu z iného pohľadu prostredníctvom konfrontácie zdrojov. V prvom rade chcem aspoň z časti podať informácie a zobrazíť Slovenskú televíziu v 70-tych rokoch, pretože si myslím, že práve toto obdobie je druhým najdôležitejším v histórii STV. Ide hlavne o jej modernizáciu, výstavbu televízie, rozširovanie programov, pribúdanie nových pracovníkov, keďže po roku 1968 boli prepustení mnohí pracovníci. Do televízie sa prijímali ľudia aj bez vzdelania v oblasti žurnalistiky, médií a podobne. Považovať za kladné je to, že mladí ľudia prišli do televízie so svojimi novými predstavami o fungovaní televízie.

Pri spracovaní témy som si zaobstaral okrem archívnych prameňov aj dostupnú literatúru, ktorá bola mojím oporným bodom a z ktorej som vychádzal. Avšak samotná literatúra mi nemohla postačiť na spracovanie témy. Preto som sa rozhodol využiť ďalší zdroj, ktorým boli audiovizuálne pramene ako filmy, reportáže a podobne. Je to niečo, čo sa v prácach historického charakteru neobjavuje štandardne. Využitie takéhoto materiálu je prínosné hlavne preto, že si ho môžem pozrieť, nielen nejakú informáciu prečítať. Lepšie sa dostať sa do riešenia problematiky. Ved' vidieť je vždy viac ako len čítať. Pri spracovaní takého materiálu som postupoval nasledovne. V pravom rade som si musel nájsť takýto zdroj, čo zaberalo množstvo času, ďalej vyselektovať takýto materiál, aby bol vhodný práve na spracovanie témy. A nakoniec použiť tento prostriedok priamo pri písaní práce. Materiál spracovaný v rôznych reláciách Slovenskej televízie alebo materiál dobového charakteru. V práci využívam reportáže zo spravodajstva v Televíznych novinách alebo výpovede zamestnancov a pracovníkov Slovenskej televízie. Zároveň musím poznamenať, že historická citačná norma nepočíta s týmto druhom materiálu, a preto som zvolil ten postup, aby bol film či reportáž alebo iný audiovizuálny materiál ľahko identifikovateľný. A nakoniec som tému doplnil rozhovormi s pracovníkmi televízie alebo naopak aj s divákmi, aby som mohol ukázať aj vnímanie verejnosti na prácu televízie, teda hlavne o programy, ktoré vysielala.

Rozhovory s divákmi som zameril na seriálovú tvorbu, pretože si myslím, že práve tá seriálová tvorba sa najvýraznejšie vryla do pamäti a aj po roku 2000 je stále záujem reprízovať seriály, ktoré v tom čase boli vyprodukované. Terajší diváci môžu vidieť tieto seriály, prípadne diváci z toho obdobia dnes môžu poukázať na to, aká doba vtedy bola, prečo taký a taký seriál sa vyrábal. Keďže seriály boli niekoľkodielne, na televíznej obrazovke boli veľmi dlho.

Práca sa delí na tri kapitoly. V prvej kapitole sa zaoberám vznikom Slovenskej televízie od roku 1956 až do roku 1968. Píšem o tom, aké boli prvopočiatky Slovenskej televízie, ktorá vznikla pôvodne ako súčasť Československej televízie s názvom Televízne štúdio Bratislava. Vznikla o tri roky neskôr ako pražské štúdio ČST. Prvotná úloha televízie bola informovať širokú verejnosť o dianí sa v Československu. Postupom času sa tvorba skvalitňovala, zväčšoval sa objem vysielania a podobne. Postavil sa vysielateľ Kamzík I., v ktorom aj sídlila televízia spolu s ďalšími priestormi. Stručne sa venujem aj udalostiam roku 1968, avšak najmä s ohľadom na ďalší vývoj. Udalosti z augusta 1968 televíziu ovplyvnili a dá sa povedať, že veľmi výrazne, čo sa odzrkadlilo v nasledujúcich rokoch. Rok 1968 znamenal zmenu spoločenskej klímy nielen pre občanov a divákov, ale aj pre televíziu. Dôležitým medzníkom vo vysielaní televízie bol október 1968 – prijatie Zákona o československej federácii. Zákon č. 207/1968 Zb. vyhlásil od 1.1.1969 Slovenskú televíziu spolu so Slovenským rozhlasom za orgány Slovenskej socialistickej republiky. Na základe tohto zákona televízia pár rokov existovala oficiálne ako Slovenská televízia v rámci Československej televízie.

Ťažiskom diplomovej práce je druhá a tretia kapitola. V druhej kapitole sa zameriavam na technické možnosti Slovenskej televízie. Rok 1970 bol pre Slovenskú televíziu veľmi významným, pretože v tomto roku prvýkrát Slovenská televízia vysielala svoj program vo farbe. Konkrétne to boli Majstrovstvá sveta v lyžovaní v Tatrách, kde mala možnosť televízia ukázať celému svetu svoju technickú vospelosť. Hoci nedá sa vynechať fakt, že vo svete už farebná televízia alebo presnejšie vysielanie vo farbe bolo už omnoho skôr. A ešte jedna poznámka k farebnému vysielaniu. Vysielanie vo farbe šlo len do sveta. Divák v ČSSR videl tieto Majstrovstvá len v čiernobielym prevedení. Pravidelné farebné vysielanie sa začalo až v roku 1973 a to konkrétne na druhom programe, ktorý takisto vznikol v roku 1970, pretože nárast koncesionárov zvyšoval počet vysielacích hodín, vyrábalo sa viac programov a tak druhý

program mal svoje opodstatnenie vo vysielaní Slovenskej televízie. Hoci v podiele vysielania prvého a druhého programu bol výrazný rozdiel, farebné vysielanie sa začalo na druhom programe. Čo je v celku zaujímavé. Kládne sa otázka: prečo na druhom programe, ktorý vysielal omnoho menej ako prvý, primárny program? Na túto otázku znie jednoduchá odpoveď: Sieť vysielateľov, ktorá slúžila na prenos signálu prvého programu nebola nastavená tak, aby mohla prenášať aj farebné vysielanie, a keďže druhý program vznikol v čase farebného vysielania bolo jednoduchšie vyselať na druhom programe farebne, ktorého vysielateľ mali možnosť takto vyselať. Postupom času sa však farebne vysielalo najmä na prvom programe. Ďalším významným medzníkom v histórii Slovenskej televízie bolo presťahovanie televízie do nových priestorov v Mlynskej televízie. Najznámejšia je výšková budova, ktorá bola na tú dobu veľmi moderne riešenou stavbu.

V tretej kapitole sa zameriavam na tvorbu Slovenskej televízie v 70-tych rokoch, na postavenie Slovenskej televízie v období normalizácie, ale aj na televíznu tvorbu v tomto období: spravodajstvo, publicistika, dramatická tvorba (seriály a filmy), zábavná tvorba a detská tvorba. Toto obdobie a „vláda“ jednej strany KSČ sa odrážalo aj vo vysielaní televízie. Z televízie sa stal nástroj moci KSČ a účinný prostriedok na „normalizovanie“ spoločnosti. Samozrejme, že televízia slúžila ako propagátor strany už od jej vzniku roku 1956. Preto bola aj televízia zavedená v Československu. V rokoch 1964 až 1967 dochádza k politickému uvoľneniu v spoločnosti, ale aj v televízií. Vzniká priestor pre kritické a diskusné relácie. Táto spoločenská atmosféra prinášala rozkvet televíznej publicistiky. Avšak prišiel rok 1968 a situácia sa zmenila. V 70-tych rokoch televízia plnila úlohy pomocou spravodajstva, ktoré bolo najväčším propagátorom. Podobne aj v dramatickej tvorbe, zábavnej tvorbe, tvorbe pre deti a podobne. V každom tomto aspekte bola cítiť táto ideovosť, i keď mnohí (hlavne staršie ročníky) nepovažujú televíziu v tej dobe ako ideologický nástroj KSČ, na Slovensku KSS. Ale ak sa pozrieme na programy, ktoré sa vtedy vytvárali, je tam idea socialistickej spoločnosti citeľná. Avšak na druhej strane netreba zabúdať ani na tvorbu, ktorá hoci mala za cieľ propagovať socialistický režim vzišlo z tohto obdobia i množstvo programov, ktoré sú i dnes preferované ako žánre, a práve preto by ani pohľad na prácu televízie nemal byť jednostranný, že televízia plnila len funkciu propagátora KSČ.

# 1 Vznik Slovenskej televízie

## 1.1 Vznik Československej televízie

Vznik Československej televízie spadá do obdobia po druhej svetovej vojne, kedy po celom svete vznikajú nové a nové technológie, ktoré verejnosť prijíma do bežného života. Takýmto výdobytkom moderného sveta sa stáva aj televízia. Samotná televízia a jej vznik vo svete sa datuje už pred druhou svetovou vojnou, avšak do Československa dorazila až v päťdesiatych rokoch. Prvé výskumné práce začali pred druhou svetovou vojnou, ktorá však tieto aktivity prerušila, avšak výskum bol po vojne znova obnovený. Televízne vysielanie zasiahlo aj do československej spoločnosti. Televízia sa stáva viacrozmerým, mnohvrstvovým, rôznoaspektovým, tvorivým i technickým, komunikačným fenoménom s neobyčajným spoločenským vplyvom.<sup>1</sup> „*Stále častejšie a častejšie prichádzajú správy o televízii. Čítali sme, že americké spoločnosti dali niekoľko miliónov dolárov na vybudovanie televízneho vysielateľa. Keby nebolo niekoľkých horlivých amatérov, ktorí obetujú čas a peniaze na pokusy s krátkymi vlnami, sotva by sa u nás v republike o televíziu niekto staral.*“<sup>2</sup> Prvé pokusné vysielanie v Československu sa konalo 23.marca 1948 v Tanvaldĕ, kde skupina vedcov uskutočnila prvú televíznu ukážku pre verejnosť.<sup>3</sup> Po niekoľkých pokusoch sa napokon aj v Československu podarilo zriadiť televíziu. „*Československé televízne vysielanie sa skúšobne začne vysielat' na Sviatok pracujúcich 1. mája 1953 o 20.00 hodine*“<sup>4</sup> Prvý televízny vysielateľ bol umiestnený na pražskej rozhľadni na Petříně. Československo sa tak zapojilo do telefikačného prúdu, ktorý v tom čase bol v celej Európe. Program televízie sa tvoril z dňa na deň. Vysielalo sa dva dni v týždni, koncom roka 1953 už tri krát do týždňa v priemere 2-3 hodiny. Vlastné spravodajstvo televízia vtedy ešte nemala, len preberala informácie z Československého rozhlasu. Po roku pokusného

---

<sup>1</sup> REHÁK, Ján. 25 rokov televízie na Slovensku. Bratislava: Československá televízia Bratislava, Odbor výskumu programov ČST a divákov v SSR, 1981, s. 10.

<sup>2</sup> KOCIAN, Ján. Stručné dejiny televízie na Slovensku. Bratislava: Slovenská Televízia, Výskumný Kabinet televízneho Programu, 1972, s. 20.

<sup>3</sup> Československá televize do roku 1992. [online]. Dostupné na internete <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/prehistorie/> (cit. dňa 12.10.2011).

<sup>4</sup> KOCIAN, ref. 2, s. 37.

vysielania v Prahe sa dňa 28. februára 1954 začalo pravidelné vysielanie v Československu. 31. decembra 1955 vzniká druhé televízne štúdio v Ostrave, ktoré muselo samostatne pripravovať programy do vysielania.<sup>5</sup>

## 1.2 Vznik Slovenskej televízie

Podobne ako v Ostrave vzniklo televízne štúdio aj na Slovensku. Pôvodne mala byť Slovenská televízia ako štúdio Československej televízie. Skúšobné televízne snímání sa verejne predvádzalo viackrát: v roku 1950 na stretnutí krátkovlnných amatérov na Sliachi, v roku 1951 v aule SVŠT v Bratislave a v roku 1953 sa uskutočnilo v Dome techniky v Bratislave prvé verejné prevádzanie príjmu viedenskej televízie.<sup>6</sup> O rok neskôr mohli záujemcovia vidieť v bratislavskom PKO snímacie zariadenie na 315 riadkov.<sup>7</sup>

V júni 1952 vznikol Československý rozhlasový výbor, ktorý riadil rozhlasovú a televíznu prácu v celej Československej republike. Na Slovensku existoval Slovenský rozhlasový výbor. Od marca 1954 sa stal Československý rozhlas a televízie rozpočtovou organizáciou podriadenou Ministerstvu školstva a kultúry ČSR na čele s ústredným riaditeľom.<sup>8</sup>

Začiatok vysielania Slovenskej televízie ako súčasť Československej televízie je spojené s tridsiatym výročím rozhlasového vysielania na Slovensku. Televízne štúdio Bratislava, ako znel vtedajší názov Slovenskej televízie, tvorilo samostatnú programovú, realizačnú a správnu zložku na čele s riaditeľom, ktorý priamo podliehal oblastnému riaditeľovi Československého rozhlasu v Bratislave.<sup>9</sup> Samotné vysielanie začalo 3. novembra 1956<sup>10</sup> „Záznam z tohto vysielania nie je, technika záznamu nebola, ale máme o tom reportáž“, zhodnotil prvé vysielanie Slovenskej televízie archivár Milan Antonič<sup>11</sup>.

---

<sup>5</sup> REHÁK, ref. 1, s. 11.

<sup>6</sup> KOČIAN, ref. 2, s. 49.

<sup>7</sup> O nás: História. [online]. Dostupné na internete <http://www.stv.sk/stv/o-stv/historia/> (cit. dňa 12.10.2011).

<sup>8</sup> REHÁK, ref. 1, s. 13.

<sup>9</sup> REHÁK, ref. 1, s. 11.

<sup>10</sup> KÍČOVÁ, Michaela et al. Fakty o našej televízii. Bratislava: Odbor výskumu programov ČST a divákov v SSR, 1987, s. 3.

<sup>11</sup> Spomienky Milana Antoniča, narodený 1950, archivár STV, interview, Bratislava, 15.11.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

Televízny signál vysielaný z jediného vysielача na Bratislavskom Kamzíku pokrýval len časť západného Slovenska. Vysielač sa začal stavať 6. novembra 1955 a po jeho dokončení sa uviedol do prevádzky skúšobný signál, ktorý bol úspešný. Začiatky Slovenskej televízie boli veľmi skromné. Vybavenie televízie bolo umiestnené v prevádzkovej budove vysielача na Kamzíku. Vysielalo sa v provizórnych priestoroch z jedného prenosového vozu. Vysielanie naživo si vyžadovalo mimoriadnu flexibilitu televízneho spravodajstva. Častokrát sa improvizovalo, aby sa dodržal a efektívne využil vysielací čas. Počiatková tvorba televíznych programov sa uskutočňovala v provizórnych podmienkach. Neskôr prevádzka prebiehala v adaptovanej telocvični na Zochovej ulici v Bratislave. Aby programy boli čo najkvalitnejšie, vysielacie štúdio sa presťahovalo do bývalej Tatra banky na Námestí SNP. Vysielacie štúdio bolo vybavené dvoma kamerami, ktoré vysielali naživo spravodajstvo, besedy, rozprávky a malé scény zo života, z ktorých neskôr tvorcovia vytvorili kvalitné inscenácie. Tie boli známe pod názvom „*Bratislavské pondelky*“ a našli obľubu aj u českých divákov. V roku 1959 bolo štúdio vybavené už troma kamerami a dvoma filmovými snímačmi. Malo osobitnú hlásateľňu s jednou kamerou a réžiou. Jediný prenosový voz bol využitý už pri prvom vysielaní v PKO. Do autobusu bez vnútorného vybavenia technici namontovali všetko potrebné pre spracovanie audiovizuálneho signálu, kontrolné zariadenie, ovládacie pulty, zvukára a monitory tak, aby vytvorili malé pohyblivé štúdio.<sup>12</sup>

Prvým programom bolo vystúpenie SLUK-u, ktorý diváci sledovali asi na 500 obrazovkách. Hlavným programom prvého televízneho vysielania bol prenos zo slávnosti v bratislavskom PKO. Réžiu prvého programu mal J. Mazanec, vysielania J. Rehák, hlásateľkou bola Hilda Michalíková. Skupinu kameramanov viedol E. Rožňovec. Slávnostný prejav pri tejto príležitosti mal predseda výboru pre rozhlas a televíziu, (budúci riaditeľ televízie) Jozef Vrabc.<sup>13</sup> 11.februára 1956 Slovenská televízia vysielala prvý priamy televízny prenos. Išlo o hokejový zápas zo Zimného štadióna v Prahe.

Zložité začiatky Slovenskej televízie ukazujú aj niekoľko prípadov, kde je možné skutočne vidieť rozdiel medzi vtedajšou a dnešnou televíziou. Príkladom môže byť aj

---

<sup>12</sup> MAKVA, Dominik. Výroba a produkcia športových programov Slovenskej televízie v rokoch 1956-1968: Bakalárska práca. Trnava: 2010, s. 10.

<sup>13</sup> REHÁK, ref. 1, s. 12.

hlásateľňa s plochou 6x10 metrov, z ktorej sa stalo štúdio s dvoma kamerami. V miestnosti obrazovej a zvukovej réžie bolo zároveň celé kontrolné a meracie zariadenie.<sup>14</sup>

Vysielanie sa začalo rozširovať od 3. októbra 1957, keď sa po prvý raz podarilo pracovníkom telekomunikácii preniesť upraveným telefónnym rádioreléovým zariadením signál televízie z Prahy cez Ostravu až do Bratislavu. Spočiatku sa vysielalo dvakrát týždenne v stredu a v sobotu od 17:00 hod. Programy boli rozdelené tak, že v jeden deň sa vysielal živý prenos a druhý deň sa vysielal film. Po štyroch mesiacoch pribudla ako vysielací deň aj nedeľa.<sup>15</sup> V lete roku 1958 privítala bratislavská hlásateľka cez obrazovku pri televízoroch aj divákov v Prahe a Ostrave. V tomto čase televízia už vysiala 6 dní v týždni, okrem pondelka, ktorý bol vyhradený na údržbu televízneho štúdia a zariadení.<sup>16</sup> Od januára 1959 sa vysielalo každý deň, to znamená, že televízne vysielanie prebiehalo už celý týždeň. V pondelok to boli celoštátne programy s osobitnou štruktúrou pre slovenských divákov tzv. „*Bratislavské pondelky*“<sup>17</sup> „*O 18. hodine začínal program vysielaním pre deti, pokračoval športom, aktualitami a o 19.00 hodine prehľadom najdôležitejších udalostí posledného týždňa. O pol ôsmej sa začal hlavný večerný program. Televízne inscenácie. Práve vtedy začala vznikať tradícia tzv. bratislavských televíznych pondelkov.*“<sup>18</sup>

V roku 1959 sa televízne štúdio na Kamzíku premiestnilo do bývalej Tatrabanky. Pre pripomenutie televízia ešte stále vysielala naživo, ešte stále neexistuje záznam vysielania. Avšak stále napredujúca technika umožnila už záznam televízneho signálu. Tento zásadný krok v televízii uskutočnil separáciu oddelenie výrobného oddelenia od vysielacieho. Ďalší krok vo vysielaní televízie zaznamenal rok 1965, keď sa v apríli začalo stavať televízne stredisko v Mlynskej doline. Ku koncu roka 1966 televízia

<sup>14</sup> POČIATEK, Ižo. 30 – Ľudia, roky, televízia. Bratislava: Tlačovo-propagačné oddelenie ČST v SSR, 1986, s. 3.

<sup>15</sup> HOROV, L. Skôr ako začne zvučka. In *Televízia*, 1979, č. 51, s.3.

<sup>16</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 3.

<sup>17</sup> Bratislavské pondelky boli televízne inscenácie v podaní slovenských hereckých osobností. Počas celého obdobia projektu si dramatické programy a inscenácie, dodnes nielen pamätníkmi nazývané Bratislavské pondelky, zachovali veľkú divácku priazeň na území bývalého Československa. Dramaturgia aj dovedy zaraďovala do vysielania výber z repertoáru profesionálnych divadiel, avšak nestávalo sa tak pravidelne. Spočiatku to boli živé vysielania, ktoré sa, pochopiteľne, v archíve nezachovali.

<sup>18</sup> VOJTĚNYIOVÁ, Denisa. Bratislavské televízne pondelky: Anachronizmus alebo hudba budúcnosti | alt. tak blízko, ale zároveň tak ďaleko. 12. 11. 2004. [online]. Dostupné na internete <http://hnonline.sk/relax/c1-22176875-bratislavske-televizne-pondelky-anachronizmus-alebo-hudba-buducnosti-alt-tak-blizko-ale-zaroven-tak-daleko> (cit. dňa. 26.10.2011).



spolu s filmovými laboratóriami vystavali štúdio z bývalej tržnice, ktoré sa na dlhý čas stalo hlavným štúdiom vo výrobe televíznych inscenácií. Neskôr sa vytvorilo aj ďalšie štúdio na Slovensku a bolo to štúdio v Košiciach. V roku 1957 sa zriadil Československý výbor pre rozhlas a televíziu ako ústredný orgán štátnej správy pre rozhlas a televíziu, ktorý ale v roku 1959 zrušili a Československá televízia sa stala samostatnou hospodárskou jednotkou, ktorá podliehala vláde.<sup>19</sup> Postavenie československej televízie, teda i Slovenskej televízie, určil zákon o Československej televízii z roku 1964 (č.18/1964 Zb.)<sup>20</sup>

### 1.3 Prvé personálne obsadenie Slovenskej televízie

Prvým riaditeľom Televízneho štúdia Bratislava sa stal Emil B. Štefan, ktorý pri začatí televízneho vysielania napísal: „*Podaktorí vravia, že prichádzame neskoro, my sme v tých posledných dňoch vydychovali, že privčas. Ale skutočnosť zostáva skutočnosťou. Začínáme!*“<sup>21</sup> Tieto slová potvrdzujú zložitý začiatok Slovenskej televízie. Emil B. Štefan bol prvým riaditeľom STV od 25.6.1956 do 31.10.1959. Potom ho nahradil Jozef Vrabec od 1.11.1959 do 1.1.1970. Prvou hlásateľkou Slovenskej televízie sa stala Hilda Michalíková, ktorá ohlásila prvý program z Kamzíka. Medzi prvých pracovníkov Slovenskej televízie patrili Zuzana Bachárová, M. Hlôška, E. Hronová, J. Kohút, J. Mazanec, Š. Mokoš a ďalší.<sup>22</sup>

### 1.4 Redakcie Slovenskej televízie

Tvorba televíznych programov bola postavená na princípe vlastnej produkcie. Tá vychádzala z hotového diela, ktoré sa upravilo do televíznej podoby, aby divák pochopil priebeh deja, postavy a vzťahy odrážajúci kolorit určitej doby. Tomuto sa prispôsobila aj organizačná štruktúra tvorivo-realizačných útvarov. Formovanie týchto zložiek, redakcií, programových útvarov a podobne prebiehalo súbežne v oboch hlavných centrách Československej televízie. Vo svojich začiatkoch (1956) mala Slovenská televízia (Televízne štúdio Bratislava) tri základné organizačné zložky: programovú,

---

<sup>19</sup> REHÁK, ref. 1, s. 13.

<sup>20</sup> POLJOVKOVÁ, Taťjana. Fakty o našej televízii. Bratislava: Odbor výskumu programov ČST a divákov v SSR, 1987, s. 6.

<sup>21</sup> DARMO, Jozef. et al. Slovenská televízia – Fakty 1956- 1996. Nitra: Nitrianske tlačiarne, 1996, s. 3.

<sup>22</sup> MAKVA, ref. 12, s. 10.

realizačnú, prevádzku a správu.<sup>23</sup> Programovú zložku tvorili redakcie politicko-spravodajská, literárno-dramatická, detská, filmová a programové ústredie.<sup>24</sup>

*Politicko-spravodajská redakcia.* Jej úlohou bolo sprostredkovať divákovi politické dianie a kultúrne udalosti. Úlohou *Literárno-dramatickej redakcie* bolo približovať divákovi národné i medzinárodné dedičstvo. Okrem toho mala zabezpečiť zábavu s humoristickými a satirickými programami. *Hudobná redakcia* mala prehlbovať hudobnú kultúru. *Filmová redakcia* mala uvádzané diela približovať úvodnými besedami s tvorcami filmov. Detská redakcia pripravovala vysielanie pre najmenších divákov - pre deti od 7 rokov do 10 rokov. Vo všetkých reláciách bolo cieľom pomáhať vychovávať z najmladších divákov uvedomelých, zdravých, kultúrnych divákov. Programové ústredie (do roku 1965) malo pripravovať program pre divákov, vytvárať programové celky. Organizovať vysielanie, vytvárať programové plány, hlásateľov, režisérov. Staralo sa o kontakt s divákmi a o koordináciu plánov a vysielania s Prahou. Oddelenie pre styk s divákmi dbalo o listy divákov, ale i o kvalitu signálu a programu.<sup>25</sup>

### **Hlavná redakcia spravodajstva**

Redakcia spravodajstva sa od roku 1956, čiže od vzniku televízie nazývala *Hlavná redakcia politického vysielania*, ktorá sa v roku 1960 pri vytvorení Politicko-spravodajského programu rozčlenila na *Hlavnú redakciu (HR) spravodajstva* a *Hlavnú redakciu propagandy* (neskôr sa premenovala na Hlavnú redakciu Publicistiky a dokumentaristiky). V roku 1966 sa z HR spravodajstva vyčleňuje problematika športu, telesnej výchovy armády a brannosti (Vzniká samostatná HR telovýchovy a motorizmu).<sup>26</sup>

Ústrednou reláciou redakcie spravodajstva boli *Televízne noviny* (1958), ktoré boli koncipované ako spravodajský denník Československej televízie. Prvé vydanie Televíznych novín vysielané o 19:00 hod., malo 10. min. osobitne slovenskú a českú mutáciu. Druhé vydanie malo národný charakter a na Slovensku sa vysielalo pod hlavičkou *Ozveny dňa*. Vyrábanie reportáží pre Televízne noviny v rámci Československej televízie boli v pomere 1:3. To znamená, že Slovenská televízia

---

<sup>23</sup> MAKVA, ref. 12, s. 12.

<sup>24</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 7.

<sup>25</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 11.

<sup>26</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 14.

vyrábala 1/3 reportáží v rámci Televíznych novín. Zvyšný priestor vždy dostávalo štúdio Praha, ako hlavné centrum Československej televízie. V televíznych novinách sa používali titulky, avizujúce jednotlivé príspevky, filmové materiály sa oddeľovali rafkami, hlásatelia okrem čítania textov v obraze a mimo obraz viedli v štúdiu i rozhovory. Hlásatelia boli jedinými sprievodcami vo vysielaní Televíznych novín. Prvé Televízne noviny sa odvysielali 1. januára 1958.<sup>27</sup>

### **Hlavná redakcia vzdelávacích programov**

Redakcia vznikla v roku 1969 v rámci odbornej a funkčne špecializácie tvorivých televíznych útvarov. Zameriavala sa na školskú aj mimoškolskú výchovu, na výchovu dospelých, na šírenie poznatkov z najrozmanitejších vedných, technických, spoločenských a umeleckých odborov.<sup>28</sup>

### **Hlavná redakcia telovýchovy a brannosti**

Bola to redakcia, ktorá sa zaoberala tvorbou a realizáciou relácií s telovýchovnou a motoristickou tematikou rôznych žánrov, určenou prevažne divákovi s diferencovanými záujmami. Športová redakcia bola prvou, ktorá sa v tematickej špecializácii osamostatnila, a tým aj vyčlenila z Hlavnej redakcie politického vysielania v roku 1966. Viedol ju Rado Siváček, ktorý získal skúsenosti predtým v obdobnej relácii v ČST v Prahe. Najstaršou športovou reláciou boli *Góly – body- sekundy*<sup>29</sup>, ktoré sa začali vysielat' v Prahe 11. marce 1956<sup>30</sup> a stali sa vzorom pre športové vysielanie v Bratislave. Nakoniec obe štúdiá spolupracovali a vysielali reláciu spoločne.

### **Hlavná redakcia programov pre deti a mládež**

Jeden zo základných producentských útvarov zaoberajúci sa tvorbou relácií so špecifickým zameraním na deti a mládež. Vznikla ako *Program pre deti a mládež* (1956) až do roku 1958, kedy bola nahradená názvom „*Hlavná redakcia vysielania pre*

---

<sup>27</sup> REHÁK, ref. 1, s. 13.

<sup>28</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 20.

<sup>29</sup> Pôvodný názov Bránky, body, sekundy bol prevzatý z pražskej ČST. V 70-tych rokoch sa začal používať a uvádzať názov v slovenskej spisovnej norme Góly, body, sekundy.

<sup>30</sup> REHÁK, ref. 1, s. 28.

*deti a mládež.*“ Tento názov vydržal až do roku 1970.<sup>31</sup> Základným výchovným cieľom bolo vychovávať uvedomelé deti a mládež.<sup>32</sup>

### **Hlavná redakcia literárno-dramatických programov**

Vznikla pod názvom *Umelecké programy* (1956) až do roku 1968 si ponechala tento názov. Od roku 1969 sa nazývala Hlavná redakcia literárno-dramatického vysielania. „*Producerská hlavná redakcia, ktorá sa zaoberala vytváraním dlhodobej dramaturgickej koncepcie tvorby a realizácie televíznych dramatických a literárnych diel z oblasti ľudovej kultúry, smerujúcej k prezentácii dramatických diel vytvorených na základe dramatického textu, ale i tvorbe poetickej, prozaickej a tvorby čerpajúcej z ľudovej kultúry.*“<sup>33</sup>

### **Hlavná redakcia hudobných programov**

Vznikla pod názvom *Redakcia zábavných žánrov* (1958). V rokoch 1964-1968 pracovala pod názvom *Redakcia kultúrnych aktualít a zaujímavosti.*<sup>34</sup> Podieľala sa na vysielaní a vytváraní koncepcie hudobného vysielania, ktorého súčasťou boli i hudobné relácie a diela vysielané zo štúdií v ČSR.

### **Hlavná redakcia zábavných programov**

Vznikla spolu s hudobnými programami v *Redakcii zábavných žánrov*. Ako samostatná programová zložka vznikla v roku 1969. V začiatkoch televízneho vysielania na Slovensku v oblasti zábavy prevládala orientácia na komunálnu satiru a na tvorbu pesničkových relácií.

### **Hlavná redakcia programov zo zahraničia**

Televízia už v prvých rokoch svojho vysielania využívala zahraničnú tvorbu. Cudzojazyčné filmy pripravili pre divákov pomocou dabingu, aby tak široká verejnosť mala možnosť porozumieť obsahu televízneho diela.

---

<sup>31</sup> MAKVA, ref. 12, s. 12.

<sup>32</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 30.

<sup>33</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 34.

<sup>34</sup> MAKVA, ref. 12, s. 12.

## 1.5 Československá televízia Košice

Košické štúdio Československej televízie bolo piatym v poradí. Prvé bolo štúdio Praha, štúdio Ostrava, štúdio Bratislava a štúdio Brno. Rok pre začatím vysielania v Košiciach sa spojzdnil vysielateľ na Dubníku pri Košiciach. Štúdio v Košiciach pozostávalo z troch menších budov. Po prvýkrát sa na obrazovkách televízorov v dosahu vysielateľa Východné Slovensko zjavil emblém Košického televízneho štúdia 25. februára 1962 pred vysielaním spravodajskej relácie „Čim žije náš kraj“. Štúdio Košice nevytváralo a nevysielalo komplexné programy, vytváralo však všetky druhy televíznej produkcie v oblasti tematickej a funkčnej vrátane úpravy cudzojazyčných diel. Vzniklo ako samostatné štúdio 1. januára 1962 rozhodnutím oblastného riaditeľa ČST ako programové výrobné mesto vedené riaditeľom. Po prvý raz sa na obrazovkách v dosahu vysielateľa východné Slovensko objavil emblém ČST Košice 25. februára 1962. *„Od pondelka pribudlo do televíznej rodiny nové štúdio - košické. Východoslovenský kraj nám bude teraz bližší. Rozširujú sa tu možnosti rýchleho a priameho pohľadu na politický, hospodárky a kultúrny život najvýchodnejšej oblasti našej republiky. Priame vysielanie bolo tak trochu slávnostné.“*<sup>35</sup> V prvých rokoch sa ťažisko tvorby orientovalo na spravodajstvo a publicistiku a na umeleckú tvorbu pre deti a dospelých. Prvý priamy prenos sa z Košíc vysielal už v roku 1962 a to z Medzinárodného maratónu mieru.<sup>36</sup>

## 1.6 Medzinárodná spolupráca Slovenskej televízie (ČST)

Československá televízia začala s medzinárodnou spoluprácou už v ranných rokoch svojho pôsobenia. Prvé kontakty sa naskytili už v roku 1955 kedy ČST nadviazala pracovné kontakty s televíznymi organizáciami vo vtedajšom ZSSR a NDR. Potom nasledovali Poľsko a Maďarsko. Spolupracovali hlavne na výmene programov a vysielanie priamych prenosov. ČST prebrala svoj prvý prenos zo zahraničia v roku 1956 zo Zimných olympijských hier v Cortine d'Ampezzo.<sup>37</sup> Prvé priame spojenie sa uskutočnilo s Moskvou v roku 1961, keď sa vysielalo privítanie prvého kozmonauta J.A

---

<sup>35</sup> REHÁK, ref. 1, s. 31.

<sup>36</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 52-53.

<sup>37</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 61.

Gagarina. O dva roky neskôr sme sledovali prenos z Valného zhromaždenia OSN v New Yorku (1963). Po týchto prišli ďalšie prenosy televízneho signálu medzi Európou a Afrikou, Áziou a Austráliou. Avšak nevysielali sa len programy prijímané z televíznych prenosov, ale niektoré vytvárala sama televízia a vysielala do celého sveta. Príkladom môžu byť Majstrovstvá v krasokorčuľovaní v Bratislave v roku 1958, kedy Bratislava v Zimnom štadióne privítala športovcov z celej Európy.<sup>38</sup>

## 1.7 Rok 1968 v Slovenskej televízii

V januári 1968 sa na ústredí Československej televízie v Prahe konala porada pracovníkov, na ktorej sa malo dohodnúť, ako sa bude televízia vyvíjať v ďalšom období. Išlo o oficiálne fungovanie a smerovanie spravodajstva, publicistiky a obnovenie programov z roku 1967. V máji 1968 Filmový a televízny zväz ustanovil rehabilitačnú komisiu. Komisia diskutovala o rehabilitácii filmových a televíznych pracovníkov, ktorí museli z politických dôvodov v období 1948-1968 opustiť svoje miesta. Program Československej televízie v období do augusta 1968 zahrňoval veľké množstvo publicistických programov. Televízia vysielala mnoho diskusných programov, kde sa diskutovalo o politickej situácii v Československu.<sup>39</sup>

Politické udalosti z augusta 1968 a následne celý rok 1968 mali fatálny vplyv na celú činnosť Slovenskej televízie. Celospoločenské dianie sa odrážalo najmä v publicistike, ale jeho vplyv bol zreteľný v celej programovej oblasti. Stotožnenie všetkých vrstiev spoločnosti s politikou reprezentovanou Alexandrom Dubčekom sa prejavovalo všade. Napríklad 1. máj v roku 1968 bol atmosférou úplne iný, než všetky ostatné. Avšak prišiel 21. august s okupačnými vojskami Varšavskej zmluvy a všetko bolo náhle inak.<sup>40</sup> Po obsadení Československa spojeneckými vojskami Varšavskej zmluvy bola obsadená aj budova Slovenskej televízie. Príchod vojsk vyjadrila slovami vtedajšia pracovníčka Slovenskej televízie ako tajomníčka oddelenia dokumentárnej tvorby Mária Hupková: „*Prišli zo všetkých strán so samopalmi. Snažili sme sa s nimi*

---

<sup>38</sup> MAKVA, ref. 12, s. 12.

<sup>39</sup> GROMAN, Martin – BEDNAŘÍK, Petr. Role vysílacích médií v období let 1968-1969. In WOLÁK, R.- KOPPLOVÁ, B. (eds). Česká média a česká společnost v 60-tych letech. Praha: Radioservis, 2008, s. 22-23.

<sup>40</sup> Archív Slovenskej televízie. ANTONIČ, Milan. Ako si nás pamätáte. Námet na 3. časť 9-dielneho dokumentárneho seriálu o histórii Slovenskej televízie. Bratislava, 2011, nezatriedené, str.7.

*diskutovať, ale vyhnali nás.*<sup>41</sup> Niektoré štáby, ale aj tak naďalej pracovali. Hoci niekoľko štábov Slovenskej televízie boli zastavené sovietskymi vojakmi. Vzali im materiály, kamery, všetko čo sa dalo použiť do vysielania. Vo vysielaní boli rôzne obmedzenia. Pracovníci televízie si museli dávať pozor na to, čo a ako spracujú a odvysielajú. Všetky programy išli cez generálnu úpravu tzv. gremiálku, kde sa zúčastňovali zástupcovia kultúrneho oddelenia ÚV a KV.<sup>42</sup> Rok 1968 a konkrétne augustové udalosti opísal aj vtedajší pracovník Slovenskej televízie Ivan Hupka<sup>43</sup>: *„No ale pracovať sme nemohli. Samozrejme, sme museli odísť, ale stretávali sme sa v Luxore*<sup>44</sup>. *Naša redakcia aj s naším hlavným redaktorom a sme si rozdeľovali úlohy, čo by sme mohli v danej situácii robiť. O tom, že sa vysielalo a kde sa vysielalo to už sa pohovorilo veľa. Ale aby mali čo vysielat', tak my sme boli jeden z malých štábikov, ktoré dostali príležitosť na kameru, kameramana a tak ďalej. No nebolo to jednoduché, pretože v tom bolo nebezpečenstvo, že sme sa nemuseli vrátiť z tej cesty. Proti nám chodili tanky a keby si boli zmysleli, že urobí toto, tak sa ocitneme v priekope a bude po nás. No a ten materiál, to ešte musím povedať, že šofér sa hrozne bál a hovorím mu: Viete čo, vystúpte a ja to všetko odšoférujem. My toto všetko musíme zaznamenať. No a potom sa nechal prehovoriť a priniesli sme dokumenty.*<sup>45</sup> V jesenných mesiacoch roku 1968 televízia fungovala v podmienkach, kde existovala cenzúra a konkrétne Úrad pre tlač a informácie. Množstvo predaugustových publicistických programov sa vytratili z vysielania. Avšak i napriek tomu sa publicisti snažili uplatňovať vo vysielaní svoje názory.<sup>46</sup>

Na nasledujúcej ukážke môžeme vidieť neskoršiu reakciu televízie na udalosti z roku 1968: *„Pravda vtedy ešte mnohí nechceli veriť, že ide o skutočnú kontrarelovúciu, ktorú veľmi dôkladne po veľmi dlhé roky pripravoval americký*

---

<sup>41</sup> Mária Hupková, narodená 1939, pracovníčka ČST, rozhovor. [online]. Dostupné na internete <http://www.upn.gov.sk/filmy/maria-hupkova-1939> (cit. dňa 13.2.2012).

<sup>42</sup> Mária Hupková, narodená 1939, pracovníčka ČST, rozhovor. [online]. Dostupné na internete <http://www.upn.gov.sk/filmy/maria-hupkova-1939> (13.2.2012).

<sup>43</sup> Ivan Hupka, bývalý pracovník Slovenskej televízie, pracoval v mládežníckej redakcii, vo vtedajšom bratislavskom štúdiu Československej televízie. V roku 1966 prestúpil do redakcie publicistiky a dokumentárnej tvorby. Počas augustových udalostí sa aktívne pričinil o výrobu reportáží a spravodajských činností štábu Československej televízie.

<sup>44</sup> Obchodný a obytný dom Luxor bol polyfunkčný objekt s modernou funkcionalistickou fasádou s obchodmi, reštauráciou, administratívou v nižších podlažiach a bytmi v horných podlažiach. Nachádza sa v Bratislave na Štúrovej ulici.

<sup>45</sup> Ivan Hupka, narodený 1939, pracovník ČST, rozhovor. [online]. Dostupné na internete <http://www.upn.gov.sk/filmy/ivan-hupka-1939> (cit. dňa 25.3.2012).

<sup>46</sup> GROMAN – BEDNAŘÍK, ref. 39, s. 27-29.

*imperializmus a to, že sa u nás nestrielať, že sa u nás nevražilo, bola len otázka času. Vďaka internacionálnej pomoci piatich bratských socialistických strán zabránili sme nežiaducim výčinom pravicovo oportunistických síl a útoku proti celému socialistickému spoločenstvu.“<sup>47</sup> Alebo reakcia riaditeľa Slovenskej televízie Michala Pecha vo vysielaní: „Súdny divák si môže urobiť obraz o tom, aký nebezpečný bol u nás vývoj v roku 1968, ako bola ohrozená socialistická moc v ČSR a v čom bola nutnosť ochrániť vývoj v ČSR zo strany našich spojencov“<sup>48</sup> Po rokoch 1968-1969 museli z redakčných kolektívov v Prahe, ale aj v Bratislave odísť tí, ktorí sa „zdiskreditovali v rokoch 1968-1969 sklznutím na protisocialistickú a protisovietskú platformu.“<sup>49</sup>*

---

<sup>47</sup> Živá kronika (réžia Ján Plesník, 1970). Televízia po Slovensky 1970-1974, réžia Milan Homolka, 2011, minúta 3:10-3:44. Vysielané STV 2, dňa 19.2.2012, 16:55.

<sup>48</sup> Archív Slovenskej televízie, PECHO, Michal. Relácia: Na aktuálnu tému. (príhovor riaditeľa Slovenskej televízie v Bratislave, Michala Pechu o augustových udalostiach roku 1968 a politike KSČ). Audiovizuálny záznam, Bratislava, 1970, evidenčné číslo 650-2600-0957-0000.

<sup>49</sup> KOŠČO, Ján. Cesty našej televízie. Bratislava: Československá televízia, Odbor výskumu programov v ČST a divákov v SSR, 1978, s. 44.



## 2 Slovenská televízia v rokoch 1969-1979

Slovenská televízia aj v týchto neustále napredovala. Zvyšovala svoju kapacitu pracovníkov, priestorov na vysielanie a samozrejme pribúdala aj dĺžka vysielacieho času. Môžeme to vidieť aj na jednoduchom fakte. Príkladom môže byť počet hodín vysielaných v roku 1956 kedy tento počet predstavoval 11,7 hodiny týždenne, ale už v roku 1970 toto číslo stúplo na hodnotu 73,4 vysielacích hodín týždenne.<sup>50</sup> Samozrejme ide len o vysielanie Slovenskej televízie ako Televízneho štúdia Bratislava.

Začiatkom sedemdesiatych rokov vstupuje nový prvok do programovej štruktúry a to konkrétne, v piatok a v sobotu večer sa vysielalo v dvoch pásmach, pričom orientačná časová hranica pripadla na 22,00 hod. (Tento fakt vychádzal zo zavedenia skrátenia pracovnej doby a zo zavedenia päťdňového pracovného týždňa). V sedemdesiatych rokoch sa ďalej unifikovala programová štruktúra, existovali dve národné varianty rešpektujúce zásadu, aby približne 60% programu pre obyvateľov Slovenska sa vysielalo v slovenskom jazyku a 40% v českom jazyku. Takáto programová štruktúra umožňovala koordináciu komunikátorov, vytvorených v jednotlivých televíznych štúdiách. V roku 1977 sa presúva začiatok hlavného večerného programu na 19:30 hod. Prvým programom, ktorým sa začínal večerný program boli Televízne noviny, ktoré boli prvým programom už v počiatkoch vysielania. Avšak novinkou bolo vysielanie druhého vydania Televíznych novín o 21:30. Zároveň platila zásada, že programová štruktúra mala zásadu na každý deň mať svoju programovú dominantu.<sup>51</sup>

Od 9. mája 1970 Československá televízia začala vysielat' na II. Programe. O tri roky neskôr (9. mája 1973) sa začalo vysielat' na II. programe aj vo farbe. A koncom roka 1973 sa začalo farebne vysielat' už aj na I. programe. Pomer množstva vysielacieho času bol v pomere 30:70. To znamená, že I. program vysielal 70% všetkého vysielacieho času a 30% II. Program. V roku 1975 sa vysielalo už asi 50% programov vo farbe.<sup>52</sup>

---

<sup>50</sup> REHÁK, ref. 1, s. 113.

<sup>51</sup> POČIATOK, Ižo. Ročenka 1981. Bratislava: Tlačovo-propagačné oddelenie ČST v SSR, 1981, s. 16.

<sup>52</sup> REHÁK, ref. 1, s. 124.

## 2.1 Televízne stredisko Mlynská dolina

V sedemdesiatych rokoch pre neustály rast televízie neboli postačujúce doterajšie priestory na vysielanie televízie. „*Bratislavské televízne štúdio vysiela svoje programy z viacerých televíznych štúdií v Bratislave. Z budovy bývalej Tatrabanky na Nám. SNP, z bývalej telocvične Československého rozhlasu na Zochovej ulici, z bývalej synagógy na Rybnom námestí a z dočasného štúdia v bývalej tržnici. Sklady materiálov, rekvizít, materiálu, nábytku, reflektorov a dielne, garáže a iné pracoviská sú roztrúsené po Petržalke, na Zelenej studienke a Trnávke.*“<sup>53</sup> Preto bolo rozhodnuté vtedajšou vládou, že bude postavené nové televízne centrum v Mlynskej doline, ktoré bude postačovať a pokrývať požiadavky televízie. Priestor bol určený na zelenej stráni nad bratislavskou Zoologickou záhradou. Štát poskytoval dostatok finančných prostriedkov na výstavbu televízneho centra. Dbal hlavne o nákup moderného technického zariadenia televízie. Momentálne prostriedky na vysielanie už neboli na takej úrovni, aby postačovali na kvalitné televízne vysielanie. V tom čase sa na výstavbu vyčlenilo 55 mil. Kčs, v rámci ktorých sa mali postaviť tri televízne centrá o ploche 900 m<sup>2</sup>.<sup>54</sup> Celkový nový objekt priestorov televízie mal pozostávať z piatich budov o ploche 181 900 m<sup>2</sup>, kde malo byť spolu päť objektov s celkovou plochou 65 000 m<sup>2</sup>.<sup>55</sup> Výstavba televízneho centra bolo naplánované na päť etáp, z ktorých posledná mala byť dokončená v roku 1990. Prvá etapa sa dokončila v roku 1970. Slovenská televízia získala najnutnejšie technické prevádzky na výrobu a vysielanie programu. Okrem toho aj tri televízne štúdiá s plochou 150, 250 a 550 m<sup>2</sup>, dve vysielacie pracoviská pre I. a II. program, hlásateľne, šatne sólistov pomocné prevádzky a sociálne zariadenia. Na tú dobu to boli veľmi moderné a technicky vyspelé priestory, ktoré sa mohli zrovnávať so západnými krajinami Európy. Od roku 1973 bolo možné využívať aj dabingové štúdio. Dokončenie 2. etapy výstavby televízneho centra Mlynská dolina a odovzdanie výškovej budovy sa uskutočnilo 11.12.1975. Okrem iného to znamenalo, že z budovy Tatrabanky na námestí SNP sa aj vedenie Slovenskej televízie presťahovalo do Mlynskej doliny a rovnako sa tam presťahovali aj pracovníci z provizórií na Sitnianskej ulici v Petržalke. Väčšina pracovníkov Slovenskej televízie sa presťahovali do Mlynskej doliny počas roka

<sup>53</sup> Archív Slovenskej televízie, Retro noviny: Výstavba televízneho centra (pôvodne vysielané 25.10.1966), réžia Milan Homolka, vyrobené STV 2010, vysielané 31.10.2010, čas: 0:45-1:23.

<sup>54</sup> PÁKOZDY, L. Televízne centrum Mlynská dolina. In Televízia, 1970, č. 39, str. 4.

<sup>55</sup> J.A. ...a rastie ako z vody. In Televízia, 1970, č. 29, s.5.

1976. Boli to pracovníci, ktorí sa nast'ahovalo do dnes veľmi známej výškovej budovy. V tom čase to bola najvyššia budova ČSSR. Na tú dobu to bola veľmi moderne vytvorená budova, kde mali dokonca i klimatizáciu a bola umelo vetraná. Dnes však táto budova podľa pracovníkov STV je v zlom stave a nespĺňa technické požiadavky. A niektoré nespĺňala ani vtedy. Príkladom môže byť povolenie odpočívať počas pracovnej doby v kanceláriách, pretože tam bol veľmi zlý tlak a zamestnanci sa nemohli plno venovať svojej práci. Ďalší príkladom môže byť aj zle vymyslená klimatizácia, pretože nie každý zvládol dýchať umelé vetranie.<sup>56</sup> Niektorí zamestnanci museli z nej odísť pre rôzne alergie, pretože klimatizácia sa nečistí. To platí aj dnes.<sup>57</sup>

## 2.2 Televízna veža Kamzík

Pri rozmachu televíznych priestorov bolo potrebné rozšíriť aj pokrytie signálu vysielania. Pôvodný starý vysielateľ Kamzík I. už nestačil, a preto bol vystavaný nový väčší funkčnejší vysielateľ Kamzík II. Základný kameň nového televízneho vysielateľa alebo inak povedané televíznej veže bol položený už v roku 1967. Avšak do užívania sa dostal až v roku 1974. Starý, pôvodný vysielateľ bol nahradený novým. Starý televízny vysielateľ bol postavený v roku 1955 a v auguste 1956 sa skúšobne vysielalo z náhradnej antény, dá sa povedať, že ani nie rok. Výstavba celého pôvodného televízneho vysielateľa, v ktorom boli aj štúdiové priestory, trvala iba dva roky.<sup>58</sup> (Dokument k výstavbe prvého vysielateľa bol spracovaný v reportáži: „*Výstavba televízneho vysielateľa*“<sup>59</sup>) Prvý televízny vysielateľ bol v blízkosti nového, ktorý bol zničený po piatich rokoch a od roku 1979 bol funkčný iba nový televízny vysielateľ: Televízna veža Kamzík. Jeho výška predstavuje 194 m. Tvar veže vyzerá do dvoch tretín ako dva štvorstenné zrezané ihlany spojené podstavcami. Z hora vrcholu vyčnieva anténa vysielateľa kruhového prierezu. Ten ďalší, druhý je obrátený smerom k zemi. Stredom veže ide štvorcové jadro. Televízny vysielateľ je horizontálne rozdelený na platformy, ktoré boli označené abecedne od A do O zhora. Platformy

<sup>56</sup> Spomienky Vladimíra Predmerského, režisér STV, interview, Bratislava, 7.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>57</sup> Spomienky Andrei Bugošovej, hlásateľka, vedúca smeny, interview, Trnava, 12.4.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>58</sup> História vysielania na Slovensku 1956 – 2012. [online]. Dostupné na internete <http://www.power.szm.com/historia.htm> (cit. dňa 11.1.2012).

<sup>59</sup> Archív Slovenskej televízie, Výstavba televízneho vysielateľa- reportáž, vysielané 1956. Relácia: Noc v archíve.

na veži sú otvorené alebo uzavreté. Uzavreté obsahujú funkčné časti a otvorené bývajú väčšinou osadené rádiokomunikačnými zariadeniami. Vysielač je zhotovený z dvoch materiálov. Bol použitá spriahnutá konštrukcia z dvoch materiálov. Železobetónová tyč vytvára jadro štvorcovej základne s rozmermi strany 7m. Konštrukciu z vonka vytvárajú krabicové stĺpy, ktoré sú z ocele a nachádzajú sa nad základňou. Pomocou oceľových nosníkov sú pripojené k jadru. Približne v takomto výškovom stupni konštrukcia zo železobetónu sa završuje a ďalej nasleduje rúra taktiež z ocele, vyznačujúca sa vysielačmi v tube z laminátu. Táto časť je najvyššou časťou veže. V dobe kedy bola televízna veža projektovaná a plánovaná to bola veľmi zložitá a konštrukčne tvorená stavba.<sup>60</sup>

### 2.3 Farebné vysielanie

Skôr ako Československá televízia začala vysielat' farebne, o prvotinu vo farebnom vysielaní sa postarali Spojené štáty Americké, ktoré zahájili „prvé regulárne farebné vysielanie v roku 1953. V Európe sa pravidelné farebné vysielanie objavilo až po dlhých jedenástich rokoch a to v júli roku 1967 na britskom programe BBC 2. Vzápätí v auguste nasledovalo Nemecko, na jeseň rovnakého roku sa diváci dočkali farebného vysielania vo Francúzsku.“<sup>61</sup> Presný dátum farebného vysielania Slovenskej televízie sa spája s ďalšou významnou udalosťou vo vysielaní STV. Bola to udalosť významná v dejinách nielen Slovenskej televízie ale aj ČSSR. Jednalo sa o udalosť Majstrovstiev sveta v lyžovaní vo Vysokých Tatrách vo februári 1970. Dňa 14. februára 1970<sup>62</sup> Slovenská televízia prvý krát vysielala farebne (nasadených bolo 16 kamier a v 13 priamych prenosoch sa odvysielalo 25 hodín). „Televízia nechala zakúpiť niekoľko farebných televízorov a dala ich k dispozícii rozličným funkcionárom, ktorí mohli mať vplyv na takéto rozhodnutia. Lebo tu bol spoločenský tlak na to, že keď Viedeň má tu farebnú televíziu, aby aj ČSR malo farebnú televíziu.“<sup>63</sup> Farebné vysielanie bolo veľkým medzníkom vo vysielaní Slovenskej televízie. Pán Otto Majoroš (člen vtedajšieho výrobného štábu Slovenskej televízie) si na prvé farebné vysielanie

<sup>60</sup> J.A. Spojári v novej veži. In Televízia, 1973, č. 44, s. 5.

<sup>61</sup> Ako funguje satelitná komunikácia. [online]. Dostupné na internete <http://www.endy.sk/televizia/ako-funguje-satelitna-komunikacia/> (cit. dňa 11.2.2012).

<sup>62</sup> DARMO, ref. 21, s. 40.

<sup>63</sup> Peter Stahl, prevádzkový inžinier STV. Televízia po slovensky 1970-1974, režia: Milan Homolka, 2011, minúta 2:00-2:23. Vysielané STV 2, dňa 19.2.2012, 16:55.

spomenul takto: „Vysielanie bolo realizované prenosovým vozom Fernseh Darmstadt. Štát mal k dispozícii štyri statívové farebné kamery a na titulky jednu malú, čiernobielu kameru. Takto sme vysielali skokanské súťaže. Pre farebné vysielanie platila v týchto časoch norma SECAM.“<sup>64</sup> „Vo vysokých Tatrách sme mali nielen náš prvý farebný prenosový, ale tiež filmový vyvolávací automat ARRIBLOCK 400, pretože vtedy neboli k dispozícii kamkordéry v dnešnej podobe. Takže sa vysielali iba priame prenosi z filmového snímača, čo nakrútili naši kameramani na film.“<sup>65</sup> Zhodnotil Daniel Podradský. Prvý farebný televízny prenos Slovenskej televízie na MS v lyžovaní vo Vysokých Tatrách uvidelo viac ako 600 miliónov divákov z celého sveta.<sup>66</sup> Od 1. novembra 1970 sa stalo vysielanie vo farbe pravidelnou súčasťou televízneho programu vo štvrtok a v nedeľu večer.<sup>67</sup> Je v celku zaujímavé, že farebné vysielanie prebiehalo hlavne na II. programe a nie na tom primárnom I. programe, kde sa v roku 1970 vôbec nevysielalo farebne. Až od roku 1971 sa začalo vysielat' aj na I. programe avšak bolo to iba približne jednu hodinu za celý rok. Keď si to porovnáme s vysielacím časom na II. programe, kde sa vysielalo 141 hodín, je to veľmi zanedbateľná čiastka. To znamená, že sa na prvom programe skoro vôbec nevysielalo farebne. Až do roku 1974, kedy sa začalo vysielat' vo farbe aj na I. programe. V tomto roku nastáva obrat vo farebnom vysielaní keď I. program preberá prvosť vo farebnom vysielaní. Prvý farebný priamy prenos s vlastnými prenosovými vozmi sa konal pri príležitosti májového sprievodu z Ostravy do Košíc 1.5.1977.<sup>68</sup>

---

<sup>64</sup> Peter Stahl, prevádzkový inžinier STV, Na druhom programe sa začalo farebné vysielanie skôr ako na prvom. [online]. dostupné na internete <http://www.stv.sk/stv/press/na-druhom-programe-sa-zacalo-farebne-vysielanie-skor-ako-na-prvom/> (cit. dňa 12.2.2012).

<sup>65</sup> Na druhom programe sa začalo farebné vysielanie skôr ako na prvom. [online]. Dostupné na internete <http://www.stv.sk/stv/press/na-druhom-programe-sa-zacalo-farebne-vysielanie-skor-ako-na-prvom/> (cit. dňa 12.2.2012).

<sup>66</sup> KOŽEHUBA, J. Farebné vysielanie pred štartom. In *Televízia*, 1970, č. 35, s. 1-3.

<sup>67</sup> MAZANEC, Július. Farebné vysielanie. In *Televízia*, 1973, č. 8, s. 3.

<sup>68</sup> Bez autora. Čísla a fakta o Československej televízi. Účelová publikácia k 25. Výročiu zahájenia prvého televízneho vysielania. Praha: Československá televize, 1978, s.2.

## 2.4 Druhý program

Farebné vysielanie bolo zároveň predprípravou na začatie vysielania druhého programu. Nadviazalo sa na počiatočné pokusy vysielania na štvrtom televíznom pásme u nás, ktoré sa uskutočnili v Bratislave, kde na streche bola namontovaná štrbinová anténa a použilo sa atypické vysielacie zariadenie malého výkonu. Výsledkom z tohto vysielania boli vyhodnocované skôr subjektívnymi metódami pre nedostatok meracích prístrojov. Prvý definitívny vysielateľ druhého televízneho programu Žilina na Krížave bol uvedený do prevádzky dňa 9. mája 1973. (Bol to súčasne začiatok pravidelného vysielania farebného signálu). Zaujímavosťou môže byť aj fakt, že na druhom programe sa začalo vysielateľ skorej ako na prvom. „*Sieť vysielateľov druhého programu sa začala budovať neskôr, preto použité vysielateľe boli novšej konštrukcie a boli už prispôsobené aj na farebné vysielanie.*“<sup>69</sup> Príhovor pri príležitosti začatia vysielania druhého programu sa divákovi a širokej verejnosti prihovoril vtedajší ústredný riaditeľ Československej televízie Jan Zelenka. Začiatok vysielania druhého programu na Slovensku mohlo sledovať približne len 7000 televíznych koncesionárov v dosahu bratislavského provizórneho vysielateľa.<sup>70</sup> „*Koncepciu vysielania II. programu zatiaľ vo veľkej miere ovplyvňujú technické danosti, najmä obmedzený dosah vysielania, a výrobné možnosti Slovenskej televízie. Keďže signál II. televízneho programu obsiahne v podstate len územia Bratislavy a Košíc, je to teda miestne vysielanie, prevažne pre miestne obyvateľstvo. Z viacerých možností (konkurujúci, kontrastný, doplnkový, národný či vzdelávací) usiluje sa II. program televízie na Slovensku realizovať tzv. alternatívnu programovú koncepciu.*“ Zhodnotil vtedajší šéfredaktor Július Mazanec. „*Začiatky vysielania 2. programu na Slovensku boli z technického hľadiska dramatické. Pretože Mlynská dolina bola daná do užívania až v novembri 1970 a II. program sa spúšťal už 9. mája, muselo byť pripravené provizórne pracovisko. Nachádzalo sa blízko ďalších pracovísk, pripravovaných pre vysielanie prvého programu. Pozostávalo z filmového premietateľa Marconi, malej prenosnej réžie, ktorá dokázala spracovávať farebné programy, na zvuk sme použili zariadenie nazývané amplifikačka, ktorým sa spracúval zvuk pre komentátorov veľkých športových prenosov.*

---

<sup>69</sup> História vysielania na Slovensku 1956. [online]. Dostupné na internete <http://www.power.szm.com/historia.htm> (cit. dňa 12.1.2012).

<sup>70</sup> BERNADOVIČ, Augustín. Výstavba vysielateľov podľa plánu. In: Televízia, 1973, č. 9, s. 6.

Až keď bola odovzdaná do užívania prvá etapa televízneho centra Mlynská dolina v novembri 1970, prešli sme na definitívne pracovisko,<sup>71</sup> povedal vtedajší riaditeľ prevádzky štúdia Bratislava František Rác. Vysielanie druhého programu bolo dosť komplikované, pretože sa striedalo čiernobiele vysielanie spolu s farebným. V počiatkoch ešte nebolo dostatok farebného materiálu na vysielanie, preto väčšina vysielaného obsahu bola z filmovej tvorby. Prvé spoločné vysielanie I. a II. programu ČST začalo Televíznymi novinami (19:00) a športovým spravodajstvom Góly, body, sekundy (19:20). Po príhovore riaditeľa ČST sa začalo zábavné vysielanie (19:45), prvou časťou zábavného programu Štvrtstoročie v piesni a tanci (20:00) a Boli noci májové (20:20). Potom však pre slovenskú verejnosť II. program vysielal film Slovensko oslobodené (21:45) a nakoniec film Andrej Sládkovič (22:15) Vysielanie sa vtedy skončilo Televízne spravodajstvo (22:45).<sup>72</sup> Druhý program začal vysielat' od roku 1972 štyri dni v týždni, o rok neskôr teda v roku 1973 to boli 5 dní v týždni, od roku 1974 druhý program vysielal 6 krát do týždňa. A od roku 1976 druhý program vysielal celých sedem dní v týždni.<sup>73</sup> Nové štátoprávne usporiadanie ČSSR, ako aj zavedenie druhého programu, si vynútilo zmenu koncepcie televízneho vysielania, ktoré sa po postupnom vyjasňovaní a hľadanií ustálilo v tejto podobe: Vytvorili sa jeden celoštátny (federálny) televízny okruh s jednotnou dramaturgiou a dva národné (republikové) televízne okruhy – pre ČSR a pre SSR, na ktorých sa uplatňovala národná dramaturgia.<sup>74</sup>

## 2.5 „Federalizácia Slovenskej televízie“

Ako každá iná organizácia aj Slovenská televízia sa riadila zákonmi Československej republiky. Konkrétne zákonmi č. 17/ 1964 Zb. a č. 18/1964 Zb. Tieto dva zákony boli rôzne modifikované a na Slovensku boli vytvorené oblastné riaditeľstvá na čele s oblastným riaditeľom pre rozhlas a televíziu, ktorého schvaľovalo

---

<sup>71</sup> Pred 40. rokmi začal vysielat' druhý program Slovenskej televízie. [online]. Dostupné na internete <http://www.stv.sk/stv/press/pred-40-rokmi-zacal-vysielat-druhy-program-slovenskej-televizie/> (cit dňa 15.1.2012).

<sup>72</sup> Pred 40. rokmi, ref. 71.

<sup>73</sup> Čísla a fakta, ref. 68, s. 28.

<sup>74</sup> FULE, Ľudovít – STRMENSKÝ, Vladimír. Vplyv televízie na rozvoj národných a internacionálnych vzťahov. Bratislava: Československá televízia Bratislava, Odbor výskumu programov ČST a divákov v SSR, 1984, s. 67-77.

Predsedsníctvo SNR.<sup>75</sup> Dôležitým medzníkom vo vysielaní televízie bol október 1968 – prijatie Zákona o československej federácii. Zákon č. 207/ 1968 Zb. vyhlásil od 1.1.1969 Slovenskú televíziu spolu so Slovenským rozhlasom za orgány Slovenskej socialistickej republiky. Na základe tohto zákona televízia pár rokov existovala oficiálne ako Slovenská televízia v rámci Československej televízie. Uvažovalo sa o návrhu, ktorý by vychádzal z existujúcej federalizácie štátu. „*Bude teda priestor pre vplyv na televíziu národným vládam, ale súčasne nie je opomenuteľný fakt, že federálna vláda a jej inštitúcie nemôžu mať ingerenciu na tieto komunikačné nástroje z hľadiska tvorby a zabezpečenia jednotnej celoštátnej politiky.*“<sup>76</sup>

Na začiatku 70-tych rokov sa to však zmenilo na oficiálnu ČST v SSR. Podľa článku 8 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. sa mala celá oblastná tlač zjednotiť do jedenej federálnej pôsobnosti. To znamenalo, že federálna vláda mala stanovovať, kontrolovať prácu všetkých nástrojov publicistiky, riadiť nielen ich, ale aj ich organizačné zariadenia. Prijímať zákonodarnú úpravu na všetky informačné prostriedky a stanovovať všetky zásady vydateľských práv.<sup>77</sup> V roku 1970 však nebola takáto jednotná agenda vytvorená. Zákonnými nariadeniami nebola upravená ani Slovenská televízia ako nástroj masového pôsobenia.

## 2.6 Vysielací čas a koncesionári Slovenskej televízie

Sledovanosť televízie sa z roka na rok zväčšovala a pribúdali noví a noví koncesionári. Tým pádom sa aj podiel televízneho vysielania zväčšoval. Podiel vysielania na českom okruhu a na Slovensku mierne líšil. V roku 1971 podiel vysielacieho času predstavoval 4382 hodín ročne, do ktorého boli zahrnutý podiel prvého aj druhého programu. Podiel vysielacieho času bol 3990 hodín. Ak si to zoberieme na týždenné vysielanie, tak počet hodín za týždeň českého vysielania predstavoval 84,3 hodín a slovenského 76,7 hodín. Čiže z týchto čísel vieme povedať, že v podiele slovesného vysielania a českého nebol výrazný rozdiel. V roku 1972 bol podiel vysielacích hodín už 5042, na Slovensku bol 4278. Týždenný vysielací čas predstavoval priemerne 82,3 hodiny. Nasledovné informácie sa už budú týkať len Slovenskej televízie ako Televízne Štúdio Bratislava, keď podiel slovenského a českého

<sup>75</sup> PECHO, Michal. Povzniesť nášho človeka. In *Televízia*, 1971, č.1-2, s. 1-2.

<sup>76</sup> KOCIAN, ref. 2, s.1.

<sup>77</sup> PECHO, ref. 75, s. 2.



vysielania predstavoval skoro totožné časové rozpätie. Rok 1973 predstavoval podiel vysielacieho času 4811 hodín ročne a 92,3 hodín týždenne. Ak si chceme pozrieť aj podiel prvého a druhého programu, ten sa výrazne líšil. Podiel prvého programu bol v roku 1973 73,6 hodín týždenne a 18,8 hodín druhého programu. Čiže tu môžeme vidieť, že druhý program nebol až tak preferovaný alebo nebolo toľko materiálu na to, aby mohol byť vysielaný na druhom programe. Rok 1974 a ďalšie nasledujúce roky vysielací čas neustále vzrastal. Takže môžeme vidieť neustály progres televízneho vysielania. Ešte uvedieme rok 1977, kde počet hodín vysielania televízie predstavoval 6140 ročne a týždenne 115,8 hodín za oba televízne okruhy.<sup>78</sup> Ak si chceme pozrieť aj sledovanosť jednotlivých relácií môžeme si to príkladne ukázať napríklad na relácii Televízne noviny, ktorých priemerná sledovanosť bola v roku 1975 43%, ale v roku 1979 bola ich sledovanosť okolo 60%. To už Televízne noviny boli vysielané v čase o 19:30.<sup>79</sup> Z toho nám vyplýva, že sledovanosť Televíznych novín ako najsledovanejšej relácii sa zvyšovala. Ak hovoríme o vysielaní je v celku logické tu zahrnúť aj podiel vysielania jednotlivých sekcií televízneho vysielania. Spravodajstvo, publicistika, šport a dokumenty tvorili 47% celkového vysielacieho času. 46% tvorili umelecké a zábavné programy. Zvyšný čas vyplňovali hlásateľky svojimi komentármi a reklamy<sup>80</sup>, ktoré slúžili hlavne na propagáciu prebytočného tovaru v štáte.

Prvý koncesionári, ktorí sa objavili na poli televízneho vysielania boli ešte pred oficiálnym začatím vysielania televízie. Bolo ich 11. Od začatia vysielania televízie na Slovensku počet koncesionárov zvýšil z 11 na 974.<sup>81</sup> Podobne ako priestor pre vysielací čas, tak aj počet koncesionárov sa zväčšoval. Už v druhom roku vysielania sa počet zvýšil z 974 na 6192. A takto to pokračovalo v každom ďalšom roku, teda neustále sa zvyšovanie základne koncesionárov, ktorí mali záujem na vysielaní televízie. V začiatkoch 70-tych rokov bolo na Slovensku presne 715 374 koncesionárov. A do konca 70-tych rokov ich bolo až milión koncesionárov.<sup>82</sup> Čiže ani v 70-tych rokoch sa nezmenil trend nárastu koncesíí.

---

<sup>78</sup> Čísla a fakta, ref. 68, s. 28.

<sup>79</sup> REHÁK, ref. 1, s. 4.

<sup>80</sup> Čísla a fakta, ref. 68, s. 21.

<sup>81</sup> Čísla a fakta, ref. 68, s. 29.

<sup>82</sup> POČIATOK, ref. 14, s. 92.

### 3 Obdobie normalizácie v Slovenskej televízii

*„Normalizáciou sa vo všeobecnom zmysle označuje politická línia vedenia Komunistickej strany Československa (KSČ) po invázii vojsk Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968. Pod normalizáciou sa konkrétnejšie rozumie likvidácia demokratizačného procesu "česko-slovenskej jari" od prijatia tzv. moskovského protokolu v auguste 1968 do XIV. zjazdu KSČ v máji 1971, či skôr do vydania ideového dokumentu normalizácie – Poučenia z krízového vývoja v strane a spoločnosti po 13. zjazde KSČ - z decembra 1970.“<sup>83</sup>*

Televízia v 60-tych rokoch plnila hlavnú funkciu v zábave a skôr mala rekreatívnu funkciu, avšak po nástupe Gustáva Husáka do čela KSČ v roku 1969 sa stala televízia aktívnym ideologickým a mocenským nástrojom Ústredného výboru Komunistickej strany Československa. Po nástupe ústredného riaditeľa Československej televízie Jána Zelenku v auguste 1969 prišli do televízie pracovníci stranického aparátu. V televízie sa robili čistky a z televízie museli odísť všetci tí, ktorí na obrazovke podporovali Pražskú jar, alebo kritizovali komunistickú stranu.<sup>84</sup> Všetky médiá plnili funkciu presadzovať vládnucu stranu a jej záujmy, ktorá mala svoje nadštandardne vzťahy zaručené i ústavným zákonom.<sup>85</sup> Televízia po príchode vojsk Varšavskej zmluvy bola odsúdená ako prozápadná a antikomunistická, čo malo dopad na prepúšťanie pracovníkov a zmena dost' voľného tematického spektra na viac obmedzené. Aj diela zahraničných autorov boli viac odsudzované, ideológovia viac preferovali divácky neúspešné a nezaujímavé inscenácie historických udalostí politického významu.<sup>86</sup> Po roku 1968 nastala tvrdá cenzúra, do vysielania boli pripustené iba inscenácie, v ktorých sa skutočnosť a hlavní hrdinovia zobrazovali v bezproblémových situáciách a diela mali budovateľský charakter v duchu socialistického realizmu, prevládla uniformita a prílišné prispôsobenie sa politickému prostrediu. Niektoré dokumenty a programy, ktoré boli vysielané v určitom kontexte

---

<sup>83</sup> ŽATKULIAK, Jozef. Normalizácia, politika Moskvy a zlomenie slovenskej a českej spoločnosti (1968-1970). [online]. Dostupné na internete [http://www.history.sav.sk/zatkuliak/zatkuliak\\_normalizacia.pdf](http://www.history.sav.sk/zatkuliak/zatkuliak_normalizacia.pdf) In Práca, 15. 4. 2000.(cit. 26.februára 2012).

<sup>84</sup> KOŠČO, ref. 49, s. 46.

<sup>85</sup> HOČELOVÁ, Vlasta. Hodnotové aspekty masmédií s dôrazom na spravodajstvo. Nitra: UKF FF, 2011, s. 33.

<sup>86</sup> Ivan Hupka, narodený 1939, pracovník ČST, rozhovor. [online]. Dostupné na internete Ivan Hupka, In <http://www.upn.gov.sk/filmy/ivan-hupka-1939> (cit. dňa 29.1.2012).

nadobudli iný, revolučný charakter s dosahom na spoločnosť. Činnosť Slovenskej televízie bola výrazne ovplyvnená konsolidáciou pomerov spoločenského i politického života. Celá spoločnosť sa postupne zmierovala s faktom dlhodobej prítomnosti sovietskych vojsk v Československu. Televízia ako taká bola jediným médiom, ktoré vzniklo v Československu po uchopení moci komunistickou stranou. Mechanizmy, pomocou ktorých konala z médií nástroje politicko-ideologického ovládania spoločnosti ovplyvňovala nielen programovú štruktúru, ale aj inštitucionálny technický vývoj. Slovenská televízia bola po celú dobu totalitného režimu účinným nástrojom ideologickej propagandy Komunistickej strany Československa.<sup>87</sup> Ideologizácia mediálnych obsahov (Ideológia je prepracovaná sústava názorov, postojov, hodnôt, založená na formovaní politických, svetonázorových, alebo podobných záujmov určitej skupiny<sup>88</sup>), čiže podsúvanie, hotových postojov, názorov, presvedčení, masová propagácia mala za účel ovplyvniť verejnú mienku.

Zmena spoločenskej klímy (normalizácia) sa prejavila na vývoji programovej štruktúry. Tak ako v celej spoločnosti, aj v živote Slovenskej televízie sa musel prejavíť dokument ÚV KSČ „Poučenie z krízového vývoja v strane a v spoločnosti“ prijatý v roku 1970.<sup>89</sup> „Komunistická strana a socialistický štát musí ovládať všetky nástroje na presadenie svojich politických, triednych a ideových cieľov. Informačné prostriedky, tlač, rozhlas, televízia a film sú nesmierne dôležitým nástrojom moci a masovej politickej výchovy, ktoré sa nikdy nesmú vymknúť riadeniu a kontrole marxisticko-leninskej strany a socialistického štátu, ak sa nemá vec socializmu dostať do vážneho nebezpečenstva.“<sup>90</sup>

Televízia pracovala na programoch v oblasti politického života najmä na plnení programu KSČ ako jedna zo súčasti masovokomunikačného prostriedku. Hlavné body vysielania v politických reláciách sa opierali o Zákonodarnú činnosť sústavy československých zastupiteľných zborov, ministerstiev na prácu národných výborov,

---

<sup>87</sup> CYSÁŘOVÁ, Jarmila. Československá televize a politická moc 1956-1989. In Soudobé dějiny, 2002, roč. 9, č. 3-4, s. 521.

<sup>88</sup> HOCHÉLOVÁ, ref. 85, s. 42.

<sup>89</sup> Archív Slovenskej televízie, ANTONIČ, Milan. Ako si nás pamätáte. Námet na 3. časť 9-dielneho dokumentárneho seriálu o histórii Slovenskej televízie. Bratislava, 2011, nezatriedené, str. 3.

<sup>90</sup> FULE, Ludovít – STRMENSKÝ, Vladimír. Vplyv televízie na rozvoj národných a internacionálnych vzťahov, Poučenie z krízového vývoja v strane a v spoločnosti po XIII. Zjazde KSČ. Bratislava: Československá televízia Bratislava, Odbor výskumu programov ČST a divákov v SSR, 1984, s. 76 alebo <http://web.quick.cz/pr/history/poucení.htm> (cit. dňa 14.2.2012).

činnosť Národného frontu atď. Televízia postupovala podľa pokynov vedenia strany. K tomu zjazdy KSČ kladli stranícku úlohu, ktoré musela Slovenská televízia v nasledujúcich rokoch plniť. Ústredný riaditeľ ČST Ján Zelenka (riaditeľom bol od 6. 8. 1969 do 30. 6. 1989)<sup>91</sup>, ktorý okrem pozície ministra, bol v 70-tych rokoch aj členom ÚV KSČ.<sup>92</sup> Televízia bola podľa slov ústredného riaditeľa ČST Jana Zelenku „*nástrojom robotníckej triedy socialistického štátu, preto pomáha všetkými prostriedkami presadzovať myšlienku a politiku KSČ, nie politiku jednotlivca, alebo skupiny, ale politiku ÚV KSČ.*“<sup>93</sup>

Heslom doby bolo „dohnať a predbehnúť kapitalistické štáty“. Zavedenie televízie a podporovanie televízie od začiatku vysielania nebolo len akýmsi technologickým zvyšovaním úrovne Československa. Politická propaganda mala šíriť názory a informácie v spoločnosti za účelom vyvolania alebo posilnenia postojov alebo správania. Propaganda často sprevádzala skresľovanie faktov.<sup>94</sup> Šírenie televízneho signálu medzi obyvateľom malo pôvod v obrane proti vysielaniu televízie Rakúska. Príkladom môže byť udalosť ešte z roku 1956 kedy slovenská verejnosť prelaďovala svoje antény na Viedeň a sledovali aktuálne reportáže.<sup>95</sup> „*Vždy keď sa niečo u našich západných susedov dialo, niečo dôležitého, napríklad nejaká publicistika o dianí v Československu, prípadne dokument o oslavách Anežky Českej napríklad, vtedy bolo treba zbystriť pozornosť, oddialiť katastrofu a pritiahnúť vlastných divákov k našej televízii. Vtedy sme mali programy ako napríklad Angelika, ktorá splňala svoj účel na odpútanie pozornosti divákov od západných televízií.*“<sup>96</sup> Preto vedenie KSČ tak podporovali rozvoj televízie a výstavby tras televízneho signálu. Po nástupe „normalizačného“ režimu sa výstavba a technická vybavenosť stala prioritou spolu s rozširovaním vysielacieho času. Televízia spolu s rozhlasom dostali rozpočet na jeden

---

<sup>91</sup> Ředitelé Československé televize. [online]. Dostupné na internete

<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/televizni-reditele/> (cit. dňa 13.3.2012).

<sup>92</sup> RUŽIČKA, Daniel. Ideologická propaganda v Československé televizi. In totalita.cz [online]. Dostupné na internete <http://www.totalita.cz/ip/tp.php> (cit. dňa 18.12.2011).

<sup>93</sup> RUŽIČKA, Daniel. Období normalizace, jednotlivé směry dramatické tvorby. In totalita.cz [online]. Dostupné na internete [http://www.totalita.cz/norm/norm\\_kult\\_tt\\_07.php](http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_tt_07.php) (cit. dňa 19. 12. 2011)

<sup>94</sup> HOČELOVÁ, ref. 85, s. 42.

<sup>95</sup> CYSÁŘOVÁ, ref. 87, s. 521.

<sup>96</sup> Helena Gratzerová, redaktorka. Televízia po slovensky 1975-1979, réžia: Milan Homolka, 2011, minúta 12:53-13:30. Vysielané STV 2, dňa 26.2.2012, 17:00.

rok 10 miliónov korún a 17 miliónov z hospodárskych výsledkov vydavateľstva na podporu angažovanosti vo vysvetľovacích prostriedkoch.<sup>97</sup>

Pre televíziu vytvárali programy aj pracovníci stranického aparátu, hlavne dramaturgicky. Základom celého televízneho programu boli ideologické tematické plány. Ich návrhy vychádzali z role televízie pridelené – formovanie spoločenského vedomia v podmienkach zápasu dvoch sústav a ich ideológii a východiskom ich koncepcie boli línie zjazdu a inštrukcií KSČ. Šéfredaktori televíznych redakcií sa museli pravidelne zúčastňovať porád s ideologickým tajomníkom ÚV KSČ, ktorý hodnotil vysielanie a zároveň dával úlohy, ktoré sa mali plniť. Za dodržiavanie straníckej línie televízie zodpovedal jej riaditeľ. Riaditeľ televízie sa zúčastňoval na zasadnutiach ÚV. Pre šéfov médií fungoval systém týždenných informácií, na ktorých boli oboznámení o tom, čo sa dialo na zasadnutiach orgánov strany a vlády. Nikdy sa však príkazy nedávali písomne. Ak niekomu zastavili umeleckú alebo publicistickú činnosť, spomenulo sa to na porade a všeobecne sa to očakávalo, že sa to bude bez výhrad rešpektovať. *„Odmietol som podpísať akýkoľvek papier, že chcem odísť dobrovoľne z televízie, nechcem odísť a keď tak na vyhod'te, ja nechcem odísť. Ale to neurobil nikto, lebo nejaký dôvod okrem politického nebol žiadny“*<sup>98</sup>, hovorí pracovník Slovenskej televízie kameraman Marián Minárik. Ak by niekto nerešpektoval nariadenie, riaditeľa televízie by odvolali. Ústredného riaditeľa schvaľovalo na návrh predsedu vlády politické byro ÚV KSČ, ďalších desať funkcií sekretariát alebo príslušné oddelenie ústredného výboru, ďalej televízny celozávodný výbor alebo základnú organizáciu KSČ. Bez ich súhlasu nemohli do televízie nastúpiť napríklad vedúci ekonomického odboru, filmovej výroby, výtvarných zložiek, zvuku, strihu a podobne.<sup>99</sup>

Po roku 1968 sa zmenil status Slovenskej televízie (ČST) i zákon o televízii. Vláda ČSSR ešte v roku 1963 schválila status a zákon o televízii prijalo Národné zhromaždenie o rok neskôr, v roku 1964 (č.17/1964 Zb. a č. 18/1964 Zb.), podľa ktorého televízia a jej činnosť bola založená na politike KSČ, mala plniť *„politickú a výchovnú prácu, bude podporovať tvorivú iniciatívu ľudu a prispievať k dovŕšené kultúrnej*

---

<sup>97</sup> RUŽIČKA, Daniel. Kultura zažíva pohŕbená - televízni tvorba. In totalita.cz [online]. Dostupné na internete [http://www.totalita.cz/norm/norm\\_kult\\_tt.php](http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_tt.php) (cit. dňa 19.12. 2011)

<sup>98</sup> Marián Minárik, kameraman. Televízia po slovensky 1970-1974, režia Milan Homolka, 2011, minúta 27:10-27:33. Vysielané STV 2, dňa. 19.2.2012, 16:55.

<sup>99</sup> CYSÁŘOVÁ, ref. 87, s. 525.

revolúcie“.<sup>100</sup> Vo februári 1973 bol v Prahe podpísaný protokol o spolupráci medzi Štátnym výborom pre rozhlas a televíziu pri rade ministrov ZSSR a Československou televíziou na roky 1975-1976. Cieľom malo byť vzájomná spolupráca napomáhať ďalšiemu prehĺbeniu a zvýšeniu efektívnosti spolupráce v oblasti televízie ale hlavne poukázať na „úspechy“ v oblasti politiky KSČ.<sup>101</sup>

Každoročne na televíznej obrazovke sa vysielali špeciálne vysielania k rôznym príležitostiam ako „*vítazstvo pracujúceho ľudu, marcový Medzinárodný deň žien, deň detí, výročie Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a začiatok Mesiaca československo-sovietskeho priateľstva*“.<sup>102</sup> Okrem týchto pre režim zásadných udalostí, boli na obrazovke najrôznejšie sviatky nielen u nás, ale i v socialistických krajinách. Ďalej to boli narodeniny najvyšších komunistických predstaviteľov, robotnícke a komunistické výročia.<sup>103</sup> V roku 1970 mala televízia plány, podľa ktorých mala plniť vysielaciu štruktúru. Boli to oslavy Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie, oslavy mesiaca československo-sovietskeho priateľstva i Dni sovietskej kultúry v ČSSR. Avšak hlavná úloha spočívala na vytvorení programov k 50. výročiu vzniku komunistickej strany, ktoré by mali vyznieť ako oslava revolučnej cesty predvoja robotníckej triedy, ktorá „*obstála v urputnom triednom boji proti československej buržoázii, i v boji fašizmu a za výstavbu socializmu v našej vlasti*“.<sup>104</sup> Neodlučiteľnou súčasťou programového vysielania televízie boli Československé spartakiády, závody mieru a voľby do zastupiteľských orgánov. Vysielali sa aj rôzne programy, v ktorých sa ukazovalo občanom úmrtie najvyšších sovietskych štátnikov.

Najväčší zásah do televízneho vysielania sa udial v roku 1970. Tvorba televízie v rokoch 1968-1969 bola charakterizovaná ako „*zmanipulovaná tvorcovskými zväzmi a ich koordinačným výborom, nadradená nad leninské chápanie kultúry, slúžiace protisocialistickým cieľom*“.<sup>105</sup> Príkladom toho boli aj inscenácie, ktoré už boli vopred natočené, ale boli vyradené z vysielania. Cenzúra a kádrové posudky opäť získali na dôležitosť. Obsadzovanie funkcií podliehalo „Kádrovému poriadku televízie“, obnoveného od roku 1970, ktorý určoval pravidla pre navrhovanie a schvaľovanie

<sup>100</sup> CYSÁŘOVÁ, ref. 87, s. 524.

<sup>101</sup> F.K. Živá kronika. In *Televízia*, 1971, č.1-2, s. 3.

<sup>102</sup> F.K. ref. 101, s.1.

<sup>103</sup> KOŠNÁR, J. Metóda. In *Televízia*, 1972, č.44, s. 2.

<sup>104</sup> GRIEŠ, Ondrej. Za socialistickú tvár Slovenskej televízie. In *Televízia*, 1972, č. 8, s. 3.

<sup>105</sup> CYSÁŘOVÁ, Jarmila. Moc a média během normalizace. In *totalita.cz* [online]. Dostupné na internete [http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura\\_03.php](http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_03.php) (cit. dňa 20. 12. 2011).

pracovných miest. Avšak iný zdroj uvádza, že takéto posudky alebo „skúšky“ v televízii sa nevyskytovali a ani sa nepraktizovali. Vychádza hlavne z osobných skúsenosti.<sup>106</sup> Ústredného riaditeľa schvaľovalo na návrh predsedu vlády politickej byro ÚV KSČ, ďalších desať funkcií sekretariát alebo príslušné oddelenie ústredného výboru, ďalej televízny celozávodný výbor alebo základnú organizáciu KSČ. Bez ich súhlasu nemohli do televízie nastúpiť napríklad vedúci ekonomického odboru, filmovej výroby, výtvarných zložiek, zvuku, strihu a podobne. Televízia chcela v ďalšom jej vývoji sa viac zamerať na poslanie propagátora KSČ a to najmä prostredníctvom politickej publicistiky a televíznych novín. Najväčším a zároveň najúspešnejším nástrojom KSČ v televízii bolo spravodajstvo, ktoré prinášalo obraz sveta pohľadom straníckych ideológií. Programy, ktoré televízia vysielala okrem spravodajstva, seriálov a iných programov boli prenosy a záznamy najrôznejších komunistických stretnutí: stranícke zasadania, zjazdy, mierové mítingy a manifestácie usporiadané k najrôznejším výročiam KSČ a ostatným komunistickým stranám v socialistických štátoch či ľudovo demokratických krajinách.<sup>107</sup>

Televízia mala konsolidovať spoločnosť po udalostiach predchádzajúcich rokov, nadviazať kontakt strany so spoločnosťou. Televízia sa mala zaslúžiť o rast autority KSČ. A zároveň nemala pustiť akékoľvek revizionistické a nepriateľské sily do vysielania televízie. Ani slovom, ani obrazom nemohli vnášať čo i len najmenšie pochybnosti o vysoko „humánnych“ cieľoch strany. V počiatkoch televízie pri živom vysielaní preto sedel cenzor vedľa režiséra a pokiaľ ten nedal na stranu vysielania scenára „razítko“, nastal problém. Okrem politických a ideových deliktov najčastejšou príčinou cenzorských zásahov zábavné programy, estrády, extempore hercov.<sup>108</sup> Avšak v 70-tych rokoch sa cenzori do vysielania nevrátili. Vedenie KSČ zvolilo iné, skryté avšak rovnako efektívne formy riadenia médií. „6. januára 1970 schválil sekretariát ÚV KSČ stálu komisiu pre koordináciu boja proti antikomunizmu, zloženú z pracovníkov ideologického a ďalšieho oddelenia strany ministerstva vnútra, obrany a zahraničia, Úradu pre tlač a informácie a zo zástupcov rozdeľovacích prostriedkov.“<sup>109</sup> Televízia ako mocný osvetový prostriedok chápala i kontext historického vývoja a preto

---

<sup>106</sup> Spomienky Magdalény Glasnerovej, Hlavná dramaturgička tvorby pre deti STV, interview, Bratislava, 7.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>107</sup> RUŽIČKA, ref. 97.

<sup>108</sup> CYSÁŘOVÁ, ref. 87, s. 525.

<sup>109</sup> CYSÁŘOVÁ, ref. 87, s. 525.

oboznamovala divákov s klasickým dedičstvom naším, alebo svetovej kultúry, prekladala pohľady na históriu. Televízia mala na širokú verejnosť pôsobiť na vytváranie socialistických morálnych hodnôt, uvedomelému vzťahu k socialistickému spoločenskému riadeniu, k naplňovaniu socialistického spôsobu života a aktívneho využívaniu voľného času. Mala sa usilovať o zvyšovanie propagandistickej účinnosti cyklov na pomoc stranického vzdelávania. Boli to rôzne školy pokrokových skúsenosti, relácii s odbornou a zväzovou tematikou.<sup>110</sup>

Slovenská televízia napríklad zaviedla reláciu *Súčasný antikomunizmus*, kde bolo hlavnou úlohou hľadať zámery a metódy nepriateľov KSČ. Z uznesenia Predsedníctva KSČ na obdobie 1972 -1973 mala televízia pomôcť pri výučbe žiakov a študentov, aby sa televízne cykly odvysielané stali „*vítanou pomocou pre poslucháčov, ale aj propagandistov i lektorov*“<sup>111</sup>

KSČ si už vtedy dobre uvedomovalo silu televízie: „*Komplexnú pôsobivosť televízie nemožno ničím nahradiť, pretože ako masovokomunikačný prostriedok je aj mocenským prostriedkom a musí sa stať trvale účinnou zbraňou komunistickej strany a socialistického štátu v boji proti antikomunizmu, proti všetkým formám oportunistu a revizionizmu.*“<sup>112</sup> Televízia mala teda zabezpečiť ideovopolitickú úlohu. Všetky druhy relácii, zábavných relácii, inscenácii, filmového vysielania mali zabezpečiť a budovať mienenie socialistického spôsobu života. Televízia mala svoje kultúrno-politické i výchovné a zábavné poslanie plniť dôsledne v duchu stranických uznesení. Pre pracovníkov Slovenskej televízie bolo potrebné, aby ovládali marxizmus-leninizmus a využívať jeho zásady v praxi.<sup>113</sup>

### **3.1 Miloš Marko – riaditeľ televízie (1973-1984)**

Narodil sa 4.marca 1922 v Hronskej Dúbravke a zomrel 22.1.2008. Bol absolventom Právnickej fakulty bratislavskej univerzity v Bratislave (1940-1946). Bol redaktorom Hlasu, počas SNP. Bol vedeckým pracovníkom Ústavu marxizmu-leninizmu pri ÚV KSS. Vo funkcii člena komunistickej strany neustále upozorňoval na

---

<sup>110</sup> RUŽIČKA, Daniel. ČST - cíle televizního vzdělávání. In totalita.cz [online]. Dostupná na internete [http://www.totalita.cz/norm/norm\\_kult\\_tt\\_10\\_01.php](http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_tt_10_01.php) (cit dňa 21.12.2011).

<sup>111</sup> BORISEK, Jozef. Televízia na pomoc stranickému vzdelávaniu. In Televízia, 1972, č.3, s. 5.

<sup>112</sup> GRIEŠ, ref. 105, s. 3.

<sup>113</sup> Spomienky Milana Antoniča, 1950, archivár STV, interview, Bratislava 16.1.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.



akékoľvek kritické prejavy tvorcov. Boli to napríklad spisovatelia, novinári alebo neskôr aj televízny pracovníci. V rokoch 1946-1948 bol redaktorom Národnej Obrody. V roku 1953 začal pracovať ako šéfredaktor novín Pravda, kde zotrval až do roku 1958. Ako šéfredaktor novín Pravda formoval oficiálnu komunistickú propagandu. Navrhoval stratégiu veľmi jednostranného a tendenčného spravodajstva. Rozhodoval o tom ako sa informácie zo zahraničia dostanú do tlače a v akom znení. Po odchode z redakcie sa stal šéfredaktorom stranického týždenníka Predvoj, kde pôsobil až do roku 1960. Do roku 1964 bol Miloš Marko spravodajcom ČSTK v Moskve. Od 15.3. 1964 sa stal oblastným riaditeľom Československého rozhlasu na Slovensku, následne v roku 1967 (25.1) sa stal riaditeľom Československého rozhlasu v Prahe.<sup>114</sup>

Ako ústredný riaditeľ Československého rozhlasu v máji 1968 chcel dostať späť pôsobenie rozhlasu do predchádzajúcich pomerov. Proti tomuto rozhodnutiu sa však postavili pracovníci rozhlasu a straníckej organizácie v rozhlase.<sup>115</sup> Následne bol odvolaný a odišiel pracovať ako diplomat do NDR. V roku 1968 začal vychádzať dvojtýždenník *Výber*, ktorý však nemal dlhé trvanie, o to sa „postaral“ Miloš Marko.<sup>116</sup> Počas augusta 1968 bol opäť povolaný do rozhlasu ako bývalý riaditeľ.<sup>117</sup> Po nástupe Gustáva Husáka sa naplno vrátil do politického života a straníckych funkcií na Slovensku. Podieľal sa na „čistkách“ najprv v rozhlase a potom v Slovenskej televízii. Dohliadal najmä na obsah vysielania rozhlasu, ale aj televízneho vysielania. Od roku 1969 sa stal opäť riaditeľom Československého rozhlasu na Slovensku. Tu pobudol až do roku 1973, presnejšie od 1. apríla 1973 kedy sa stal riaditeľom televízie na Slovensku. Bol to najdlhší riaditeľ Slovenskej televízie, ktorej bol riaditeľ až do roku

---

<sup>114</sup> REDAKCIA časopisu Televízia. Nový riaditeľ ST. In Televízia, 1973, č.28, s.1.

<sup>115</sup> SIGL, Miroslav. Miloš Marko. In totalita.cz. [online]. Dostupné na internete

[http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o\\_markom.php](http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_markom.php) (cit dňa 20.12.2012).

<sup>116</sup> SLOBODOVÁ, Beáta. Interdisciplinárny výskum médií v novinárskom študijnom ústave. [online].

Dostupné na internete

<http://mediatika.sk/Interdisciplin%C3%A1rny%20v%C3%BDskum%20m%C3%A9di%C3%AD%20v%20Novin%C3%A1rskom%20C5%A1tudijnom%20C3%BAstav.pdf> (cit. dňa 10.3.2012).

<sup>117</sup> JANEBOVÁ, Martina. Úloha rozhlasu při historických meznících našeho státu v 2. polovině 20. století. [online]. Dostupné na

interneteh[http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=181&ved=0CCgQFjAAOLQB&url=http%3A%2F%2Ftarantula.ruk.cuni.cz%2FMVP-54-version1-Janebova\\_uloha\\_rozhlasu\\_v\\_hist\\_meznicich.doc&ei=OHh1T-TwJJD14QTKyLyrDw&usq=AFQjCNHVtCFbZsiu0yMSWjIAmjysB\\_Wx3A&sig2=c75DreMTcIYxU9yIB9U80A](http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=181&ved=0CCgQFjAAOLQB&url=http%3A%2F%2Ftarantula.ruk.cuni.cz%2FMVP-54-version1-Janebova_uloha_rozhlasu_v_hist_meznicich.doc&ei=OHh1T-TwJJD14QTKyLyrDw&usq=AFQjCNHVtCFbZsiu0yMSWjIAmjysB_Wx3A&sig2=c75DreMTcIYxU9yIB9U80A)

(cit dňa 10.3.2012).

1984(31.január)<sup>118</sup>. Miloš Marko bol členom Ústredného výboru Zväzu československých novinárov (1953). Od roku 1969 predsedal Ústrediu československých novinárov a ako miestopredseda Zväzu slovenských novinárov. Ako predseda UV novinárov ČSSR zriadil skupinu angažovaných politických komentárov, ocenil ich „*prínos pri presadzovaní línie politiky v duchu uznesení našich vrcholných stranických orgánov*“.<sup>119</sup>

V roku 1971 sa stal členom Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska a poslanec Slovenskej národnej rady. O rok neskôr bol predsedom Zväzu slovenských novinárov a miestopredseda Ústredia československých novinárov.

Miloš Marko napísal množstvo žurnalistických spisov ako napríklad *Interdisciplíny na pomoc televíznej praxe*, *Interdisciplinárne prístupy k žurnalistike*, *Straníckosť socialistickej žurnalistiky*, ale jeho najznámejšie dielo je dvojväzková práca *Socialistický žurnalizmus*. Táto práca mala negatívny vplyv na študentov žurnalistiky a stagnácia žurnalistickej práce bola viditeľná na takmer dvadsať rokov.<sup>120</sup> Miloš Marko bol aj autorom publikácie *Čierne na bielom* (1971), ktorá bola akýmsi zoznamom ľudí nepohodlných pre režim. Dôvod napísania tejto knihy okomentoval týmito slovami. „*Ak má táto kniha faktov a zovšeobecnení o narastaní kontrarevolučného nebezpečenstva v Československu názov Čierne na bielom, je to najmä preto, že obsahuje fakty a dokumenty vytlačené čierne na bielom*“.<sup>121</sup>

### 3.2 Televízne spravodajstvo a publicistika

Televízne spravodajstvo patrilo a aj dnes patrí k najsledovanejším reláciám televízneho vysielania. Spravodajstvo malo poskytovať aktuálne informácie, udalosti a fakty. To, čo odznelo v televíznom vysielaní spravodajstva bolo považované za odraz reálnej doby. Televízne spravodajstvo možno z perspektívy kritických teórií chápať ako

<sup>118</sup> Riaditelia Slovenskej televízie. [online]. dostupné na internete [http://www.rtv.s.sk/sk/o\\_rtv/s/historia-riaditelia\\_slovenskej\\_televizie](http://www.rtv.s.sk/sk/o_rtv/s/historia-riaditelia_slovenskej_televizie) (cit dňa 10.3.2012).

<sup>119</sup> CHMELÁR, Eduard. Česť jeho normalizačnej pamiatke... [online]. dostupné na internete <http://chmelar.blog.sme.sk/c/130179/Cest-jeho-normalizacnej-pamiatke.html#ixzz1qZybtD61> (cit. dňa 10.3.2012).

<sup>120</sup> CHMELÁR, ref. 119.

<sup>121</sup> SLOBODOVÁ, Beáta. Malé dejiny masmediálneho výskumu v kontexte spoločenských a politických zmien. s.3.[online]. Dostupné na internete [http://www.mediatika.sk/Mal%C3%A9\\_dejiny\\_masmedi%C3%A1neho\\_v%C3%BDskumu\\_na\\_Slovensku\\_pr%C3%ADspevok\\_Smolenice\\_2010%20\(2\).pdf](http://www.mediatika.sk/Mal%C3%A9_dejiny_masmedi%C3%A1neho_v%C3%BDskumu_na_Slovensku_pr%C3%ADspevok_Smolenice_2010%20(2).pdf) (cit. dňa 10.3.2012).

súčasť ideologického štátneho aparátu. Spravodajstvo je sociologická inštitúcia, a preto pomáha sociálnemu dialógu a udržiava tak spoločenskú rovnováhu. A už tým spôsobom plní ideologickú funkciu. „Televízia prinášala spravodajstvo propagandisticky oslavujúce socialistické zriadenie, očierňujúce kapitalistické krajiny a haniace iné politické a ideologické tendencie, napríklad vieru v Boha.“<sup>122</sup> Najdôležitejší program Slovenskej televízie *Televízne noviny* mali informovať divákov a širokú verejnosť o najvýznamnejších politických udalostiach, ale aj vysvetľovať vedúcu úlohu komunistickej strany, zdôrazňovať princípy socialistického štátu.

Bežný deň spravodajstva vtedy a dnes sa zachoval. Ráno porada, čo sa bude vysielieť, redaktori odišli na výroby do terénu. Ak to bola jednoduchšia reportáž, išiel redaktor sám s kameramanom a asistentom kamery a zvukárom. Ak to bolo náročnejšie, chodil so štábom aj režisér, čo dnes nie je. Výsledok bol vždy lepší, pretože režisér sa staral o zábery a redaktor sa mohol sústrediť na obsah. Režiséri boli aj pri strihu príspevkov. Pretože sa materiál spracovával na film, museli sa kotúče nakrúteného materiálu najprv spracovať v laboratóriu a potom ich dostal redaktor a strihač, ktorý podľa jeho pokynov postrihal príspevok. Časovo to bolo omnoho náročnejšie ako dnes. Muselo sa vyrábať v predstihu. V réžii sa domáce príspevky „štartovali“ na tri sekundy a zahraničné záznamy na šesť sekúnd. Hlásatelia komentáre reportáží čítali naživo. Všetko sa muselo dopredu vyskúšať, aby sa s komentárom zmestili a aby nečítali do synchronu (do výpovede respondentov). Na popoludňajšej porade sa rozhodovalo, čo sa pôjde vyrábať na druhý deň. Politika mala prednosť, ale dbalo sa aj na občianske témy. Nakrútený materiál si tak ako dnes pozrel vedúci vydania (editor), poprípade šéfredaktor alebo jeho zástupca. Oni rozhodli či je príspevok v poriadku, alebo ho musí redaktor dopracovať alebo úplne prepracovať, či je zrozumiteľný a dostatočne vysvetľujúci. Ak nespĺňal tieto kritéria, redaktor ho musel opraviť.<sup>123</sup>

V centre pozornosti mali byť napríklad významné stavby socializmu, o ktorých sa pravidelne prinášali reportáže, bola to akási verejná forma „kontroly“, kde sa mal divák dozvedieť ako sa buduje socializmus. Alebo ďalšou témou, ktorá bola preferovaná boli rôzne výročia oslobodenia Sovietskou armádou, voľby, výročia Slovenského národného povstania.<sup>124</sup> Pracovníci Televíznych novín mali za „úlohu

---

<sup>122</sup> HOACHELOVÁ, ref. 85, s. 54.

<sup>123</sup> Spomienky Andrei Bugošovej, ref. 57, 12.4. 2012.

<sup>124</sup> KOŠČO, ref. 49, s. 41.

*pohotovo, konkrétne a názorne, teda aj účinne a presvedčivo hovoriť o úlohách, súvisiacich s päťročným plánom, približovať všetky závažné politické a kultúrne udalosti, šíriť a prehlbovať základy vedeckého myslenia*<sup>125</sup> Úlohou redakcie Televíznych novín bolo informovať o politických, hospodárskych, kultúrnych a športových a iných významných udalosti doma i v zahraničí, formovať socialistické presvedčenie a triedne uvedomenie televíznych divákov a viesť ich k uskutočňovaniu politiky KSČ. Hlavou úlohou Ústrednej redakcie Televíznych novín bolo presadzovať na obrazovke zábery zjazdov ÚV KSČ, objasňovať široké súvislosti v zahraničnej politike ale aj vnútornej politike socialistického štátu a formovať tak myšlienky divákov v duchu politiky strany. Cieľavedome objasňovať neustály rast významu vedúcej úlohy KSČ v etape budovania socializmu. Hodnotiť javy a udalosti z triednych a marxistickoleninských pozícií: *„Popularizovať proces prehlbovania socialistickej demokracie, popularizovať príkladnú prácu a činnosť zastupiteľských zborov všetkých stupňov i získavanie a zapojovanie stále väčšieho okruhu ľudí do rozhodovania o verejných záležitosti. V súlade so závermi sekretariátu ÚV KSČ zvýšiť účinnosť politického spravodajstva, neustále zvyšovať kvalitu jeho úsekov, vysokú spoločenskú pôsobivosť a presvedčivosť.*“<sup>126</sup>

Pracovníkov redakcie spravodajstva, ktorí museli odísť po roku 1968 nahradili pracovníci *„s jasným politickým presvedčením a postojmi*“<sup>127</sup> Spravodajstvo malo zvyšovať pohotovosť spravodajských programov, aby sa stali *„pravdivým a presvedčivým obrazom dňa*“<sup>128</sup>. Malo uplatňovať na obrazovke širokú výmenu skúsenosti a dať väčší priestor názorom robotníkom, technikom a ekonómom, politických pracovníkov, vedcom a umelcom. Prvoradou úlohou televíznych reportérov bolo získať a presvedčiť každého občana pre vec socializmu, rozvíjať socializmus a *„nedopustiť už nikdy ohrozenie jeho výdobytkov.*“<sup>129</sup> *„Bolo potrebné, aby každý uchádzač o redaktorské miesto bol prinajmenej kandidátom na členstvo v strane. Čiže vítalo sa pokiaľ už uchádzač členom strany bol.*“<sup>130</sup>

---

<sup>125</sup> POČIATEK, ref. 51, s.89.

<sup>126</sup> HAVRAN, Michal. V duchu socialistických ideálov. In Televízia, 1974, č.3, s. 1.

<sup>127</sup> KOŠČO, ref. 44, s. 44.

<sup>128</sup> HAVRAN, ref. 126, s. 1.

<sup>129</sup> HAVRAN, ref. 126, s. 1.

<sup>130</sup> Helena Gratzterová, redaktorka. Televízia po slovensky 1975-1979, réžia: Milan Homolka, 2011, minúta10:50-11:03. Vysielané STV 2, dňa 26.2.2012, 17:00.

Spravodajstvo bolo najúčinnejším propagandistickým prostriedkom strany. Šéfredaktori jednotlivých redakcií chodili pravidelne na porady k ideologickému tajomníkovi ÚV KSČ, ktorý vysielanie ideologicky hodnotil. *„Všetko bolo tak strážené, že ideologická chyba sa nemohla objaviť vo vysielaní. To neprešlo.... Každý človek mal v tej dobe dve tváre. Jednu mal v súkromí a druhú v práci. Všetko bolo určené.“*<sup>131</sup>  
(František Trutz, kameraman)

Materiály, ktoré sa vysielali alebo vyrábali v Slovenskej televízii boli ďaleko od „horúcich“ tém, od tých štátotvorných tém. Tie jednoznačne vyrábala pražská redakcia. Slovenská televízia vysielala reportáže a spravodajské príspevky z poľnohospodárskej činnosti, priemyselných podnikov, ale aj reportáže z divadiel, výtvarných siení a podobne. Témy, ktoré sa dostali na prvé miesta v spravodajstve boli väčšinou o politike, ale najmä občianske témy, z tovární, škôl, detských ihrísk a pod. Objavovali sa aj kritické príspevky. *„Hlavné Televízne noviny išli z Prahy a Bratislava a Košice prispievali do vysielania. Scenár novín robili pražskí kolegovia a my sme sa väčšinou museli aj s minutážou prispôbiť ich požiadavkám. Koľkokrát sa stávalo, že ak mali v Prahe dlhší príspevok, neodvysielali napr. kultúru z Bratislavy, pretože sa nezmestila.“*<sup>132</sup>

Pracovníci spravodajstva a publicistiky museli dávať pozor na každé slovo aby sa v tej dobe normalizácie vymykalo tomu čo si normalizácia predstavovala. Prebiehali tzv. prebieračky, kde sa dosť tristne dávalo pozor na to čo sa dostane do vysielania. *„Cenzúra bola ešte než sa informácie dostali do redakcie, pekne prefiltrované cez agentúru a ÚV KSČ.“*<sup>133</sup> Televízia bola v tomto smere veľmi politicky strážená. Koncom 70-tych rokov sa viedol boj proti útokom zo zahraničia, proti „chartistom“ disidentom a podobne. V centre pozornosti ostáva ekonomika, vnútorná, kultúrna a zahraničná politika.<sup>134</sup> Na spravodajstvo v istej forme nadväzovala propaganda a dokumentárna tvorba. V hlavných cieľoch sa čoraz viac výraznejšie formulovali úlohy pre televíznu propagandu a dokumentaristiku. Tie vyplývali predovšetkým zo záverov XV. Zjazdu KSČ. Slovenská televízia okrem Televíznych novín vyrábala aj iné relácie spravodajského či publicistického charakteru. Najčastejšie sa pripravovali

<sup>131</sup> František Trutz, režisér. Televízia po slovensky 1975-1979, réžia: Milan Homolka, 2011, minúta 14:05-14:20. Vysielané STV 2, dňa 26.2.2012, 17:00.

<sup>132</sup> Spomienky Andrei Bugošovej, ref. 57, 12.4.2012.

<sup>133</sup> Spomienky Andrei Bugošovej, ref. 57, 12.4.2012.

<sup>134</sup> KOŠČO, ref. 49, s. 41.

materiály o aktuálnych otázkach vysielané pod titulkom „*Na aktuálnu tému*“. Cyklus reportáží „*Milníki*“ pripravovaný za účasti všetkých televíznych štúdií mal prispieť k zmapovaniu vývoja našich významných mestách od roku 1945. Novým doterajšej histórii slovenskej televíznej publicistiky ešte nerealizovateľným programovým typom bol deväťdielny súťažný seriál *ETAPA 25*, ktorý bol pripravovaný k 25. výročiu SNP. Súťažili medzi sebou dve slovenské mestá, súťaž sa vysielala priamym prenosom. Zmyslom súťaže bolo „*zvýšiť záujem občanov o prácu národných výborov a podnietiť pracovnú a spoločenskú aktivitu občanov*“.<sup>135</sup> K 50. výročiu založenia KSC sa vysielala *ETAPA 50*. V tejto relácii sa súťažili veľké priemyselné, poľnohospodárske a stavebné podniky. Okrem tohto sa vysielal aj cyklus dokumentárnych filmov o formovaní marxistickej ľavice na Slovensku, besedy „*Problémy a riešenia*“. Zaujímavým seriálom bol „*Na mieste činu*“ o hospodárskej kriminalite a podobné ďalšie seriály. Na relácie *ETAPA 25* a *ETAPA 50* nadviazal publicisticko-súťažný seriál „*Sami sebe*“. „*Vychádzal zo záverov XIV zjazdu KSC a smeroval k podpore plnenia volebných programov k prehĺbeniu činnosti národných výborov*“.<sup>136</sup> V relácii „*Kultúra a spoločnosť*“ v ktorej sa popredné osobnosti socialistického života „zamýšľali“ nad kultúrnou politikou KSS. Osobitnú kapitolu v spravodajsko-publicistických reláciách tvorilo programové obdobie nazývané Dekáda. Bola to relácia zameraná na 30. výročie SNP. Vznikol ďalší publicistický seriál „*Naša vlasť*“ poňatý súťažnou formou vysielaný taktiež k 30. výročiu SNP. Ďalšie relácie ako „*Komunistka*“, „*Prekonaj sám seba*“, „*Spoločná cesta*“, „*Buď práci česť*“ a ďalšie iné relácie. Tvorba dokumentov mala byť určená na rôzne výročia, ale hlavne zameraná na štátnu propagáciu, zvýšiť účinnosť propagandistických relácii. Vysielali sa relácie o dodržiavaní pracovného času („*kto nám chýba*“), programy šíriace právnu propagandu („*Kto je vinný*“) atď. Na skúsenosti s tvorbou relácií s armádou, brannou a bezpečnostnou problematikou nadväzovala i Redakcia armády, brannosti a bezpečnosti (1975), ktorá pripravovala relácie v súčinnosti s ústrednou redakciou armády, brannosti a bezpečnosti v Prahe. Venovala pozornosť životu armáde, „spriatelených“ armád, vojensko-politickej situácii vo svete atď. Robila to v relácii *Zlaté roky*, *Kompas*, *Pohľadnica* a podobne. V programe

---

<sup>135</sup> KOŠČO, ref. 49, s. 49.

<sup>136</sup> KOŠČO, ref. 49, s. 50.

televízie sa pravidelne objavovali relácie ako „*Federálna kriminálna ústredňa práva*“, „*Z denníka VB*“ a podobne.<sup>137</sup>

Šport na televíznej obrazovke si dlhé roky udržuje vysoký štandard v objeme, ale aj v oblúbe televíznych divákov. Československá televízia vytvárala veľmi široký priestor pre vysielanie športových relácií. Či to už boli motoristické relácie alebo najväčšia športová relácia Góly-body-sekundy. Ale aj iné relácie ako *Ligové zrkadlo*, *Týždeň medzi mantinelmi*, magazíny *Motoristi*, *na minútku (Auto-moto revue)*, „*Pripraviť sa, pozor, štart!*“ a iné. Slovenská televízia bola spoluorganizátorom rôznych podujatí, z ktorých najvýznamnejšia je ľahkoatletické stretnutia „*Pravda-Televízia-Slovnaft*“. Po úspechoch športového televízneho vysielania v 50-tych rokoch sa v roku 1970 vysielali už spomenuté Majstrovstvá sveta v klasickom lyžovaní, v roku 1973 sa vysielali zase Majstrovstvá sveta v krasokorčuľovaní a v tancoch na ľade. Každoročne sa vysielali mnohé významné športové udalosti, prípadne vysielania zo všetkých olympijských hier (Rím 1960, Tokio 1964, Mexiko 1968, Mníchov 1972, Montreal 1976).<sup>138</sup>

Vysvetľujúcimi, organizujúcimi a športovú činnosť aktivizujúcimi reláciami sa spĺňala výchovná a organizátorská funkcia, mala sa šíriť kultúra spojená s telovýchovnou činnosťou. Avšak aj v športovom vysielaní platili striktné pravidlá. Hlavne čo sa týkalo komentátorov zápasov, priamych prenosov a podobne. Komentátori a redaktori boli nielen preverovaní, ale i poučený ako by mali komentovať úspechy a víťazstva športu socialistických krajín a kritizovať šport v kapitalistických krajinách. Takéto komentovanie malo okrem športovej stránky aj silný ideologický ladený podtón. Mal prevažovať socialistický šport v kvantitatívnych ukazovateľov, ako boli počty prvenstiev, rekordov, medailí. Komentátori mali za úlohu vyhľadávať rôzne škandály, ktoré podľa nich „odhaľovali“ nedostatky a problémy športu v kapitalistických krajinách. Pred veľkými podujatiami mali športoví komentátori špeciálne školenia podľa momentálnej medzinárodnej situácie.<sup>139</sup> Ak komentátor povedal niečo, čo nebolo podľa predstáv vedenia televízie či priamo ÚV KSČ mohol byť odvolaný, prípadne i prepustený zo zamestnania. Príkladom môže byť známy komentátor Karol Polák, ktorému sa podaril istý slovný „preklep“, keď pri hlásení „*Československá socialistická republika zahlásil Československá sovietska socialistická*

---

<sup>137</sup> KOŠČO, ref. 49, s. 49-53.

<sup>138</sup> HERDA, Henrich. Šport v histórii STV. Bratislava: b. v., 1996, s.13.

<sup>139</sup> MAKVA, ref. 12, s. 30-31.

*republika.*“ V tej chvíli mu volali z Prahy, kde ho „upozornili“ na nesprávnosť slov. Avšak „vyhadzov“ z práce nedostal.<sup>140</sup> Vysielanie športových programov bolo zvlášť citlivé na vysielanie sovietskych športovcov. Stávalo sa, že nedostatky sa jedným spôsobom bagatelizovali, ale na druhej strane sa úspechy príliš zveličovali. Komentátori sa tiež nevyhli normalizovaniu športovej verejnosti, najmä svojím nesúhlasom (piskot, výkriky) dávali najavo svoju nespokojnosť s výkonmi našich športovcov. Aj komentátori a redaktori športového spravodajstva mali za úlohu prispievať k výchove občana.<sup>141</sup>

### 3.3 Dramatická tvorba

Dramatická tvorba Slovenskej televízie (ČST) v sedemdesiatych rokoch ponúkala hlavne inscenácie s výrobnou tematikou a hry zo súčasnosti, v ktorých hrdinovia riešili najrôznejšie osobné a spoločenské konflikty, prekonávali prekážky a prinášali osobné obete v mene socialistickej morálky. Tieto diela sa vyznačovali vysokou straníckou angažovanosťou. Ich ľudovosť mala v širokej verejnosti vytvárať pocit spolupatričnosti a tým vytvárať uvedomenosť za socialistické riadenie. Obzvlášť dôležitou kapitolou boli inscenácie z prostredia ozbrojených zložiek, ktoré ukazovali príslušníkov ľudovej armády a bezpečnosti. Ukazovali ich náročnú službu v prospech štátu, odvahu pri riešení problémov a úloh, i keď išlo o život. V oblasti historických dokumentov hlavnú časť tvorili materiály z histórie Komunistickej strany a rôzne životné príbehy komunistických predstaviteľov. Ak mali dokumenty inú historickú tematiku, tak tá bola vždy skreslená a upravená podľa predstáv Komunistickej strany. Do vysielania sa dostávali aj programy, ktoré obsahovali témy: kontra propagandistická, protifašistická, prozápadná, a protivojnová, inscenácie vykresľujúce sociálnu biedu kapitalizmu a útoky západných rozviatok na socialistické krajiny. Klasické diela, ktoré sfilmovala televízia boli hlavne ruské, sovietske, revolučné a pokrokové. Dramaturgia sa zameriavala hlavne na rôzne významné oblasti novodobých dejín. Dominantné témy boli sociálne, proletárske či protivojnové. Ako doplnok vysielania Slovenskej televízie slúžili rôzne veselohry, satiry, kriminálne, detektívne či dobrodružné hry.

---

<sup>140</sup> Karol Polák, športový komentátor. *Televízia po slovensky 1970-1974*, réžia: Milan Homolka, 2011, minúta 35:02-36:31. Vysielané STV 2, dňa 19.2.2012, 16:55.

<sup>141</sup> MAKVA, ref. 12, s. 30.



V pravidelnom vysielaní sa objavovala na obrazovkách relácia *Nedel'ná chvíľka poézie*, ktorá sprostredkovávala diela ruských básnikov a autorov revolučnej poézie. Ak chcel niekto v tejto dobe tvoriť niečo v Slovenskej televízii musel vedieť čo si môže dovoliť a čo si nemôže dovoliť, čo môže ísť na obrazovku a čo nie. Pretože ak by porušil nariadenia, tak mohla byť jeho tvorba obmedzená či priamo zakázaná tvorba.

### 3.3.1 Seriály Slovenskej televízie

Televízne seriály v dobe normalizácie sa stali významnou súčasťou propagandistického pôsobenia Slovenskej televízie. V tejto časti sa zameriam na slovenské seriály vyrábané Slovenskou televíziou, ale samozrejme poukážeme aj na seriály, ktoré síce Slovenská televízia nevyrábala, ale preberala a vysielala ako súčasť Československej televízie. Mnoho televíznych seriálov malo normalizačný charakter. Seriály môžeme označiť za nástroj, pomocou ktorého vtedajší vládnucci režim snažil divákovi jasne deklarovať normy, hodnoty a sankcie socialistickej spoločnosti. Divák mal získať predstavu akým spôsobom sa má správať. Postavy, ktoré vystupovali v týchto seriáloch mali vyvolávať u ľudí vzor správania sa v socialistickej spoločnosti. Tento charakter však seriálová tvorba získala až v dobe normalizácie.<sup>142</sup>

Televízny seriál v období 70-tych rokov sa stal jedným z hlavných prostriedkov, ktorý potvrdzoval a naplňoval pojem nový socialistický človek. Seriály ponúkali prostredníctvom svojich postáv spoločnosti určité ľudské vzory. Avšak nedá sa zabudnúť ani na skutočnosť, že v období normalizácie nevznikol žiadny seriál, v ktorom by sa nevyskytovalo aspoň niečo ideologickej doktríny komunizmu. Rozdiel bol len v miere ideologickej propagandy, ktorú seriál obsahoval. Dôležité pre posudzovanie seriálov je ich obdobie vzniku. Do roku 1968 nie sú na tvorcov kladené výraznejšie požiadavky, ktoré by mali ovplyvniť dej seriálu. Situácia sa po roku 1968 mení, ale autori a režiséri sa snažili prevažne vytvárať historické témy, v ktorých sa dalo ideológii do istej miery vyhnúť. Cieľom seriálov bola úloha naplniť postuláty socialistického realizmu : pravdivosť, ľudovosť, straníckosť. Ďalším dôležitým cieľom bolo zviditeľniť „spol'ahlivých“ tvorcov a umožniť im finančné zaistenie. Politicky angažovaní tvorcovia, ktorí pracovali na propagandistických seriáloch, dostávali zvláštne finančné

---

<sup>142</sup> BEDNAŘIK, Petr – REIFOVÁ, Irena. Normalizační televizní seriál: socialistická konstrukce reality. In Sborník Národního muzea v Praze, rada C- Literární historie. 2008, ročník 53, č. 1-4, s. 71.

ohodnotenie. Kapitalizmus ako protiváha socializmu sa v seriáloch vôbec neobjavoval. Ako politický systém sa kapitalizmus z konceptov seriálov úplne vypúšťal alebo bol priblížený iba v skratkách.<sup>143</sup>

Vlastné vyrobené seriály boli u divákov veľmi obľúbené a tak do seriálov vkladala televízia najväčšie tvorivé sily. Ohromná divácka sledovanosť seriálov (okolo 80-90%<sup>144</sup>) a ich vplyv na divákov si televízia a stranické orgány dobre uvedomovali. Seriály a ich dramaturgia boli vedené k tomu, aby celý tvorivý proces bol smerujúci k žiaducim smerom ÚV KSČ. Obsah týchto diel bol neustále kontrolovaný, scenáre boli upravované alebo skracované, dopĺňované a prepisované. Dochádzalo k nekonečným kompromisom a ústupkom, ktoré ale neprispievali ku kvalite diel. Seriály, ktoré boli vyrábané pred obdobím normalizácie (ešte od obdobia prvých rokov vysielania) sa vysielali naživo. Išlo hlavne o počiatok vysielania seriálov. Televízia uvádzala každý mesiac iba jeden premiérový diel. V týchto seriáloch existovala snaha vytvoriť z postáv komediálnu formu. Normalizačný charakter prišiel až v polovici 70.-tych rokoch. Televízia každoročne pripravovala ideovo – tematický plán, ktorom sa uvádzalo čo sa bude v nasledujúcom roku natáčať a vysieľať. Tento plán zostavovali vedenie televízie spolu s podkladmi od jednotlivých hlavných redakcií. Následne bol tento plán predložený ÚV KSČ na schválenie. Hraná tvorba vznikala ako príspevok televízie k nejakej historickej udalosti alebo osobnosti. Ďalším motívom vzniku mohlo byť označenie, že sa jednalo o príspevok televízie k nejakému významnému vnútropolitickému daniu.<sup>145</sup>

Vedenie redakcie sledovalo, pripomínalo a znovu vracalo každý predložený scenár. Nikto iný ako šéfredaktor, alebo šéfrežisér nemohol určiť režiséra, ktorý by sa podieľal na výrobe diela. Potom sa to posunulo na výber hercov, ktorý mali stvárniť jednotlivé postavy, ktoré si vyberalo vedenie redakcie. Do hlavných úloh boli obsadzovaní herci, ktorí sa politicky angažovali. Niekedy vydržať napätie už pred realizáciou projektu bolo nad ľudské sily, pretože sa niekedy vystrihovali celé pasáže prerábali sa scény.<sup>146</sup>

---

<sup>143</sup> SZABO, Daniel. Od Hamra až po Rodaky, České propagandistické seriály v televízni praxi. Bakalárska práca: Brno, 2007, s. 15-16.

<sup>144</sup> Čísla a fakta, ref. 68, 7.

<sup>145</sup> BEDNAŘIK – REIFOVÁ, ref. 142, s. 71.

<sup>146</sup> CYSAŘOVÁ, Jarmila. Televize a totalitní moc 1969–1975. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 86.

Prvým seriálom, ktorý bol natočený v období normalizácie bol seriál *Dispečer...* (Zdenek Havlíček, 1971-1972), ktorý na začiatku normalizácie natočilo ostravské televízne štúdio. Hovoril komediálnou formou príbehy kapelníka, pričom pozornosť bola hlavne zameraná na činnosť kapelnícku, prostredie práce v bani bolo vedľajšie. Nie je tu teda hlavná postava, ktorá by bola úradníkom, hrdinom socialistickej práce. Seriál ešte nie je poznačený normalizáciou.

#### **Nejmladší z rodu Hamru** (scenár Jaroslav Dietl)

Prvý seriál, ktorý sa skutočne opiera o normalizáciu, možno ho považovať za normalizačný bol seriál *Nejmladší z rodu Hamru* (réžia, Evžen Sokolovský, 1975). Seriál zachytával vývoj poľnohospodárstva od roku 1945 do začiatku 70-tych rokov prostredníctvom predsedu JZD Jana Hamra. Seriál bol prezentovaný ako príspevok k 30-temu výročiu oslobodenia Československa Červenou armádou, mal prezentovať aj výhody kolektivizácie. Postava Jana Hamra je použitý model aktívneho hlavného hrdinu, ktorý sa stýka s problémami v pracovnom i osobnom živote, dostáva sa do konfliktu so svojím okolím vrátane svojej rodiny, keďže je zásadový človek a drží sa svojich morálnych zásad. Hlavný hrdina je úspešnejší viac v práci ako v osobnom živote. Až ku koncu seriálu hlavná postava dosiahne šťastie i v osobnom živote, pretože divák očakával pozitívny koniec. Hlavné postavy seriálov sú ľudia, ktorí môžu byť ostatným vo svojom správaní príkladom. Avšak zaujímavejšie z hľadiska psychológie postav sú vedľajšie postavy.<sup>147</sup>

#### **Muž na radnici** (scenár Jaroslav Dietl)

Ďalším seriálom so seriálovým hrdinom je *Muž na radnici* (réžia Evžen Sokolovský, 1976). Príbeh je o predsedovi mestského národného výboru Františkovi Bavorovi. Hlavný hrdina sa usiluje o zásadnú prestavbu mesta. Chcel nechať zbúrať historické centrum a na jeho mieste postaviť panelové domy. Seriál zachytáva obdobie rokov 1971-1976. Bavor sa snaží presvedčiť občanov mesta o nutnosti zbúrať starú zástavbu. Argumentuje, že záujmy verejné sú nad záujmy osobné. Každý rozumne uvažujúci človek má mať pocit, že je nutné získať priestor pre výstavbu niekoľkých stoviek bytov, tak majiteľ starej nehnuteľnosti sa musí prispôbiť a svoj dom predať za tabuľkovú cenu a nasťahuje sa do nového bytu spolu s ostatnými. Natáčanie prebiehalo

---

<sup>147</sup> REIFOVÁ, Irena – BEDNAŘÍR, Petr. Obraz události 1968 v normalizačních seriálech Československé televize. In WOLÁK R – KOPPOVÁ, B. (eds). Česká média a česká společnost v 60.I. Praha: Radioservis, 2008, s. 81.

v Beroune, kde vedenie mesta chcelo zbúrat' strú časť a nahradiť ju novými panelovými domami. Propagandu by sa dalo teda jasne ukázať. František Bavor je skromný človek, ktorému ide o spokojný život všetkých obyvateľov. Nejde mu o vlastný prospech. V práci musí presadzovať prospešné myšlienky. Úlohou bolo, aby sa divák stotožnil s seriálovou postavou.<sup>148</sup>

### **Žena za pultom** (scenár Jaroslav Dietl)

V tomto seriály (réžia Jaroslav Dudek, 1977) vystupuje hlavná postava predavačky Anna Holubová. Seriál ukazoval veľmi idealisticky stav predajní v Československu. Môžeme to vidieť i v úvode seriálu, ktorý ukazuje na police plné tovaru rôznorodých potravín. Predavačky v seriály sú milé, pohotové a ochotné každému pomôcť. Pri zisťovaní či tento seriál bol len propagandou režimu alebo šlo o ukávanie skutočnej reality reagovali diváci rôzne: „*Tento seriál si celkom dobre pamätám, ale myslím si, že tá realita v seriály sa skutočne odohrávala aj v reálnom živote, v spoločnosti. Pamätám si ešte predstaviteľku tej predstaviteľky, bola to veľká komunistka, bola v strane.*“<sup>149</sup> Ďalší názor bol mierne odlišný: „*Áno ten seriál si trochu pamätám, ale poviem, že každá doba prináša zo sebou iné pohľady na svet a tak aj v tomto seriály bola síce realita života, ale boli tam aj niektoré veci, čo nie až tak zodpovedali skutočnému životu v tej dobe.*“<sup>150</sup>

### **Nemocnica na okraji mesta** (scenár Jaroslav Dietl)

Seriál, ktorý sa začal natáčať v roku 1978 až 1981 (réžia Jaroslav Dudek) predstavoval zidealizovanú predstavu zdravotníctva. Je tu vykreslený obraz zdravotníctva, ktorý by si priali ľudia bez ohľadu na politický režim. Nemocnica, kde je primár vynikajúci odborník, dodržiavajúci morálne zásady, riadi kvalitných lekárov nemocnice. V nemocnici, kde vidíme len samých úspešne vyliečených pacientov, všade je poriadok, je dostatok liekov. Kto by nechcel takúto nemocnicu. Preto bol tento seriál uvedený bez problémov i v západnom Nemecku. Divák v socialistickom Československu mohol zapochybovať či primári okresných nemocníc žijú vo veľkých vilách a majú doma pomocníčky. Pravda o zdravotníctve bola iná. Príkladom bol

---

<sup>148</sup> BEDNAŘIK – REIFOVÁ, ref. 142, s. 72.

<sup>149</sup> Spomienky Alžbety Vysokej, 1948, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>150</sup> Spomienky Petra Skalického, 1953, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

napríklad nedostatok personálu a podobne.<sup>151</sup> „Tento seriál sa mi veľmi páčil, hlavne jeho hlavný predstaviteľ, ale myslím si, že tak ako to bolo v tom seriály, tak to bolo aj v živote. Určite to nebola nejaká propaganda“<sup>152</sup> alebo „Bol to seriál režimu, ktorý ukazoval politické a spoločenské pravidlá tej doby. Nemôžem pochopiť ako hlavný protagonisti tohto seriálu zosobnili najpopulárnejší herci tej doby.“<sup>153</sup> „Bol to asi najlepší seriál z nemocničného prostredia, myslím, že aj dnes má veľkú sledovanosť. Ten dej, spracovanie a tiež to poňatie toho seriálu sa nedá porovnať s tými dnešnými...“<sup>154</sup>

### **30 prípadov majora Zemana** (scenár Jiří Sequens st)

Tento seriál sa točil od roku 1974 do roku 1979 (réžia Jiří Sequens st.)<sup>155</sup>. Na výrobe tohto seriálu spolupracovalo Federálne ministerstvo vnútra prostredníctvom Tlačového odboru ministerstvo poskytovalo poradenskú, materiálnu i finančnú pomoc. Na televíznu obrazovku bol uvedený v rámci osláv 30-teho výročia oslobodenia Československa sovietskou armádou a k 30-tému výročiu vzniku Zboru národnej bezpečnosti. Svojím rozsahom išlo o najväčší seriálový projekt socialistického Československa a zásadne podľa oficiálnej propagandy. Upravoval novodobé dejiny po druhej svetovej vojne podľa predstáv režimu. Diváci mohli sledovať budovanie socializmu v Československu. Konkrétne najprv boj s fašistami, kolaboratami, zradcami, buržoáziou v roku 1948, nepriateľmi štátu, ďalej boj so zahraničnými špionážnymi organizáciami a ich agentov, s dedinskými kulakmi v období kolektivizácie, s kriminalitou ohrozujúcou socialistické hospodárstvo a boj so zahraničnými ideodiverznými centrami. Hlavnú postavu predstavuje major Zeman príslušník ŠNB, ktorý sa postupne vypracuje z rádového čakateľa na náčelníka pražskej kriminálky v hodnosti majora.<sup>156</sup> „Bol to komunistický seriál o komunistickom majorovi, ktorý všetko vždy rozlúštil a nijakému komunistickému zločincovi sa nepodarilo

<sup>151</sup> BEDNAŘIK – REIFOVÁ, ref. 142, s. 73.

<sup>152</sup> Spomienky Márie Síkorovej, 1949, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>153</sup> Spomienky Milana Dvoráka, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>154</sup> Spomienky Antona Straku, 1951, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>155</sup> 30 prípadu majora Zemana. [online] Dostupné na internete <http://www.csfd.cz/film/71550-30-pripadu-majora-zemana/> (cit dňa. 13.3.2012).

<sup>156</sup> SZABO, ref. 143, s. 34-38.

utiecť.“<sup>157</sup> „Myslím si, že tento seriál bol propagandou. Avšak ak sa nad tým zamyslíme, každý film alebo seriál či iný program televízie bol a je propagandou niečoho. Každé dielo je prameňom o dobe svojho vzniku.“<sup>158</sup>

Televízia sa snažila, aby v seriálovej tvorbe zo súčasnosti zachytila široké spektrum zamestnaní a prostredia socialistického Československa. Príkladom môžu byť seriály ako *Plechová kavaléria* (1979, seriál z oblasti armády), *Zákony pohybu* (1978, seriál z priemyselného závodu). Lesní robotníci a ich činnosť bola zachytená v seriály *Strieborná píla* (1978) a colníkov v seriály *V znamení Merkúru* (1979).

### **Plechová kavaléria** (scenár Jaroslav Dietl)

Seriál z prostredia JRD (réžia Jaroslav Dudek). Plechová kavaléria rozpráva o brigáde kombajnístov, ktorí sa vydajú na cesty po Československu (Zo severných Čiech na Slovensko). Ako hlavný brigádnik je menovaný a ostatnými podceňovaný lekár Kubánek, ktorý chce sebe i svojmu okoliu dokázať, že ma schopnosti riadiť náročnú prácu vedúceho.<sup>159</sup> Napriek tomu, že seriál bol natočený v období normalizácie je i dnes veľmi žiadaný s vysokým podielom sledovanosti.<sup>160</sup> „Z tohto seriálu je jasne vidieť tá komunistická propaganda a angažovanosť. Viem, bolo to poplatné tej dobe.“<sup>161</sup> „Nesúhlasím s tvrdením, že to bol propagandistický seriál. Podľa mňa skôr útočil proti režimu. Napríklad, že ukázal ako sa v socializme môže stať vedúcim absolútne niekto, kto nemal žiadne schopnosti robiť tú pozíciu vedúceho.“<sup>162</sup>

### **Zákony pohybu** (scenár Lumír Dvořák, Miloš Smetana)

Dej seriálu nás zavedie do každodenných problémov zamestnancov národného podniku Radiana. V prvých dieloch ide o osudy starého vedenia podnikov. V druhej

---

<sup>157</sup> Spomienky Antona Straku, 1944, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>158</sup> Spomienky Peter Vysoký, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>159</sup> Plechová kavaléria, réžia Jaroslav Dudek, 1978. Dostupný na DVD.

<sup>160</sup> Plechová kavalérie TRHALA REKORDY! Poslední díl sledovala téměř POLOVINA všech diváků! [online]. dostupné na internete <http://tn.nova.cz/zpravy/film/plechova-kavalerie-trhala-rekordy-posledni-dil-sledovala-temer-polovina-vsech-divaku.html> (cit dňa 21.2.2012).

<sup>161</sup> Spomienky Anna Strižnická, 1942, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>162</sup> Spomienky Ľudovít Drobový, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

časti je nahradené staré vedenie novým a je tam odsadený úspešný a svedomitý Ing. Hájek, ktorý sa snaží celý podnik dať späť na vrchol.<sup>163</sup> (réžia Evžen Sokolovský).

Slovenská televízia bola stále súčasťou Československej televízie, vysielala hlavne programy vyrábané v pražskom alebo brnenskom či ostravskom štúdiu. Avšak ani televízne štúdio Bratislava nezaostávalo a vyrábalo svoje vlastné seriály. V roku 1969 Slovenská televízia nakrútila seriál *Bašta*, kde sa odohrávajú príbehy z oblasti baníckeho prostredia. *Príbehy z Lepšej spoločnosti* je seriál natočený taktiež v roku 1969. Dej je zasadený do prepychového sídla anglickej aristokratickej rodiny je prešpikovaný klasickým anglickým humorom. V roku 1970 bol vytvorený seriál *Medený gombík*, ktorého dej sa odohráva zo začiatku druhej svetovej vojny v Rige. V roku 1971 sa natočili dva seriály. *Parížski mohykáni*, televízna adaptácia rovnomenného románu francúzskeho klasika Alexandra Dumasa a *A.C. Dupin zasahuje*, televízna adaptácia detektívnych poviedok E.A.Poea. Rok 1972 bol veľmi významný z hľadiska tvorby seriálov. V roku 1973 vznikol seriál *Prípád Gabriela*. Špionážny príbeh vychádzajúci z pôvodných príhod z obdobia konca 2.svetovej vojny a v prvých rokoch po skončení vojny. V tom istom roku vznikol aj seriál *Miesto v dome*. 6-dielny televízny seriálu o údeloch a postojoch členov bratislavskej rodiny robotníkov na konci šesťdesiatych a začiatkom sedemdesiatych rokov. Pohľad rodiny, ktorú zvierajú dokopy otcova silná ruka. Pre rok 1974 nachystala Slovenská televízia dva seriály a to: *Naši synovia*, 6-dielny televízny seriál. Epopeja o osudoch synov rodiny Gaburovcov počas 2.svetovej vojny. A ďalej seriál *Buddenbrookovci*. inscenácia, dramatisácia románu od Thomasa Manna. Tvorca na osudoch rodiny patrijcov konzula Buddenbrooka dokazuje sociálny a kultúrny rozklad nemeckého meštiactva koncom 19.storočia. O rok neskôr bol nakrútený seriál *Straty a nálezy*. Udalostí a príbehov mladého začínajúceho lekára Petra Oberuča, ktorý nastúpil do nemocnice v malom meste. Lenže pre tú dobu bol veľmi významný seriál bol seriál *Tridsaťdeväť stupňov v tieni*.<sup>164</sup>

#### **Tridsaťdeväť stupňov v tieni ( 1975, réžia Pálka Jozef)**

5-dielny seriálu z prostredia montérov – spojárov. Dej seriálu je spor názorov rovesníkov s novými vyjadreniami malomeštiackeho myslenia. Ide o partiu piatich montérov - spojárov, ktorí utvárajú brigádu socialistickej práce. Muži sú pozitívnou

---

<sup>163</sup> Zákony pohybu. [online]. Dostupné na internete <http://www.fdb.cz/film/42668-zakony-pohybu.html> ( cit. dňa 21.2.2012).

<sup>164</sup> Archív STV, fond relácie. Karta relácie- 02. s. 1-36.

skupinou, partiou, ktorá sa stretáva aj v súkromí nielen v práci. „*Na tento seriál si veľmi nespomínam, skôr som sledovala tie české seriály, takže neviem povedať ako som vnímala tento seriál*“<sup>165</sup>

V roku 1976 boli natočené seriály ako *Americká tragédia*, adaptácia románu T.Dreiseru a *Sváko Ragan*. Príhody zo života garbiarov na myjavských kopianiciach na predlohy Ela Šándora. Rok 1977 priniesol pre Slovenskú televíziu ďalšie seriály ako *Útek do zlatej krajiny*, 7-dielny seriál na motívy románu J.Londona Elam Ohnivák. Príbeh hľadača zlata, ktorý kope zlato na Aljaške. *Sedem krátkych rokov inžiniera Hagaru*. Napínavý príbeh z okolia stavby atómovej elektrárne v Jaslovských Bohuniciach. *Jedenáste prikázanie*, 5-dielny seriál televíznej adaptácie románu Jána Jonáša. Pohľad na dedinu na Záhorí Drienkovce z obdobia tesne pred príchodom Červenej armády v 2.svetovej vojne a usporiadavania družstevnej veľkovýroby v povojnových rokoch. *Louis Paster*, príbeh o živote a práci svetoznámeho vedátera, zakladateľa svetovej mikrobiológie. V roku 1978 vyšiel seriál *Dobří ľudia ešte žijú*, televízny triptych, v ktorom tvorcovia na pozadí krízy mladého manželstva Ulriky a Juraja Dobříka nastoľujú problémy osamelosti, sebeckta, ale hlavne ľudskej spolupatričnosti. Príbeh sa odohráva cez vianočné sviatky. Posledné seriály natočené v 70-tych rokoch boli *Sesternica Beta* dramatizácia románu Honoré de Balzaca. Psychologický prieskum do vnútra človeka a ľudí, posadnutých túžbou, deformujúcou ich ľudské ja. *Barbora Rösselová*, televízna úprava historického románu J.Horáka "Zlaté mesto". Dej sa odohráva v období 15-teho a 16-teho storočia v "Zlatom meste" - v Banskej Štiavnici.<sup>166</sup>

Ako môžeme vidieť jednotlivé seriály, je zrejmé, že Slovenská televízia pripravovala, spracúvala a nakrúcala seriály, ktoré tak citelne neboli poznačené normalizáciou, tak ako to môžeme vidieť v seriáloch natočených v českých štúdiách, či to bolo príklad v pražských štúdiách Československej televízie, či v brnenskom štúdiu a podobne. Seriály vytvárané Slovenskou televíziou boli skôr zamerané na historickú tematiku, preberali sa tu diely významných svetových literátov a podobne. I keď aj tu môžeme vidieť pár príkladov na tzv. „normalizačný seriál“, ktorým by sa dalo povedať, že bol seriál *Tridsaťdeväť stupňov v tieni*. Išlo o tzv. „povinnú jazdu“. To znamenalo, že

---

<sup>165</sup> Spomienky Júlie Peknej, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>166</sup> Archív STV. ref. 164, s. 1-36.



bolo treba nakrútiť aj seriály, ktoré boli prospešné pre socialistický ľud, kde sa hlavne kládol dôraz na motívy zo súčasnosti, kde boli zobrazované robotnícke zamestnania, budovateľská práca celého socialistického štátu a podobne. Išlo hlavne o ukázanie v pozitívnom význame život v socialistickej spoločnosti a ukázať akési negatívum kapitalistických štátov.

### **Sledovanosť seriálov**

Od diváka sa nemohlo čakať, že to čo vidí v seriály je skutočná realita, ale je to skôr zidealizovanie spoločnosti. Divák si síce mohol vybrať medzi vysielaním na prvom a druhom programe, ale ten druhý program neponúkal toľko atraktivity ako možno prvý. Jediným prvkom, ktorým mohol vybrať okrem seriálu boli hudobné zábavné programy. Seriály sa stávali námetmi pre rozhovory v práci, v škole, doma. Ľudia poznali osudy seriálových hrdinov, aby mali možnosť sa zapájať do rozhovorov a diskusií. Ľudia mali radi ľudské príbehy svojich súčasníkov a tých bolo v seriáloch mnoho. Videli známych hercov. Konce seriálov sa končili šťastne, teda niečo podobné ako býva zvykom v rozprávke.<sup>167</sup>

Najsledovanejším seriálov natočeným v 70-tych rokoch bol *Žena za pultom*. Za ním nasledoval seriál *Chlapci a chlapi*. V prvej trojke sa nachádza ešte seriál *Tridsať prípadov majora Zemana*. V celom období 70-tych rokov, ale aj nasledujúcich rokov hrali seriály významnú úlohu pre komunistickú stranu. Seriály, ktoré plnili menšiu propagandistickú úlohu, ako napr. *Nemocnica na okraji mesta* mali taktiež vysokú sledovanosť. (Samotná *Nemocnica na okraji mesta* mala sledovanosť 90%).<sup>168</sup> Avšak vtedajší diváci to nevnímali ako propagandu režimu, ale kultúrne „vyžitie“ pri televíznych obrazovkách. Ešte dnes je mnoho nadšencov pre seriály z tohto obdobia. Či sú to staršie alebo dokonca mladé generácie, ktoré sledujú tieto seriály. Z prieskumu vychádza, ale že väčšina tieto seriály s obľúbenosťou sledovali a nedalo by sa povedať, že tieto seriály boli akousi zidealizovanou skutočnosťou spoločnosti. Vtedajší súčasníci považujú tieto seriály za kvalitné a keď možno s menšou mierou propagandy, ktorú však nepokladali za nejaké veľké negatívum seriálov.

---

<sup>167</sup> BEDNAŘIK – REIFOVÁ, ref. 142, s. 73.

<sup>168</sup> SZABO, ref. 143, s. 10.

### 3.3.3 Televízna filmová tvorba

Televízna filmová tvorba vznikla v televízii ako samostatné štúdio, v ktorom sa nakrúcali dokumentárne, populárno-vedecké i hrané tituly. Produkcia televíznej tvorby viackrát podstatne obohatila dejiny kinematografie až do zrušenia Ústavu filmovej tvorby v roku 1971. Zásluhou redakcie Televízna filmová tvorba (1964-1971) vstúpil slovenský televízny film s jasnou predstavou o svojich cieľov. Na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov ďalším osobitým znakom televíznej filmovej tvorby bol programový príklon k adaptáciám literárnych predlôh starších domácich, no aj zahraničných, najmä ruských autorov. Po zrušení samostatnej Televíznej filmovej tvorby bola filmová produkcia zaradená do Hlavnej redakcie literárno-dramatického vysielania. Nová Hlavná redakcia *„šírila ideológiu a propagandu v duchu inovovaného štatútu televízie, ktorý túto inštitúciu chápal ako masovooznamovací prostriedok určený na distribúciu ideí vedúcej politickej strany.“*<sup>169</sup> Prevládali tituly, ktoré sa vysielali pri príležitosti osláv politických či kultúrno-politických výročí, čím sa televízna produkcia dostala do področia normalizačného a ideologického nátlaku. Personálne zmeny, ktoré na začiatku sedemdesiatych rokov ochromili produkciu televíznych filmov, najmä v dramatickej a realizačnej sfére sa neskôr premietli do kvality neskorších filmov. Rozhodujúcim kritériom pre televízne spracovanie konkrétneho titulu bola najmä „ideovosť“ jeho námetu. Od začiatku sedemdesiatych rokov dominantou v dramatickej orientácie v oblasti literárno-dramatických diel slovenskej televízie boli najmä pôvodné práce domácich autorov od ktorých vedenie *„očakávalo bezprostredný, pritom však tematicky „angažovaný“ postoj k vtedajšej súčasnosti, s množstvom aktuálnych, do istej miery i kritických postrehov, vyúsťujúcich však do pozitívnych záverov.“*<sup>170</sup> Takáto požiadavka sa stala akýmsi kánonom pre výrobu a produkciu televíznych filmov, kde viac či menej vymyslených príbehov so „zaručene autentickým“ situačným alebo verbálnym zázemím, ktoré na základe spoločenskej objednávky napísalo množstvo ľudí (častokrát i bez televíznej či filmovej praxe). V priebehu sedemdesiatych rokov sa zdvojnásobila produkcia filmov v porovnaní s predchádzajúcim desaťročím.

---

<sup>169</sup> MACEK, Václav – PAŠTEKOVÁ, Helena. Dejiny Slovenskej kinematografie. Martin: Osveta, 1997, s. 262.

<sup>170</sup> MACEK – PAŠTEKOVÁ, ref. 169, s. 263.

Najčastejším druhom alebo námetom na film tvorili hlavne námety zo súčasnosti, ktoré boli najžiadanejšie.<sup>171</sup> „Špecialitou filmovej tvorby aj v Slovenskej televízie boli vtedy schvaľovacie procesy, ktoré mali zabezpečiť, že žiadna scéna nezdvihne členom ústredného výboru strany príliš hladinu adrenalínu. Procesu škrtania podliehal každý scenár skôr, než sa vôbec schválila výroba filmu. Dohľadom cenzúry prešla na premietaní aj finálna verzia každého diela.“<sup>172</sup>

„Ak sa z času na čas nenakrútil film z robotníckeho prostredia alebo od vyhovujúceho sovietskeho autora, bolo zle. Bola to daň za všetko kvalitné, čo sa v televízii nakrútilo,“<sup>173</sup> hodnotí archivár Milan Antonič dobu. Kvalitnej tvorby však bolo podľa neho nepomerne viac ako materiálu poplatného režimu. Vtedajší režim urobil viaceré kroky k tomu, aby obsah filmov bol prijateľný pre vtedajší režim. Išlo o zrušenie tvorivo-výrobných skupín, cenzúra a centralizácia „kontroly obsahu“. Nasledovalo zrušenie nezávislých umeleckých zväzov v oblasti filmu, divadla, rozhlasu a televízie a zákaz tvorby pre viacerých filmových tvorcov.

Viacerí tvorcovia emigrovali do zahraničia (Stanislav Barabáš, Ján Kadár, Igor Luther, Karol Skřípský). Niektorí režiséri (Štefan Uher, Martin Hollý a iní) síce mohli nakrúcať ďalej, ale viaceré ich filmy zo šesťdesiatych rokov mali zákaz verejného premietania.<sup>174</sup> V tematickej orientácii hranej tvorby sa znovu začali preferovať ideologicky osvedčené témy alebo neutrálne či divácky populárne žánre. Medzi tie prvé patrila najmä téma vojny a Slovenského národného povstania, ktorá zaznamenala nový nástup v podobe ilustratívnych veľkofilmov podľa vzoru sovietskeho filmu. Len niekoľko diel sa dokázalo vyčleniť z tézovitej ilustrácie politicky exponovanej témy. Namiesto neživých postáv či udalostí sa sústredili väčšmi na individuálne dramatické charaktery a zobrazili tak vplyv vojnovnej situácie na život, konanie a vzťahy jednotlivcov napr. – *Keby som mal pušku, Človek na moste, Trofej neznámeho strelca*. V tomto období sa filmová tvorba orientovala na „realistický“ pohľad na súčasnosť. Takýmto filmom bol napríklad film *Dost' dobrí chlapi*, ktorý bol ocenený viacerými

---

<sup>171</sup> MACEK- PAŠTEKOVÁ, ref. 169, s. 376.

<sup>172</sup> CZWITKOVICS, Tomáš. 50 rokov STV. November 2006. [online]. Dostupné na internete [http://www.filmsk.sk/show\\_article.php?id=5198&movie=&archive=1](http://www.filmsk.sk/show_article.php?id=5198&movie=&archive=1) ( cit. dňa 20.12.2011).

<sup>173</sup> CZWITKOVICS, ref. 169.

<sup>174</sup> Toulky filmovou Európou – Slovensko. [online]. Dostupné na internete <http://www.mesto-slavicin.cz/redakce/tisk.php?lanG=cs&clanek=51209&slozka=27824&> (cit. dňa 20.12.2012).

ocenieniami tzv. normalizačnými cenami.<sup>175</sup> A týmto filmom sa začal trend „angažovanosti“ vo filmovom vykreslení súčasnosti. Ukázal sa hlavne v politicky nekonfliktnom zobrazení námetov z oblastí spoločenského alebo pracovného života a v dôraze na „vhodné“ charakterové a občianske vzťahy hlavných predstaviteľov. Nejaká oblasť pre spoločenskú kritiku bola minimálna až žiadna. Ak však bola aj nejaká výnimka bola potrestaná: zákaz námetu filmu, príkaz na prepracovanie filmu alebo aj hotové dielo bolo uzavreté do trezoru a film sa nesmel vysielat'. Medzi filmy, ktoré v sedemdesiatych rokoch neboli poznačené dobovým konjunkturalizmom v zobrazení súčasnej reality, bol politicky tolerovaný a divácky veľmi obľúbený film iba Hanákove *Ružové sny*. Táto lyrická tragikomédia sa stala jedným z najznámejších filmov obdobia sedemdesiatych rokov.<sup>176</sup> Vedenie filmovej tvorby považovalo za prvoradé zamedziť politicky škodlivé hrané i dokumentárne filmy. Do konca roku 1969 boli odvolaní všetci vedúci pracovníci Slovenského filmu, nastúpilo tzv. normalizačné vedenie, ktoré ukončilo zlatú éru kinematografie. O zásadnej propagandistickej lži novej moci svedčí fakt, že o svojom nástupe hovorila ako o normalizácii a konsolidácii. Ministerstvo kultúry vtedy zriadilo osobitnú komisiu, ktorá na prelome rokov 1969 – 1970 prezrela všetky slovenské filmy vyrobené v predchádzajúcom období a pri mnohých z nich navrhla zákaz akéhokoľvek ďalšieho verejného uvádzania. Od decembra 1969 do januára 1970 špeciálne utvorená komisia pri Ministerstve kultúry Slovenskej socialistickej republiky prezerala všetky slovenské hrané filmy vyrobené v období 1968 -1969. Jej cieľom bolo „zhodnotiť produkciu po stránke kultúrno – politického dosahu“, čo znamenalo navrhnúť diela do trezoru.<sup>177</sup>

Pre komunistických ideológov sa stal Filmový a televízny zväz jedným z hlavných príkladov kontrarevolúcie Československu. Jeho normalizačným pokračovateľom bol Zväz slovenských dramatických umelcov, ktorý vznikol v roku 1970, ktorý avšak bol zrušený z rozhodnutie normalizátorov. Z iniciatívy člena Filmového a televízneho zväzu sa 21.1.1969 zorganizovala v televízii podpisová akcia namierená proti rozhodnutiu vedenia nevysielat' na Slovensku programy, ktoré neprispievajú ku konsolidácii pomerov. O zrušení Filmového a televízneho zväzu sa

---

<sup>175</sup> Toulky filmovou Európou, ref. 174.

<sup>176</sup> Dôsledky „normalizácie“ vo filmovom umení. [online]. Dostupné na internete <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=-12744> (cit. dňa 11.12.2011).

<sup>177</sup> MACEK-PAŠTEKOVÁ, ref. 169, s. 307.

rozhodlo na zasadnutí Predsedníctva Ústredného výboru Komunistickej strany Československa 10. decembra 1969. Na tomto zasadnutí bola predložená správa „*Pôsobenie Filmového a televízneho zväzu v Televíznom štúdiu Bratislava v roku 1968*“ a prijali dve uznesenia. A to nasledovne: urobiť opatrenie na zastavenie činnosti Zväzu slovenských a televíznych umelcov a zriadiť Filmovú radu a riešiť otázky pracovníkov filmu a televízie na Slovensku.<sup>178</sup>

Podstatou vtedajšieho režimu vo filmovom a televíznom spracovaní bolo „dvojité kódovanie“. Vládnuca moc vedela, že „*ľud ju nemiluje, preto starostlivo strážiła všetky prejavy odkrývajúce skutočný postoj ľudí zdola*“.<sup>179</sup>

Pri zásadných záležitostiach sa však formulácia vždy začínala slovami „-*po konzultácii na ideologickom oddelení ÚV KSS nebol daný súhlas*.“ V totalitnom systéme ani cenzúra nebola nad „vedúcou silou“, podliehala kontrole a schvaľovaniu dôležitých zásahov členmi Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska. Jednou z dôležitých metód cenzorskej práce bolo napĺňanie telefonických upozornení prichádzajúcich z Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska. Filmy, ktoré neboli schválené na ústredí v Prahe nemohli byť vysielané, teda platilo pravidlo „*utajovaných skutočností*“ Odlišný prístup bol k náboženským témam. Na Slovensku boli viac posudzované, častejšie sa zakazovali, a bol na nich prísnejší dohľad. V rokoch 1969-1970 boli sformulované princípy kontroly, ktoré boli platné až do roku 1989. O najdôležitejších veciach rozhodovalo ideologické oddelenie Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska, alebo tajomník pre ideológiu Ústredného výboru. Nariadenie Ústrednej publikačnej správy Slovenským úradom pre tlač a informácie spôsobilo dôležitú zmenu. „*V cenzorskom systéme sa po zrušení cenzorov zvýšil význam autocenzúry. Už nestačilo presvedčiť jedného človeka - cenzora, aby dal súhlas na zverejnenie diela, bolo potrebné zvažovať všetky možné i nemožné výhrady najrôznejších osôb, ktoré mohli prísť a viesť k zákazu distribúcie, prepusteniu z práce či odvolaniu z funkcie*.“<sup>180</sup> Takýto systém mal byť účinnejší ako ten predchádzajúci.

Dňa 24. júna 1972 sa konal Zjazd divadelných a rozhlasových umelcov, na ktorom sa „*prijalo kritérium „výberovosti“ členskej základne podľa politických*

<sup>178</sup> MACEK – PAŠTEKOVÁ, ref. 169, s. 231.

<sup>179</sup> MACEK – PAŠTEKOVÁ, ref. 169, s. 264.

<sup>180</sup> MACEK – PAŠTEKOVÁ, ref. 169, s. 265.

*postojov a spoločenskej „angažovanosti“ v prospech normalizácie. Zväz prijal aj za členov „preverených“ filmových a televíznych tvorcov.“<sup>181</sup>*

Na začiatku 70-tych rokov využila komunistická strana postavenie jediného „mecenáša“ umenia a vysielania, ktoré vyjadřila v požiadavke takzvanej spoločenskej angažovanosti. Najväčšej podpore sa tešili snímky o zápasoch komunistickej strany v zlomových obdobiach či už v slovenskej alebo českej histórii. Roky na konci s číslom „8“ dávali a poskytovali materiál na dramatické konflikty a zároveň predstavovali bezpečnú pôdu pre žiadanú politickú orientáciu, ktorá vychádzala z determinizmu marxisticko – leninskej interpretácie dejín zákonite napredujúcich ku komunizmu. „Bezproblémové“ bolo aj obdobie kolektivizácie poľnohospodárstva, ale aj téma druhej svetovej vojny avšak v istom pohľade. Riešenie konfliktov určovala ideológia. Priestorom sa stalo presvedčivé stvárnenie východiskovej tézy. *„Napriek evidentnému úsiliu sa nepodarilo z filmových emblénov dobovej ideológie presiahnuť ilustratívnu priamočiarej propagandy.“<sup>182</sup>*

S televíznou filmovou tvorbou spolupracovali názorovo mladí a formotvorne progresívni ľudia. Od polovice 70-tych rokov sa za kameru dostáva významovo druhoradá garnitúra kolibských tvorcov, ktorá zo sebou priniesla aj určité „dedičstvo mladosti“ spojené s ich nižšími realizačnými schopnosťami a ochotou ísť do umeleckých kompromisov. V čase „tvrdej“ normalizácie ich nebolo v televízii málo. Vtedajšie výdobytky slovenského televízneho filmu svedčia o tom, že myšlienково plytká séria revolučno – schematických diel nakrútených pre slávnostné politické príležitosti, kde v popredí autorského záujmu stojí iba povrchná ilustrácia realisticky zdramatizovaná historická udalosť. Rozhodujúcim kritériom pre televízne pracovanie titulu bola najmä ideovosť jeho námetu. Diela slovenskej televízie boli najmä práce domácich autorov. Od nich sa očakávalo, že budú politickí angažovaní s množstvom aktuálnych, do istej miery i kritických postrehov, vyúsťujúcich do pozitívnych záverov. Táto požiadavka sa stala motivickým kánonom nekonečného radu vymyslených príbehov autentickými situáciami, alebo verbálnym zázemím, ktoré na základe spoločenskej objednávky napísalo kvantum ľudí, neraz bez základných poznatkov

---

<sup>181</sup> MACEK – PAŠTEKOVÁ, ref. 169, s. 316.

<sup>182</sup> MACEK – PAŠTEKOVÁ, ref. 169, s. 337-338.

televíznej či filmovej praxe. Iba v oblasti televízneho filmu sa v priebehu 70-tych rokov zdvojnásobila produkcia. Najžiadanejšie námety boli zo súčasnosti.<sup>183</sup>

### 3.4 Zábavné programy

„V období normalizácie sa zo zábavy skoro úplne vytratilo hovorené slovo. Uvedené obdobie môžeme charakterizovať ako odklon od pravého poslania redakcie. Nie je sa ani čomu čudovať. Doba, ktorá vzišla po roku 1968 a fakticky trvala až do roku 1989, bola prísna a pre autorov nebezpečná. Mnohí boli z politických dôvodov odstavení a písať nesmeli. Komunistická strana si vehementne strážila vysielaciu štruktúru a starostlivo dozerala na personálne pohyby v jednotlivých redakciách celej televízie.“<sup>184</sup> (Karol Dlugolinský, bývalý režisér spravodajstva, kameraman) Televízna zábava v 70-tych rokoch bola hlavne o hudobných reláciách. Vysielali sa rôzne „pesničkové relácie“ ako *Hit-paráda* v roku 1973 inovovaná na *Interparáda*, ďalej relácie ako *Chvilka pre pesničku*, *A predsa sa krúti*, *Vyber si pesničku* a podobne. Pozornosť sa však venovala aj rôznym festivalom na Slovensku. Relácia, ktorá dlhé roky patrila k obľúbeným, bola tzv. malá olympiáda humoru „*Vtipnejší vyhráva*“ Princíp spočíval v tom, že herci a iní umelci interpretovali vtipy, ktoré poslali diváci, ale aj svoje vtipy.<sup>185</sup>

Všetky relácie prechádzali schvaľovacím procesom, na ktorom sa hodnotila ich umelecká, programová a ideologická kvalita. Ideologická kvalita programu bola samozrejme kritériom zásadným. Úlohou redakcií vyrábajúce zábavné programy bolo pokračovať v novej koncepcie ľudovej zábavy. Neustále zvyšovať ideovú a umeleckú koncepciu zábavných programov a usilovať sa o neustále odrážanie sa socialistického spôsobu života. Tieto programy mali prispievať k vytváraniu „správneho“ vkusu divákov, rozvíjať ich životný optimizmus a bojovať proti malomešianstvu. Zábava v televízii viedla k ovplyvňovaniu socialistického spôsobu života a ku kritike malomeštiackej morálky, v čom redakcia zábavnej tvorby videla aj základ politickej a spoločenskej angažovanosti televíznej zábavy.<sup>186</sup> „Už v tom hovorenom slove, už tam boli určité metafory a tí ľudia, čo mali strážiť tú čistotu, čo sa toho dostane národu,

<sup>183</sup> MACEK – PAŠTEKOVÁ, ref. 169, s. 373-376.

<sup>184</sup> DLUGOLINSKÝ, Štefan. Genéza zábavy Slovenskej televízie. s. 3. [online]. Dostupné na internete [www.imesto.sk/dlugolinsky/Geneza\\_zabavy\\_v\\_STV.doc](http://www.imesto.sk/dlugolinsky/Geneza_zabavy_v_STV.doc) (cit. dňa 3.2.2012).

<sup>185</sup> KOŠČO, ref. 49, s. 70-71.

<sup>186</sup> KOŠČO, ref. 44, s. 72-73.

*pochopili, že lepšie sa bude odpútať od toho hovoreného slova, kabaretu a nasadil všelijaké estrády.*<sup>187</sup>“(Juraj Šebo, spisovateľ) Najväčší záujem bol o estrády a komédie, rôzne revuálne programy a kabarety, čiže o tie druhy zábavných relácií, ktorých bolo na obrazovkách skromnejšie.<sup>188</sup> Televízia nasadila do vysielania v 70-tych rokoch rôzne i hudobné relácie, ktoré popularizovali slovenskú hudbu, ale aj rôzne relácie venované móde. V dramaturgii zábavnej tvorby sa mali uplatňovať ideovo politické, estetické a etické hľadiská. Venovať neustálu pozornosť na príprave zábavných programov určených pre sobotné večery.

Príklad na tvorcov zábavy období normalizácie sa dá ukázať na známej dvojici Lasica a Satinský. Spolupráca v tom čase mimoriadne populárnej dvojice s televíziou po roku 1970 úplne zmizla, rozplynula sa. Dostali v podstate dištanc, i keď treba povedať, že v televízii nijaký dištanc neprišiel písomne. „*Miloš Marko, to meno nezabudnem, si pamätám veľmi dobre, som prišiel do osobného styku za veľmi nepríjemných okolností. Myslím, že sa volala Biela kniha tá čo napísal (Čierne na bielom) po 69-tom. Uverejnil zoznam všetkých ľudí, ktorí sú závadní. My sme boli medzi nimi. Nikto nám nič vlastne oficiálne nepovedal, len sme sa tak ako náhodne dozvedeli, že už v televízii nebudeme vystupovať a ani v rozhlase atď, vlastne nikde, ten zákaz nepísaný ten trval ja neviem asi 8 rokov,*“<sup>189</sup>spomína si na sedemdesiate roky Milan Lasica. Milan Lasica spolu s Júliusom Satinským sa dostali do divadla v Brne, ale odtiaľ sa po dvoch rokoch museli vrátiť, pretože oficiálne kruhy protestovali, že mali zakázanú činnosť(Slovensko) a tam účinkovali. Po zrušení toho divadla sa dostala táto dvojica do spevohry, kde museli dokonca prejsť aj hlasovými skúškami. „*Keď sme dostali zákaz vystupovať v televízii, tak režisér Roháč bol ten, ktorý sa usilovať nám nejako pomôcť a stále vybavoval na nejakých miestach, aby nám ten zákaz zrušili a čím viac to vybavoval, tým to pre nás bolo horšie. Skrátka nedalo sa to vybaviť.*“<sup>190</sup>spomína si Milan Lasica. Scenárista Jaroslav Dietl a režisér Ján Roháč vybavili, aby sa Satinský a Lasica vrátili na obrazovky v roku 1977 v silvestrovskom programe, následne potom už mohli ďalej

---

<sup>187</sup> Juraj Šebo, spisovateľ. Televízia po slovensky 1975-1979, réžia: Milan Homolka, 2011, minúta18:35-18:55. Vysielané STV 2, dňa 26.2.2012, 17:00.

<sup>188</sup> KOŠČO, ref. 49, s. 72.

<sup>189</sup> Milan Lasica, herec. Televízia po slovensky 1975-1979, réžia: Milan Homolka, 2011, minúta7:18. Vysielané STV 2, dňa 26.2.2012, 17:00.

<sup>190</sup> Milan Lasica, ref. 189.



účinkovať v televízii. Odvysielali 11 dielov *Ktosi je za dverami* ale potom opäť dostali zákaz spoločného vystupovania.

### 3.5 Tvorba pre deti a mládež

Tvorba pre deti a mládež bola najmenej poznačená vtedajšou spoločenskou klímou oproti iným, hoci samozrejme i tam boli politické zásahy, ktoré sa prejavili v menšej miere. Pracovníci televízie, ktorí pracovali na tvorbe pre deti a mládež mali oproti iným redakcia oveľa lepšiu klímu ako mali pracovníci iných redakcie, hlavne tých spravodajských. Kde sa oveľa väčšmi kládol dôraz na materiál, ktorí vysielali. V redakcii bolo veľa mladých ľudí, čo vtedy nebolo zvykom. „*My sme boli jediní, čo sme chodili do zahraničia na festivaly, kde inde chodili len vyvolení a straníci.*“<sup>191</sup> (Elena Gašparová, redaktorka). Avšak aj tú bolo treba tvoriť relácie pre potreby režimu, teda poplatné režimu. Išlo tzv. „povinné jazdy“ ako to vtedy aj dnes nazývajú pracovníci televízie. „*Bolo aj stranícke vzdelávanie, čo bola povinná jazda, tie sa raz do týždňa odvysielali a bol pokoj v redakcii, nemuseli sme robiť niečo ešte iné. Mali sme šťastie, že sme neboli nejaká politická redakcia.*“<sup>192</sup> (Elena Gašparová, redaktorka). V redakcii nemuselo byť toľko straníkov ako v iných redakciách. Stačilo aby bol každý druhý či tretí členom strany. Ale aj v tejto redakcii panovala autocenzúra, tak ako aj v iných redakciách. Každý pracovník si musel dávať pozor ako dielo vytvorí, čo povie, kedy a kde. „*Samozrejme dnes sa veľmi často spochybňuje priamo s posmechom sa ukazujú niektoré programy z tej doby a spája sa to s politickým vplyvom. Tam bolo strašne veľa rozprávok, opakujem robených na tých základných etických princípoch.*“<sup>193</sup> Cenzúra na tie detské relácie až tak hlboko nesiahala, pokiaľ sa v redakcii, ale aj v televízii neobjavil človek, ktorý chcel byť veľmi politicky angažovaný. „*A monarchia bola tiež nie vyhovujúca a preto bolo obdobie, keď sa nemohli vysielat' rozprávky s princeznami, kráľmi a podobne*“<sup>194</sup> V redakcii pre deti a mládež vznikali desiatky náročných inscenácií a rozprávok, často bol zmysel týchto remeselne precíznych diel sociálna spravodlivosť a triedny zápas. Komunistická výchova pôsobila na deti a mládež najmä v reláciách, ktoré sa vysielali cyklicky.

<sup>191</sup> Spomienky Eleny Gašparovej, redaktorka, dramaturgička, interview, Bratislava 7.3.2012.

Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

<sup>192</sup> Spomienky Eleny Gašparovej, ref. 187, 7.3. 2012.

<sup>193</sup> Spomienky Magdalény Glasnerovej, ref. 107, 7.3.2012.

<sup>194</sup> Spomienky Magdalény Glasnerovej, ref. 107, 7.3.2012.

V každom programe, v každej relácii mala byť cítiť ideovosť. Špeciálne sa to týkalo programov pre deti, pretože mládež bola vychovávaná v týchto myšlienkach a hodnotách.

### 3.6 „Červený archív“

Po roku 1968 bol vydaný príkaz na zlikvidovanie dokumentov z obdobia Pražskej jari. Vtedajší režim vyčlenil špeciálnu komisiu, ktorá mala niekoľko týždňov kontrolovať, prezerat' a preberat' všetky spravodajské záznamy, publicistické relácie a ostatné reportáže z toho obdobia. Tie dokumenty mali byť zničené, zlikvidované, niektoré mohli opustiť archív výlučne na povolenie z najvyšších miest. Na základe tohto triedenia boli rozdelené na „žiaduce“ a „nežiaduce“ a boli označované červenými štvorcami alebo trojuholníkmi. Z filmov určených na likvidáciu bol aj napríklad záznam Gustáva Husáka, ktorý vyhlásil: „Stojím a padám so súdruhom Dubčekom“. Aj iné „citlivé“ dokumenty, ktoré zachytávali prejavy politikov, ruské tanky v uliciach slovenských miest, ankety ľudí po vpáde vojsk, obsadené letisko v Bratislave a iné výpovede z toho obdobia. Vtedajší šéf archívu Ferdinand Brehovský rozhodol, že cenné dokumenty, ktoré zachytávali udalosti a skutočnosti mali za každú cenu zachovať. Filmy boli označené červeným štvorcom, boli odnesené do deponitára v bývalom kine v Chorvátskom Grobe. Boli tam uložené v miestnosti, dosť malej, kde tieto filmy boli pozakryvané starým nábytkom. „*Nikomu by nenapadlo, že sa tam okrem starých rároh ešte niečo skrýva,*“ hovorí Milan Antonič archivár STV. „*O dokumentoch sme mlčali. Nebol ani čas preskúmať ich. Popisky na kotúčoch, napríklad Situácia na letisku 1968, však hovorili za všetko*“ Po roku 1989 boli tieto filmy opäť vytiahnuté zo „skrytého archívu“. Dnes sú tieto archívne záznamy v podzemnom archíve STV. Je k nim prístup archivárov, pretože ich dnes využívajú na rôzne televízne vysielania, výrobe nových programov. „*Terajší Mladí kolegovia sa čudujú, prečo sú niektoré dokumenty označené a iné nie,*“ dodáva archivár Milan Antonič.<sup>195</sup>

<sup>195</sup> Spomienky Milana Antoniča, 1950, archivár STV, interview, Bratislava 15.12.2011. Audiozáznam rozhovoru v osobnom archíve autora práce.

### 3.7 Reakcie divákov na televízne vysielanie

Slovenská televízia systematicky sledovala skúmala ohlasy divákov na televízny program. Prvými reakciami na televízny program boli listy. Listy spracúvalo listové oddelenie, z ktorého neskôr sa vytvorilo oddelenie pre styk s divákmi. Do jeho náplne patrilo aj analýza recenzií, organizovanie besied s divákmi, ako aj spolupráca s výskumnými pracoviskami. V rokoch 1959-1961 sa skúšala metóda denného telefonického výskumu. V šesťdesiatych rokoch sa urobil prvý výskum sledovanosti a obľúbenosti vybraných programových typov. Najväčší záujem bol o filmy, divadelné hry (inscenácie), estrády a športové prenosy. Od roku 1971 sa v Československej televízii organizoval denný výskum sledovanosti a úspešnosti televíznych programov. Od roku 1973 sa takýto výskum realizoval aj na Slovensku, čo umožnilo porovnávať výsledky. Išlo o tzv. denný kontinuálny výskum. Primárnym zdrojom informácií bola analýza listov od divákov a rôzne výskumy prostredníctvom dotazníkov, alebo plánované či neplánované sledovacie sondy. Oddelenie teórie televíznej tvorby a oddelenia Odboru výskumu programu riešili úlohy v súvislosti so sledovanosťou. Príklad môže byť „Zábava na obrazovke“, analýza ohlasu divákov na spravodajské relácie ČST pod názvom „Televízne spravodajstvo na obrazovke“, výskum o vzťahu detí v relácii „Poďte s nami“. Slovenská televízia taktiež pracovala na reprezentatívnom výskume Publika televízie na Slovensku, ktorý robil Novinársky študijný ústav ako súčasť výskumu tlače, rozhlasu a televízie formou štandardizovaného rozhovoru.<sup>196</sup>

Z výsledkov v rokoch 1972-1975 je zrejmé, že u divákov boli obľúbené hlavne dramatické diela, zábavné relácie, športové prenosy, dokumentárne diela, hudobno-dramatické diela a podobne. Listy divákov sa využívali nielen ako predmety na zostavenie obsahu pravidelnej relácie „Nad listami divákov“<sup>197</sup>, ale často sa inšpirovali v dramaturgii. Listy sa stávali aj overovateľom správnosti postupu pri tvorbe programových komplexov i jednotlivých relácii. Ďalšia relácia, ktorá sa venovala reakciám divákov na televízne vysielanie bola sporadicky vysielaná relácia „Tribúny televízneho diváka“, kde šéfredaktori priamo odpovedali na otázky divákovi priamo do štúdia. Ďalšia forma na vytvorenie si názor na vysielanie televízneho programu boli

---

<sup>196</sup> SLOBODOVÁ, ref. 121, s. 11.

<sup>197</sup> Archív Slovenskej televízie, Nad listami divákov, fond relácie, Karta relácie 02, IDEC 650-0000-2975-0000, BAI041525, STV-PI046, 1972.

akcie s názvom „Deň divákov“. Boli to akési „dni otvorených dverí“, kde mala široká verejnosť navštíviť priestory televíznych štúdií a podobne.<sup>198</sup>

Často krát v dobom vysielaní bolo počuť slovo „náročný divák“. Tento pojem mal zdôrazňovať to, ako na tom kultúrne a úrovňovo je vtedajší socialistický divák, ktorý potrebuje mať vo vysielaní kvalitnú tvorbu na veľmi vysokej úrovni. Išlo hlavne o to poukázať na krajiny kapitalistické, ktoré mali podľa vtedajších pomerov veľmi slabú kvalitatívnu úroveň vysielania a preto mal byť socialistický divák kultúrne vyššie ako divák západu a podobne.

---

<sup>198</sup> KOŠČO, ref. 49, s.108-110.

## Záver

Predložená diplomová práca má ambíciu priblížiť históriu Slovenskej televízie v rokoch 1969 – 1979, pretože téma Slovenskej televízie nie je v historickom smere spracovaná. Analýza a interpretácia televízie a televízneho vysielania z historického uhla pohľadu a v historických kontextoch je v našom prostredí výnimkou.

Televízia ako inštitúcia sa zameriava na vysielanie svojich programov. O tom v akej miere a obsahu sa nám dostávajú informácie si môže urobiť obraz každý divák. Televízia bola a i dnes je pri najvýznamnejších udalostiach. Informuje, vysvetľuje a formuje vedomie. V minulosti si okrem iného kládla za cieľ podnecovať k činom socialistického človeka, pomáhala plniť ciele, stanovené Komunistickou stranou Československa. Informovať, vzdelávať, kritizovať, zabávať, dojímať, a to hlavne podľa estetických a etických princípov socialistickej spoločnosti.

Slovenská televízia vznikla pôvodne ako štúdio jednej Československej televízie, v ktorom sa mali pripravovať programy pre celú Československú televíziu, ale hlavne aby televízia mala dosah aj na územie Slovenska. Československá televízia pozostávala z niekoľkých štúdií: pražské, ostravské, brnenské, bratislavské a košické. (V neskoršom období vzniklo aj štúdio v Banskej Bystrici, ale to bolo len akýmsi vysunutým redaktorským pracoviskom). Po roku 1969 bratislavské štúdio istý čas používalo oficiálne názov Slovenská televízia v rámci Československej televízie. Tento názov sa nepoužíval dlho a Slovenská televízia sa vrátila k pôvodnému názvu. Významným medzníkom v histórii televízie bol rok 1970. Nielen preto, že televízia pokusne vysielala farebne, ale aj pre fakt, že Československo vysielalo svoj program do zahraničia. Program z Vysokých Tatier mali možnosť sledovať prakticky na celom svete. Mohli vidieť akú kvalitu má vysielanie Slovenskej televízie (ČST). V 70-tych rokoch boli pre televíziu vybudované nové priestory, postavený nový vysielateľ, ktorý sa vypína dodnes stojí nad Bratislavou.

Televízia v Československu vznikla, aby mohla šíriť informácie, zábavu a iné programy nahrádzajúce iné kultúrne možnosti. Všade vo svete televízia plnila funkciu propagandy. S takýmto zámerom vznikla televízia aj v Československu. Televízia bola v „rukách“ štátu, bola teda štátnou inštitúciou, podobne ako rozhlas. Televízia mala slúžiť ako prostriedok na ovplyvňovanie verejnej mienky. A presne to aj televízia

v Československu robila. Vznikla v roku 1953/56, v dobe socialistického zriadenia. Už od začiatku svojho vzniku mala plniť túto funkciu. Hovorí to aj zákon o Československej televízii z roku 1964, podľa ktorého Československá televízia je založenou na politike Komunistickej strany Československa. Z tohto zákona je jasné, že plnila úlohu propagandy KSC, KSS. Tento fakt je vidieť správaním sa televízie v roku 1968. Je to jasným príkladom toho, ako Komunistická strana ovplyvňovala vývoj televízie. Pri „nástupe“ normalizácie boli do televízie prijatí noví ľudia, ktorí mali byť nápomocní pri plnení úloh Komunistickej strany. Obdobie 70-tych rokov vtedy výrazne ovplyvnil riaditeľ televízie Miloš Marko. Bol najdlhším riaditeľom Slovenskej televízie a je ním doposiaľ.

Vo vysielaní a vytváraní programov televízni tvorcovia museli dávať pozor na všetko čo robia a ako robia. Vznikla tzv. autocenzúra, každý sa kontroloval čo povie, čo urobí. Asi najviac „záťažoví“ boli spravodajcovia a publicisti, pretože v spravodajstve bolo treba dodržiavať pravidlá, ktoré stanovovalo vedenie televízie a riaditeľ televízie. Avšak nie všetky oddelenia a redakcie podliehali tak „prísnej“ kontrole ako v spravodajstve. Príkladom môže byť redakcia tvorby pre deti, kde bolo asi najmenej cítiť ideovosť strany. V zábavných programoch sa v období normalizácie prestalo používať hovorené slovo, ktoré sa nahradilo programami ako rôzne estrády a hudobné relácie. Vznikli seriály a filmy propagujúce socialistický spôsob života, ktorý mal odrážať skutočnú realitu spoločnosti. Pri záberoch cirkevného charakteru si každý kameraman musel dávať pozor ako nasníma záber, aby bolo možné film odvyselať v televízii. Mnoho diel bolo po roku 1968 vyradených. Z vysielania boli stiahnuté filmy, v ktorých účinkovali herci, ktorí emigrovali. Vďaka archivárovi STV sa zachovalo veľa prednormalizačnej tvorby, ukrytej v tajnom archíve. Dnes sú opäť uložené v archíve Slovenskej televízie.

V televízií sa pracovalo podľa „predpisov“ režimu. Avšak zaujímavé je zistenie, že Slovenská televízia nebola až tak „poznačená“ normalizáciou ako centrum Československej televízie Praha. Nebol tu taký tlak, čo sa dá vidieť aj na výrobe seriálov. Ak si pozrieme seriály vytvorené pražským štúdiom a štúdiom v Bratislave, vidíme tu istý rozdiel. Slovenská televízia sa zameriavala na seriály s historickými námetmi, v ktorých nemuseli tvorcovia tak prezentovať socialistické zriadenie ako ich českí kolegovia. Ale diváci si aj tak najviac pamätali tie české seriály, z tých našich si

nepamätali skoro žiadny. Je to v celku zaujímavý fakt. Žeby tie seriály boli zaujímavejšie a pútavejšie ako tie slovenské? V televízií bolo potrebné dodržiavať tzv. „povinné jazdy“. To znamená, že bolo potrebné vytvoriť program alebo reláciu, ktorá by zodpovedala predstavám Komunistickej strany. Netreba však zabúdať aj na fakt, že okrem takýchto programov sa vysielali aj programy, ktoré boli poznačené len minimálnou mierou vplyvu normalizácie. Avšak tých bolo nepomerne málo.

V tejto práci som sa nezameriaval len na tvorbu Slovenskej televízie a vzťahu s vládnuou mocou v 70-tych rokoch, ale aj na širšie kontexty ako rozvoj, technické možnosti od počiatkov vysielania televízie, technické vybavenie televízie, ktoré bolo až v amatérskych podmienkach, postupné pribúdanie a zväčšovanie sa vysielacieho času, na pracovníkov a technické možnosti, či spoluprácu so zahraničím. V celku zaujímavý je fakt, že televízia vznikla práve v roku, kedy na Slovensku už 30 rokov vysielal Československý rozhlas, od ktorého televízia preberala prvotné informácie. V práci som sa snažil vnieť objektívny pohľad na problematiku Slovenskej televízie, konfrontovať výpovede ľudí, ktorí pracovali v sedemdesiatych rokoch v Slovenskej televízií, porovnávať ich so zdrojmi, z ktorých som čerpal. Z výskumu, ktorý som robil počas rôznych rozhovorov v televízií vyplýva, že práca v televízií nebola založená len na propagande Komunistickej strany. Veľa tvorby bolo pozitívnej a prínosnej nielen pre ľudí vtedy, ale aj dnes.

S témou je možné pracovať ďalej, možno hlavne tie prvopočiatky televízie sú v malej miere zaznamenaná, príkladom môže byť aj fakt, že v tom čase ešte neexistoval týždenník Televízia, ktorý ponúka množstvo zaujímavých informácií. Ale aj ďalšie obdobie je vhodné na spracovanie. Filmová či seriálová tvorba predstavujú možnosť ďalšieho výskumu, podobne ako aj spravodajstvo či zábavné programy. Personálne otázky sú tiež možnou a zaujímavou témou na ďalšie spracovanie.

Slovenská televízia aj napriek niekoľkým desiatkam rokov vplyvu Komunistickej strany je stále tu, vyrába programy, ktoré majú kvalitný základ, kvalitných pracovníkov, ktorí nám neustále ponúkajú niečo nové, s nádejou, že my ako diváci budeme s ich prácou spokojní.

## Zoznam použitej literatúry a prameňov

### Archív Slovenskej televízie

- Archív Slovenskej televízie, PECHO, Michal. Relácia: Na aktuálnu tému. (príhovor riaditeľa Slovenskej televízie v Bratislave Michala Pechu o augustových udalostiach roku 1968 a politike KSČ). Audiovizuálny záznam., Bratislava, 1970, evidenčné číslo 650-2600-0957-0000.
- Archív Slovenskej televízie, Retro noviny: Výstavba televízneho centra (vysielané 25.10.1966), réžia Milan Homolka, vyrobené STV 2010, vysielané 31.10.2010, čas: 0:45-1:23.
- Archív Slovenskej televízie. ANTONIČ, Milan. Ako si nás pamätáte. Námet na 3. časť 9-dielneho dokumentárneho seriálu o histórii Slovenskej televízie. Bratislava, 2011, nezatriedené, str.7.
- Archív Slovenskej televízie, Výstavba televízneho vysielača- reportáž, vysielané 1956. Relácia: Noc v archíve.
- Archív STV, fond relácie. Karta relácie- 02. s. 1-36.
- Archív Slovenskej televízie, Nad listami divákov, fond relácie, Karta relácie 02, IDEC 650-0000-2975-0000, BAI041525, STV-PI046, 1972.

### Dobová tlač

- Týždenník Televízia, 1970-1974, 1979

### Osobný archív autora

- Spomienky Vladimíra Predmerského, režisér STV, interview, Bratislava, 7.3.2012.
- Spomienky Andrei Bugošovej, hlásateľka, vedúca smeny, interview, Trnava, 12.4.2012.
- Spomienky Magnalény Glasnerovej, Hlavná dramaturgička tvorby pre deti STV, interview, Bratislava, 7.3.2012.
- Spomienky Milana Antoniča, 1950, archivár STV, interview, Bratislava 16.1.2012.
- Spomienky Alžbety Vysokej, 1948, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.
- Spomienky Petra Skalického, 1953, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.



- Spomienky Márie Síkorovej, 1949, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.
- Spomienky Milana Dvoráka, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.
- Spomienky Antona Straku, 1951, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.
- Spomienky Antona Straku, 1944, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.
- Spomienky Peter Vysoký, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.
- Spomienky Anna Strižnická, 1942, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.
- Spomienky Ľudovíta Drobováho, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.
- Spomienky Júlie Peknej, divák, interview, Partizánske, 24.3.2012.
- Spomienky Eleny Gašparovej, redaktorka, dramaturgička, interview, Bratislava 7.3.2012.

## Literatúra

- BEDNAŘIK, Petr – REIFOVÁ, Irena. Normalizační televizní seriál: socialistická konstrukce reality. In Sborník Národního muzea v Praze, rada C- Literární historie. 2008, ročník 53, č. 1-4, s. 71-74. ISSN 0036-5351
- Bez autora. Čísla a fakta o Československej televizi. Účelová publikácia k 25. výročiu zahájenia prvého televízneho vysielania. Praha: Československá televize, 1978.
- CYSÁŘOVÁ, Jarmila. Československá televize a politická moc 1956-1989. In Soudobé dějiny, 2002, roč. 9, č. 3-4, s. 521 – 537.
- CYSÁŘOVÁ, Jarmila. Moc a média během normalizace. In totalita.cz [online]. Dostupné na internete [http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura\\_03.php](http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_03.php)
- CYSÁŘOVÁ, Jarmila: Televize a totalitní moc 1969–1975. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998.
- CZWITKOVICS, Tomáš. 50 rokov STV. November 2006. [online].Dostupné na internete [http://www.filmsk.sk/show\\_article.php?id=5198&movie=&archive=1](http://www.filmsk.sk/show_article.php?id=5198&movie=&archive=1)
- DARMO, Jozef. et al. Slovenská televízia – Fakty 1956 - 1996. Nitra: Nitrianske tlačiarne, 1996, 104 s.
- DLUGOLINSKÝ, Štefan. Genéza zábavy v Slovenskej televízii. [online].Dostupné na internete [www.imesto.sk/dlugolinsky/Geneza\\_zabavy\\_v\\_STV.doc](http://www.imesto.sk/dlugolinsky/Geneza_zabavy_v_STV.doc)

- FULE, Ľudovít – STRMENSKÝ, Vladimír. Vplyv televízie na rozvoj národných a internacionálnych vzťahov. Bratislava: Československá televízia Bratislava, Odbor výskumu programov ČST a divákov v SSR, 1984, 143 s.
- GROMAN, Martin – BEDNAŘÍK, Petr. Role vysílacích médií v období let 1968-1969. In WOLÁK, R.- KOPPLOVÁ, B. (eds). Česká média a česká společnost v 60-tych letech. Praha: Radioservis, 2008, s. 14-23.
- HERDA, Henrich. Šport v histórii STV. Bratislava: b. v., 1996, 26 s.
- HOCHELOVÁ, Vlasta. Hodnotové aspekty masmédií s dôrazom na spravodajstvo. Nitra: UKF FF, 2011, s. 163. ISBN 978-80-8094-696-8
- HULÍK, Štěpán. Nástup normalizace ve filmovém studiu Barrandov. In Illuminace. ročník 22, 2010, č. 2 , s. 47-66.
- CHMELÁR, Eduard. Česť jeho normalizačnej pamiatke... [online]. Dostupné na internete <http://chmelar.blog.sme.sk/c/130179/Cest-jeho-normalizacnej-pamiatke.html#ixzz1qZybtD61>
- JANEBOVÁ, Martina. Úloha rozhlasu při historických meznících našeho státu v 2. polovině 20. století. [online]. Dostupné na internete [http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=181&ved=0CCgQFjAAOLQB&url=http%3A%2F%2Ftarantula.ruk.cuni.cz%2FMV-P-54-version1-Janebova\\_uloha\\_rozhlasu\\_v\\_hist\\_meznicich.doc&ei=OHh1T-TwJJD14QTKyLyrDw&usg=AFQjCNHVtCFbZsiu0yMSWjIAmjysB\\_Wx3A&sig2=c75DreMTcIYxU9y1B9U80A](http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=181&ved=0CCgQFjAAOLQB&url=http%3A%2F%2Ftarantula.ruk.cuni.cz%2FMV-P-54-version1-Janebova_uloha_rozhlasu_v_hist_meznicich.doc&ei=OHh1T-TwJJD14QTKyLyrDw&usg=AFQjCNHVtCFbZsiu0yMSWjIAmjysB_Wx3A&sig2=c75DreMTcIYxU9y1B9U80A)
- KOCIAN, Ján. Stručné dejiny televízie na Slovensku. Bratislava: Slovenská Televízia, Výskumný Kabinet televízneho Programu, 1972, 176 s.
- KOŠČO, Ján. Cesty našej televízie. Bratislava: Československá televízia, Odbor výskumu programov v ČST a divákov v SSR, 1978, 113 s.
- KOŠČO, Ján. 15 rokov – Cesty k divákovi. Bratislava: Pravda, 1972, 34 s.
- KIČOVÁ, Michaela et al. Fakty o našej televízii. Bratislava: Odbor výskumu programov ČST a divákov v SSR, 1987.
- MACEK, Václav – PAŠTEKOVÁ, Helena. Dejiny slovenskej kinematografie. Martin: Osveta, 1997, 599 s.
- MAKVA, Dominik. Výroba a produkcia športových programov Slovenskej televízie v rokoch 1956-1968: Bakalárska práca. Trnava: 2010, 49 s.

- POČIATEK, Ižo. 30 – Ľudia, roky, televízia. Bratislava: Tlačovo-propagačné oddelenie ČST v SSR, 1986, 98 s.
- POČIATOK, Ižo. Ročenka 1981. Bratislava: Tlačovo-propagačné oddelenie ČST v SSR, 1981, 173 s.
- POLJOVKOVÁ, Tatjana. Fakty o našej televízií. Bratislava: Odbor výskumu programov ČST a divákov v SSR, 1987.
- REHÁK, Ján. 25 rokov televízie na Slovensku. Bratislava: Československá televízia Bratislava, Odbor výskumu programov ČST a divákov v SSR, 1981, 135 s.
- REIFOVÁ, Irena –BEDNAŘÍR, Petr. Obraz události 1968 v normalizačných seriáloch Československé televízie. In WOLÁK R. – KOPPLOVÁ, B (eds). Česká média a česká společnost v 60.I. Praha: Radioservis, 2008, s. 55-65.
- RUŽIČKA, Daniel. Ideologická propaganda v Československé televízi. In totalita.cz [online]. Dostupné na internete <http://www.totalita.cz/ip/tp.php>
- RUŽIČKA, Daniel. Období normalizace, jednotlivé směry dramatické tvorby. In totalita.cz[online]. Dostupné na internete [http://www.totalita.cz/norm/norm\\_kult\\_tt\\_07.php](http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_tt_07.php)
- RUŽIČKA, Daniel. Kultura zažíva pohřbená - televizní tvorba. In totalita.cz [online]. Dostupné na internete [http://www.totalita.cz/norm/norm\\_kult\\_tt.php](http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_tt.php)
- RUŽIČKA, Daniel. ČST - cíle televizního vzdělávání. In totalita.cz [online]. Dostupná na internete [http://www.totalita.cz/norm/norm\\_kult\\_tt\\_10\\_01.php](http://www.totalita.cz/norm/norm_kult_tt_10_01.php)
- SLOBODOVÁ, Beáta. Interdisciplinárny výskum médií v novinárskom študijnom ústave.[online] Dostupné na internete <http://mediatika.sk/Interdisciplin%C3%A1rny%20v%C3%BDskum%20m%C3%A9di%C3%AD%20v%20Novin%C3%A1rskom%20C5%A1tudijnom%20%C3%BAstav.pdf>
- SLOBODOVÁ, Beáta. Malé dejiny masmediálneho výskumu v kontexte spoločenských a politických zmien. s.3.[online]. Dostupné na internete [http://www.mediatika.sk/Mal%C3%A9\\_dejiny\\_masmedi%C3%A1lneho\\_v%C3%BDskumu\\_na\\_Slovensku\\_pr%C3%ADspevok\\_Smolenice\\_2010%20\(2\).pdf](http://www.mediatika.sk/Mal%C3%A9_dejiny_masmedi%C3%A1lneho_v%C3%BDskumu_na_Slovensku_pr%C3%ADspevok_Smolenice_2010%20(2).pdf)
- SIGL, Miroslav. Miloš Marko. In totalita.cz. [online]. Dostupné na internete [http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o\\_markom.php](http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_markom.php)

- SZABO, Daniel. Od Hamra až po Rodaky, České propagandistické seriály v televizní praxi. Bakalářská práce: Brno, 2007, 52 s.
- ŠTOLL, Martin. 1.5.1953 - Zahájení televizního vysílání. Zrození televizního národa. Praha: Havran, 2011, 212 s. ISBN 978-80-87341-06-3
- VAŠEK, Jaromík. Taková normální normalizace. Tvorba ostravského studia Československé televize v letech 1969–1989: Bakalářská práce. Brno: 2010, 78 s.
- VANĚK, Miroslav a kol. Orální historie: Metodické a „technické“ postupy /scriptum/. Olomouc: FF UP, 2003, 78 s.
- VOJTĚNYIOVÁ, Denisa. Bratislavské televízne pondelky: Anachronizmus alebo hudba budúcnosti alt. tak blízko, ale zároveň tak ďaleko. 12. 11. 2004. [online]. Dostupné na internete <http://hnonline.sk/relax/c1-22176875-bratislavske-televizne-pondelky-anachronizmus-alebo-hudba-buducnosti-alt-tak-blizko-ale-zaroven-tak-daleko>
- ŽATKULIAK, Jozef. Normalizácia, politika Moskvy a zlomenie slovenskej a českej spoločnosti(1968-1970). [online]. Dostupné na internete [http://www.history.sav.sk/zatkuliak/zatkuliak\\_normalizacia.pdf](http://www.history.sav.sk/zatkuliak/zatkuliak_normalizacia.pdf) In Práca, 15. 4. 2000.

### **Audiovizuálne pramene**

- Televízia po Slovensky 1970-1974, réžia Milan Homolka, 2011, minút 60:51. Vysielané STV 2, dňa 19.2.2012, 16:55.
- Televízia po slovensky 1975-1979, réžia: Milan Homolka, 2011, minút 60:49. Vysielané STV 2, dňa 26.2.2012, 17:00.
- Plechová kavaléria, réžia Jaroslav Dudek, 1978. Dostupný na DVD

### **Internetové zdroje**

- Československá televízia do roku 1992:Predhistoria. [online]. Dostupné na internete <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/prehistorie/>

- O nás: História. [online]. Dostupné na internete <http://www.stv.sk/stv/o-stv/historia/>
- Mária Hupková, narodená 1939, pracovníčka ČST, rozhovor. [online]. Dostupné na internete <http://www.upn.gov.sk/filmy/maria-hupkova-1939>
- Ivan Hupka, narodený 1939, pracovník ČST, rozhovor. [online]. Dostupné na internete <http://www.upn.gov.sk/filmy/ivan-hupka-1939>
- História vysielania na Slovensku 1956-2012. [online]. Dostupné na internete <http://www.power.szm.com/historia.htm>
- Ako funguje satelitná komunikácia. [online]. Dostupné na internete <http://www.endy.sk/televizia/ako-funguje-satelitna-komunikacia/>
- Na druhom programe sa začalo vysielat' farebne. [online]. Dostupné na internete <http://www.stv.sk/stv/press/na-druhom-programe-sa-zacalo-farebne-vysielanie-skor-ako-na-prvom/>
- Pred 40 rokmi začal vysielat' druhý program Slovenskej televízie. [online]. Dostupné na internete <http://www.stv.sk/stv/press/pred-40-rokmi-zacal-vysielat-druhy-program-slovenskej-televizie/>
- Televízni ředitelé. [online]. Dostupné na internete <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/televizni-reditele/>
- Riaditelia Slovenskej televízie. [online]. Dostupné na internete [http://www.rtv.slovenska.sk/sk/o\\_rtv/historia-riaditelia\\_slovenskej\\_televizie](http://www.rtv.slovenska.sk/sk/o_rtv/historia-riaditelia_slovenskej_televizie)
- 30 případu majora Zemana. [online]. Dostupné na internete <http://www.csfd.cz/film/71550-30-pripadu-majora-zemana/> Plechová kavalérie TRHALA REKORDY! Poslední díl sledovala téměř POLOVINA všech diváků! [online]. Dostupné na internete <http://tn.nova.cz/zpravy/film/plechova-kavalerie-trhala-rekordy-posledni-dil-sledovala-temer-polovina-vsech-divaku.html>
- Zákony pohybu. [online]. Dostupné na internete <http://www.fdb.cz/film/42668-zakony-pohybu.html>
- Toulky filmovou Európou – Slovensko. [online]. Dostupné na internete <http://www.mestoslavicin.cz/redakce/tisk.php?lanG=cs&clanek=51209&slozka=27824&>

- Dôsledky „normalizácie“ vo filmovom umení. [online]. Dostupné na internete <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=-12744>